

**T.C.
SİİRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS**

**COVID 19 PANDEMİ DÖNEMİNDE UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hamza ÜLGEN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AVCI

SİİRT-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VIII
KISALTMALAR	X
TABLOLAR DİZİNİ	XI
ÖN SÖZ	XII
GİRİŞ	1
I. PROBLEM DURUMU.....	2
II. ARAŞTIRMANIN AMACI	5
III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
IV. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	7
V. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	8
VI. TANIMLAR	8
BİRİNCİ BÖLÜM	9
1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
1.1. EĞİTİM	9
1.2. UZAKTAN EĞİTİM.....	9
1.3. UZAKTAN EĞİTİMİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ.....	11
1.3.1. Dünyada Uzaktan Eğitimin Tarihsel Süreci.....	11
1.3.2. Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Tarihsel Süreci	18
1.4. UZAKTAN EĞİTİMİN AMACI	23
1.5. UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE EĞİTİM PAYDAŞLARININ ROLLERİ 24	
1.5.1. Uzaktan Eğitimde Öğrencilerin Roller ve Sorumlulukları	25
1.5.2. Uzaktan Eğitimde Öğretmenlerin Roller ve Sorumlulukları	26
1.5.3. Uzaktan Eğitimde Ebeveynlerin Roller ve Sorumlulukları	27
1.6. UZAKTAN EĞİTİMİN AVANTAJLARI.....	29
1.7. UZAKTAN EĞİTİMİN DEZAVANTAJLARI VE SINIRLILIKLARI	31
1.8. UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMA MODELLERİ VE ARAÇLARI.....	34
2. COVID-19 DÖNEMİNDE DÜNYA’DA VE TÜRKİYE’DE EĞİTİM SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	35
2.1. COVID-19	36
2.2. PANDEMİ.....	36

2.3.	PANDEMİ DÖNEMİNDE DÜNYADA UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİ.....	37
2.3.1.	Çin.....	40
2.3.2.	İngiltere	42
2.3.3.	İtalya.....	42
2.3.4.	Fransa	43
2.3.5.	Amerika Birleşik Devletleri (ABD).....	44
2.3.6.	Güney Kore	46
2.3.7.	Singapur	46
2.3.8.	Avustralya	47
2.4.	PANDEMİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DE EĞİTİM SÜRECİ	47
2.5.	UZAKTAN EĞİTİM İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	52
2.5.1.	Uzaktan Eğitim ile İlgili Yapılan Yurt İçi Araştırmalar	52
2.5.2.	Uzaktan Eğitim ile İlgili Yapılan Yurt Dışı Araştırmalar	55
	İKİNCİ BÖLÜM.....	58
2.	YÖNTEM	58
2.1.	Araştırmanın Modeli	58
2.2.	Çalışma Grubu.....	58
2.3.	Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması.....	63
2.4.	Verilerin Analizi.....	64
	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	65
3.	BULGULAR.....	65
3.1.	BİRİNCİ ALT PROBLEM: EĞİTİM PAYDAŞLARININ UZAKTAN EĞİTİM TANIMLARI.....	65
3.1.1	Uzaktan Eğitim Tanımlamaları (Milli Eğitim Müdürlüğü Personelleri) ..	65
3.1.2.	Uzaktan Eğitim Tanımlamaları (Öğretmenler)	67
3.1.3.	Uzaktan Eğitim Tanımlamaları (Öğrenciler)	68
3.1.4.	Uzaktan Eğitim Tanımlamaları (Veliler)	70
3.2.	İKİNCİ ALT PROBLEM: UZAKTAN EĞİTİMİN YÜZ YÜZE EĞİTİME KİYASLA AVANTAJLARI.....	72
3.2.1.	Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Avantajları [Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) Personeli]	72
3.2.2.	Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Avantajları [Öğretmenler] ..	74
3.2.3.	Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Avantajları [Öğrenciler]... ..	76
3.2.4.	Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Avantajları [Veliler].....	78

3.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEM: UZAKTAN EĞİTİMİN YÜZ YÜZE EĞİTİME KİYASLA DEZAVANTAJLARI	80
3.3.1. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Dezavantajları [Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) Personeli]	80
3.3.2. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Dezavantajları [Öğretmenler]	82
3.3.3. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Dezavantajları [Öğrenciler]	84
3.3.4. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Dezavantajları [Veliler]	86
3.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEM: UZAKTAN EĞİTİMİN VERİMLİLİĞİ	88
3.4.1. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Verimliliği [Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) Personeli]	88
3.4.2. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Verimliliği [Öğretmenler]	90
3.4.3. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Verimliliği [Öğrenciler]	91
3.4.4. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Verimliliği [Veliler]	92
3.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEM: UZAKTAN EĞİTİMİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ	94
3.5.1. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Sürdürülebilirliği [Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) Personeli]	94
3.5.2. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Sürdürülebilirliği [Öğretmenler]	96
3.5.3. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Sürdürülebilirliği [Öğrenciler]	98
3.5.4. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Sürdürülebilirliği [Veliler]	99
3.6. ALTINCI ALT PROBLEM: UZAKTAN EĞİTİM HAKKINDA ÖNERİLER	101
3.6.1. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Öneriler [Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) Personeli]	101
3.6.2. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Öneriler [Öğretmenler]	103
3.6.3. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Öneriler [Öğrenciler]	104
3.6.4. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Öneriler [Veliler]	106
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	108
4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	108
4.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	108
4.1.1. Uzaktan Eğitimin Tanımlanmasına Yönelik Sonuç ve Tartışma	108

4.1.2. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Avantajlarına Yönelik Sonuç ve Tartışma	109
4.1.3. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Dezavantajlarına Yönelik Sonuç ve Tartışma	113
4.1.4. Uzaktan Eğitimin Verimliliğine İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	115
4.1.5. Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliğine İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	120
4.1.6. Eğitim Paydaşlarının Uzaktan Eğitime Yönelik Önerilerine İlişkin Sonuç ve Tartışma	123
4.2. ÖNERİLER	126
4.2.1. Uygulayıcılar ve Politika Yapıcılara Öneriler.....	126
4.2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler	127
KAYNAKÇA.....	128
EKLER.....	148

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ**
SALGIN HASTALIK DÖNEMİNDE UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**Hamza ÜLGİN****2023 / Sayfa: 162**

Bu araştırmanın amacı eğitim paydaşlarının (Milli Eğitim Müdürlüğü personelleri, öğretmen, öğrenci ve veli) salgın döneminde uzaktan eğitim sürecinin değerlendirilmesine yönelik fikirlerini ortaya koymak ve uzaktan eğitimin verimliliğini arttırmaya yönelik öneriler sunmaktır. Araştırmada nitel araştırma türlerinden ‘Örnek Olay (Özel Durum) Araştırması’ benimsenmiştir. Bu kapsamda zorunlu uzaktan eğitim sürecinde eğitim paydaşlarıyla mülakatlar yapılarak veriler toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Siirt ilinde bulunan kamuya bağlı ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan 29 öğretmen ve yöneticiler, Siirt Milli Eğitim Müdürlüğünde görevli 16 memur, 23 öğrenci ve 22 veliden oluşturmaktadır. Eğitim paydaşlarının uzaktan eğitim konusundaki görüşleri içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, uzaktan eğitimin tanımlamasına yönelik iki konu üzerinde durulmuştur. Bunlar; teknoloji kullanımı ve zaman- mekân bağımsızlığı olarak ifade edilmiştir. Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla avantajlarının neler olduğu hakkında katılımcılar farklı fikirlere sahiptir. MEM personelleri, öğretmen ve velilerin çoğunluğu uzaktan eğitimin zaman ve mekândan bağımsız olması avantajına değinirken öğrenciler; çok daha rahat bir eğitim olmasından dolayı uzaktan eğitimi avantajlı görmektedirler. Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla dezavantajlarının neler olduğu hakkında MEM personelleri, teknolojik ve altyapı yetersizliği ve motivasyon eksikliğini ifade ederken öğretmen, öğrenci ve veliler ise daha çok yaşayarak öğrenememe ve teknolojik alt yapı yetersizliğine vurgu yapmaktadırlar. Uzaktan eğitimin verimliliği hakkında MEM personelleri, öğretmen, öğrenci ve veliler açısından bakıldığında katılımcıların çoğunluğu uzaktan eğitimi; içeriğin etkin sunulamaması, teknik ve altyapı sorunları ve uzaktan eğitimin doğası gereği verimsiz bulmuşlardır. Uzaktan eğitimin sürdürülebilirliği hakkında MEM personelleri, öğretmen, öğrenci ve velilerin büyük

çoğunluğu; sosyo-ekonomik imkânsızlıklar, teknik ve altyapı sorunları, velilerdeki dijital bilgi eksikleri ve uzaktan eğitimin fırsat eşitsizliği yaratması gibi sebeplerle uzaktan eğitimin sürdürülebilir olmadığını ifade etmiştir. Uzaktan eğitimde öneriler kısmında katılımcılar; eğitimin paydaşlarının eğitilmesi ve desteklenmesi, teknolojik materyal desteği ve alt yapı hizmetlerinin güçlendirilmesi önerisinde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Uzaktan Eğitim, Salgın, Koronavirüs, Covid-19.

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****EVALUATION OF THE DISTANCE EDUCATION PROCESS DURING THE
EPIDEMIC PERIOD****Hamza ÜLGEN****2023 / Page: 162**

The aim of this research is to reveal the opinions of education stakeholders (National Education Directorate staff, teachers, students and parents) on the evaluation of the distance education process during the epidemic and to offer suggestions to increase the efficiency of distance education. In the study, Case Study (Special Case) Research, one of the qualitative research types, was adopted. In this context, data were collected by conducting interviews with education stakeholders during the compulsory distance education process. A semi-structured interview form was used as a data collection tool. The study group of the research consists of 29 teachers and administrators working in public primary, secondary and high schools in the province of Siirt in the 2021-2022 academic year, 16 civil servants, 23 students and 22 parents working in the Siirt Directorate of National Education. The views of education stakeholders on distance education were evaluated through content analysis.

According to the results of the research, two issues were focused on the definition of distance education. These; technology use and time-space independence. Participants have different opinions about the advantages of distance education compared to face-to-face education. While the majority of MEM staff, teachers and parents mentioned the advantage of distance education being independent of time and place, students; They find indirect distance education advantageous because it is a much more comfortable education. While MEM personnel express the lack of technology and infrastructure and lack of motivation about the disadvantages of distance education compared to face-to-face education, teachers, students and parents emphasize the inability to learn by living and the lack of technological infrastructure. Regarding the efficiency of distance education, from the point of view of MEM staff, teachers, students and parents, most of the participants prefer distance education; they found it inefficient due to the ineffective presentation of the content, technical and infrastructure problems and the

nature of distance education. The majority of MEM staff, teachers, students and parents about the sustainability of distance education; He stated that distance education is not sustainable due to socio-economic impossibilities, technical and infrastructure problems, digital information deficiencies in parents and the inequality of opportunity of distance education. Participants about distance education; They suggested educating and supporting the stakeholders of education, strengthening technological material support and infrastructure services.

Keywords: Education, Distance Education, Epidemic, Coronavirus, Covid-19.

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
SAR-CoV-2	: Severe Acute Respiratory Syndrome-Coronavirus 2
UNİSA	: University of South Africa
UNESCO	:United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Çalışma Grubunun (MEM Personelleri) Kişisel Özellikleri	58
Tablo 2.2. Çalışma Grubunun (Öğretmenler) Kişisel Özellikleri	59
Tablo 2.3. Çalışma Grubunun (Öğrenciler) Kişisel Özellikleri	61
Tablo 2.4. Çalışma Grubunun (Veliler) Kişisel Özellikleri	61
Tablo 3.1. MEM Personellerinin Uzaktan Eğitim Tanımlamalarına İlişkin Görüşleri...	65
Tablo 3.2. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Tanımlarına İlişkin Görüşleri	67
Tablo 3.3. Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Tanımlarına İlişkin Görüşleri	68
Tablo 3.4. Velilerin Uzaktan Eğitim Tanımlarına İlişkin Görüşleri	70
Tablo 3.5. MEM Personellerinin Uzaktan Eğitimin Avantajlarına Yönelik Görüşleri...	72
Tablo 3.6. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimin Avantajlarına Yönelik Görüşleri	74
Tablo 3.7. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Avantajlarına Yönelik Görüşleri	76
Tablo 3.8. Velilerin Uzaktan Eğitimin Avantajlarına Yönelik Görüşleri	78
Tablo 3.9. MEM Personellerinin Uzaktan Eğitimin Dezavantajlarına Yönelik Görüşleri	80
Tablo 3.10. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimin Dezavantajlarına Yönelik Görüşleri.....	83
Tablo 3.11. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Dezavantajlarına Yönelik Görüşleri.....	84
Tablo 3.12. Velilerin Uzaktan Eğitimin Dezavantajlarına Yönelik Görüşleri.....	86
Tablo 3.13. MEM Personelleri Uzaktan Eğitimin Verimliliği Hakkında Görüşleri	88
Tablo 3.14. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimin Verimliliği Hakkında Görüşleri	90
Tablo 3.15. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Verimliliği Hakkında Görüşleri	91
Tablo 3.16. Velilerin Uzaktan Eğitimin Verimliliği Hakkında Görüşleri	93
Tablo 3.17. MEM Personellerinin Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliğine İlişkin Görüşleri.....	95
Tablo 3.18. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliğine İlişkin Görüşleri.....	96
Tablo 3.19. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliğine İlişkin Görüşleri	98
Tablo 3.20. Velilerin Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliğine İlişkin Görüşleri	99
Tablo 3.21. MEM Personellerinin Uzaktan Eğitim Önerileri	101
Tablo 3.22. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Önerileri	103
Tablo 3.23. Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Önerileri.....	104
Tablo 3.24. Velilerin Uzaktan Eğitim Önerileri.....	106

ÖN SÖZ

Tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim, tecrübeleri ve sabrıyla bana yol gösterici ve destek olan değerli danışman hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre Avcı'ya, sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Eğitim ve öğretim hayatım boyunca maddi ve manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan ayrıca akademik çalışmalarım süresince yardımını hiç esirgemeyen değerli aileme teşekkürü bir borç bilirim.

SIİRT-2023**Hamza ÜLGEN**

GİRİŞ

Eğitim, bireylerin değişen dünyasında kişisel, sosyal, fiziksel ve zihinsel olarak gelişimlerine katkı sağlayan bir hizmettir. Eğitim, aile içinde informal yollarla başlayıp okul ve sosyal çevrede formal biçimlere bürünerek çağdaş bireylerin yetiştirilmesinde önem arz eden olgulardan birisidir. Teknolojik imkânların gelişmesiyle toplumda meydana gelen hızlı değişimler ve gelişen teknolojiye uyum sağlamanın eğitim ile mümkün olduğu bilinmektedir. Bireyler, farklı dönemlerde eğitim hayatlarını devam ettirmek için çok çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren eğitimde birçok farklı yöntem kullanılmıştır. Yüz yüze eğitime alternatif olarak; posta, mektup ve gazete kupürleri yoluyla, televizyon ve radyo gibi araçlar vasıtasıyla eğitim uygulanmıştır. Zaman içinde iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle ve alt yapı çalışmalarının hız kazanmasıyla birçok farklı ve yeni yöntemler uygulanabilir hale gelmiş ve çevrimiçi eğitim kullanılmaya başlanmıştır. Bir toplumun gelişmişlik düzeyi her ne kadar teknoloji ve eğitimle doğru orantılı olsa da asıl gösterge eğitim sürecinin teknoloji gibi etkenlere bağlı olarak ne düzeyde gelişim gösterdiğiyle ilişkilidir. Gelişmiş toplumlar, küresel eğitim sayesinde sınırlara bağlı kalmadan bilgi aktarımı ve yeni bilgilerin keşfedilmesini eğitim ile sağlamıştır (Erden, 1998 ve Gültekin, 2020).

Uzaktan eğitim; genel tanımıyla belirli zaman ve mekânla sınırlı kalmadan eğitimin fırsatlarından yararlanmak, fırsat eşitsizliğine çözüm arayan ve eğitim kariyerine yaşam boyu devam etmek isteyen bireylerin yararlandığı eğitim modelidir (Kaya, 2002). Türkiye’de daha çok yüz yüze eğitim modeli tercih edilmesine rağmen özellikle son yıllarda eğitim sürecinin daha küresel bir boyuta gelmesinde çevrimiçi eğitimin katkıları yadsınamaz gerçektir. Uzaktan eğitim, bireylerin teknolojiyi aktif kullanması ve eğitim sürecini çevrimiçi olarak devam ettirmesi açısından faydalı gibi görünse de birçok birey bu imkânlardan yararlanamamaktadır. Bu nedenle uzaktan eğitim sürecini tek bir boyutta ele almak yerine sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan da değerlendirmek gerekir. Örneğin; öğrenci, öğretmen ve ebeveynlerde sağlık sorunları yaşanmakta, eğitim paydaşlarında hazırbulunuşluk problemlerinin olması, sınıf ortamına alışan bireylerin uzaktan eğitimle kendisini daha yalnız hissetmeye başlayarak anti-sosyalleşmesi ve internetin aktif kullanmasıyla kişilerde fiziksel duruş bozukluğu sorunlarının

yaşanmasına neden olduğu görülmüştür. Uzaktan eğitimde buna benzer sorunların yaşanması ve birtakım problemlerin oluşmasıyla eğitim sürecinde ve eğitim kalitesinde değişimlerin yaşanmasına neden olmaktadır (Duran ve Ertuğrul, 2012). Son yıllarda Türkiye’de teknoloji alanında müthiş bir gelişme gösterilerek kaliteli eğitimin her alanda olduğu gibi teknoloji alanında da aktif rol aldığı görülmüştür. Ancak küreselleşen dünyada teknolojinin hızına neredeyse yetişmek imkânsız olduğu gibi ülkeler arasında büyük rekabetler yaşandığı görülmekte ve Türkiye’nin bu rekabetlerde yeterince yer alamadığı görülmektedir. Aynı şekilde ülkeler arasında eğitim başarısı ve sıralamaya bakıldığı zaman eğitim profilinde de ülkeler arasında istenilen seviyeye ulaşamadığı ve yeterince çalışmaların yapılmadığı görülmektedir (Aydın, Selvitopu ve Kaya, 2018). Bu kısımdan sonra sırasıyla; problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın varsayımları, araştırmanın sınırlılıkları ve tanımlar kısmı yer almaktadır.

I. PROBLEM DURUMU

2019 yılının son günlerinde Çin’in Wuhan eyaletinde başlayan ve çok kısa süre içerisinde tüm insanları tehlike altına alan Covid-19 virüsü nedeniyle bütün ülkeler kendi çapında önlemler almış ve özellikle sağlık ve eğitim alanında büyük birtakım farklı uygulamalara gitmek zorunda kalmışlardır. Koşullar gereği birçok ülke örgün eğitimlerine ara vermek zorunda kalmış ve okulların tatil edilmesiyle eğitim-öğretim dönemi çevrimiçi eğitimle devam edilmiştir. Türkiye’de COVID 19 virüsünden dolayı okulların eğitime ara vermesinden sonra Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından alınan kararlar çocukların öğrenme kayıplarını azaltmak ve eğitimin sürekliliğini sağlamayı amaçlamıştır. 20. yüzyılın ilk başlarından itibaren uzaktan eğitimin varlığı bilinse de toplum içinde yüz yüze eğitim gibi aktif bir şekilde kullanılmamaktaydı. Covid-19 pandemi sürecinden önce Dünya’nın birçok ülkesinde genellikle üniversiteler ve özel eğitim kurumları tarafından kullanılan çevrimiçi eğitim modeli, salgından sonra çoğu ülke tarafından eğitim ve öğretimin devamlılığını sağlamak amacıyla eğitimin bütün kademelerinde zorunlu olarak kullanılmaya başlanmıştır. 16 Mart 2020 tarihinde Türkiye’de okullar kapatılmış ve 23 Mart 2020 tarihinden Millî Eğitim Bakanlığı aldığı karar ile örgün eğitimin tüm kademesindeki öğrencilerin eğitim sürecine uzaktan eğitimle devam edilmesine karar vermiştir. Bu kararın verilmesiyle birlikte eğitim-öğretim sürecinin düzenli bir şekilde dijital platformlarda devam ettirilmesiyle süreklilik

açısından umut verici bir gelişme olmuştur. Salgın sürecinde eğitimde aksamaların yaşanmaması için MEB ve eğitim paydaşlarının hemen hepsi büyük sorumluluklar üstlenmek durumunda kalmışlardır. Millî Eğitim Bakanlığı, süreç boyunca eğitim paydaşlarıyla birçok alanda ortak çalışmalar yürütmüş ve eğitim sürecinin daha verimli ve sağlıklı devam edebilmesi için büyük bir çaba göstermiştir. Salgın sürecinde kesintisiz eğitim amacıyla, eğitim paydaşlarının en kapsamlı olarak kullandığı platform olan Eğitimde Bilişim Ağı (EBA) üzerinde yoğun çalışmalar yürütülmüştür. Çevrimiçi eğitime ulaşamayan öğrenciler için ise; 14 bin 570 EBA destek noktası ve 175 mobil destek noktası oluşturulmuştur. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere yönelik olarak da EBA çalışmalarına devam ederek eğitim videolarını işaret diliyle desteklemiş ve eğitim sürecinde avantajlar sağlamıştır. Türkiye’de, salgın sürecinin başlamasıyla eğitimin sürdürülmesinde uzaktan eğitim türlerinden olan çevrimiçi eğitim, artık sistemsel olarak zorunlu hale gelmiş ve bu süreçte çevrimiçi eğitimde yapılan çalışmalara rağmen uzaktan eğitimle öğrencilerin tamamına ulaşamadığı görülmüştür. Böylece çevrimiçi eğitimde bazı öğrenciler, eğitim hayatına düzenli devam edemediği gibi eğitim süreci boyunca öğrenciler arasında istenilmeyen bir eşitsizlik söz konusu olmuş ve eğitimin en temel ilkelerinden olan eğitimde fırsat eşitliği önemli ölçüde uygulanamamıştır. COVID 19 virüsünün çıktığı yıl itibarıyla öğrenim gören yaklaşık 18 milyon öğrencinin ancak yedi milyonu EBA platformu ve diğer çevrimiçi platformlara erişim sağlayabilmiştir. Bu eşitsizlikte ülkemizin internet ve teknoloji altyapısının yetersizliği önemli bir paya sahiptir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2020).

Salgın hastalık sürecinden sonra Dünya’da ve Türkiye’de eskisi gibi tamamen örgün bir eğitimden söz etmek elbette mümkün değildir. Süreç boyunca alışık olduğumuz yüz yüze eğitimle birlikte hayatımıza uzaktan eğitimin de yer aldığı ve zamanla fazlasıyla yer alacağı düşünülmektedir. İnsanların uzaktan eğitim hakkında daha fazla tecrübe edinerek eğitimlerini çevrimiçi olarak devam etme kararı verebileceği açıktır. Eğitim hayatımızda kaçınılmaz bir yer edinen uzaktan eğitim hâlihazırda birtakım soruları da beraberinde getirmiştir. Örneğin; uzaktan eğitim toplumumuzda ne düzeyde sürdürülebilir? Ya da hangi aşamalardan geçerek daha aktif bir şekilde kullanılabilir? Çevrimiçi eğitim artık hayatımızın bir parçası haline gelebilir mi? Geldiyse hangi aşamalardan geçmeli? Nasıl daha verimli bir eğitim modeli haline getirilebilir? gibi temel sorular eğitimle ilgili tüm paydaşları düşündürmektedir. Covid-19 virüsünden sonra

alanyazın çalışmaları incelendiğinde genellikle tıbbi çalışmaların yapıldığı görülmektedir. COVID 19 virüsün süreç içinde mutasyonlar geçirmesi ve farklı varyantların görülmesi elbette insan sağlığını fazlasıyla olumsuz etkilemiş ve çalışmaların çoğunun tıbbi alanda yapılması kabul edilebilir bir durumdur; fakat eğitim ve öğretimin insan hayatının önemi bir bölümünü oluşturduğu da unutulmamalı ve eğitimin her aşamasında destek verilmeli ve geliştirilmelidir. Pandemi boyunca insanların kuşkularını gidermek için eğitim camiasında yapılan ve yapılacak olan çalışmaların ve alınacak önlemlerin bilimsel olarak ortaya konulması, tartışmaya açık olması ve eğitim paydaşlarının bu konudaki görüşleri önemli bir gereklilik olarak değerlendirilebilir. Türkiye’de COVID 19 virüsünden dolayı okulların eğitime ara vermesinden sonra MEB tarafından alınan kararlar çocukların öğrenme kayıplarını azaltmayı ve eğitimin sürekliliğini sağlamayı amaçlamıştır. Bu nedenle MEB uzaktan eğitimle ilgili çalışmalara pandemi boyunca devam etmiş ve eğitimin daha verimli hale getirilmesi için çaba göstermiştir (Özer, 2020).

Covid-19 süreci boyunca Türkiye’de eğitim paydaşları, uzaktan eğitimin birçok kolaylıklar sağladığını düşünse de beraberinde birtakım zorlukları da getirdiği görülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan öğretmenler ve eğitim alan öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde ne derece hazırlıklı oldukları bilinmemektedir. Özellikle çevrimiçi eğitimde verimliliğin ne boyutta olduğu ve eğitimin hangi kademesinde daha verimli ya da verimsiz olduğu insanın aklına gelen ilk temel sorularından birisidir. Bu çalışmada katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde verilen örnek cümlelerle bu sorulara açıklık getirilmiştir. Türkiye’de nitelikli bir çevrimiçi eğitimin devamlılığı için farklı uygulamalar kullanılmış ve süreç boyunca eğitim paydaşlarının karşılaştıkları olumlu ve olumsuz yanlarının değerlendirilmesi, şikâyet ve önerilerin dikkate alınması ayrıca öğrencilerin başarısını nasıl etkilediği üzerine eğitim paydaşlarının görüşlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu nedenle çevrimiçi ve uzaktan eğitimle ilgili yapılacak çalışmalar gelecek yıllar için daha fazla önem arz edecektir. Bu çalışmanın esasen Covid-19 pandemi süreci boyunca eğitim paydaşlarının uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin yer alması ve örnek cümlelerin belirtilmesiyle araştırmaya özgünlük katacağı düşünülmektedir.

COVID 19 virüs sürecinde uzaktan eğitime olan ilginin artması nedeniyle alanyazın incelendiğinde uzaktan eğitimle ilgili çalışmaların olduğu görülmüştür.

Yapılan çalışmalara bakıldığında özellikle Covid-19 pandemi sürecinden sonra daha dikkat çeken bir bölüm olmuş ve konu hakkında birçok çalışma olmuştur. Alanyazın taraması yapıldığında yapılan çalışmaların çok kapsamlı olduğu söylenemez. Özellikle problem durumunun bir ya da iki farklı boyutu ele alınarak çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Uzaktan eğitimle ilgili yapılan bu araştırma, eğitim paydaşlarının salgın sürecinde zorunlu hale gelen uzaktan eğitimin çevrimiçi vasıta ile uygulanmasını değerlendirerek sürdürülebilirliğini, verimliliğini ortaya koymak ve geliştirici öneriler sunmasından dolayı önemli görülmektedir.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, eğitim paydaşlarının [Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) personelleri, öğretmen, öğrenci ve veli] salgın döneminde uzaktan eğitim sürecine ilişkin değerlendirmelerini ele almak ve önerilerini ortaya koymaktır. Araştırmanın alt amaçları aşağıda gösterilmiştir.

- 1) Uzaktan eğitim nedir tanımlayınız?
- 2) Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla avantajları nelerdir?
- 3) Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla dezavantajları nelerdir?
- 4) Uzaktan eğitimin verimliliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz.
- 5) Uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz?
- 6) Uzaktan eğitim konusunda önerileriniz var mıdır? Varsa nelerdir?

III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bilginin paylaşılması günümüz dünyasında çoğunlukla iletişim teknolojileri vasıtasıyla sağlanmaktadır. Uzaktan eğitim sistemleriyle insanlar amaçları doğrultusunda iş ve eğitim hayatlarını beraber devam ettirebilmekte ve hayat boyu öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır. Son yıllarda hızlı bir şekilde gelişen teknolojik yeniliklere ayak uydurmak ve ürünleri takip etmek bir hayli zor görünmektedir. İletişim ve ulaşım teknolojilerinde görülen bu devasa değişim genel olarak hayatı olumlu etkilese de küreselleşen dünyada salgın hastalıkların bu vasıtalarla kolayca yayılması gibi birtakım olumsuzluklar da ortaya çıkmaktadır.

2019 yılının aralık ayında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan eyaletinde ortaya çıkan Covid-19 virüsünün yayılım hızı ve ölümcül etkisinden dolayı çoğu ülkede yüz yüze eğitime ara vermek zorunda kalınmıştır. Türkiye'de iletişim teknolojilerinin imkânları kullanılarak örgün eğitim süreci yaklaşık iki yıl çevrimiçi dersler şeklinde devam etmiştir. Eğitim-öğretim sürecinde uzaktan eğitimin sürdürülebilirliği ve destekleyici yönü kabul edilse de beraberinde birtakım sorunların ortaya çıktığı görülmüştür. Bu araştırmada; uzaktan eğitim uygulamalarının eğitim paydaşlarınca değerlendirilmesi ve uzaktan eğitim uygulamalarını geliştirmeye yönelik önerilerin sunulması amaçlanmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde etkin bir şekilde yer alan paydaşların bu konudaki fikirleri ve önerileri çevrimiçi eğitimin gelişmesine elbette faydalar sunarak alanyazına katkı sağlayacaktır. Bu çevrimiçi eğitim döneminde eğitim paydaşlarının kırsal bölgelerde ve kent merkezi kenar mahallelerinde yaşayanların dijital eğitim kavramlarına alışık olmadığı görülmüş ve online modele uyum sağlamakta zorluklar yaşadıkları ifade edilebilir. Bu zorlukların üstesinden gelen bireyler her ne kadar şanslı olarak görülseler de sürecin farkında olmayan bireyler, elektronik ürünler ve internet gibi bilişim açısından habersiz veli ve öğrenciler de bulunmaktadır. Bu nedenle salgın, eğitim paydaşları arasında birtakım eşitsizliklerin çıkmasına ve var olan eşitsizliklerin de artış göstermesine neden olmuştur. Eğitim paydaşlarının bu süreçte yaşadıkları ve karşılaştıkları problemler ele alınmış ve bu sorunların üstesinden gelebilmek için katılımcıların görüşleri alınarak birbirinden farklı öneriler tespit edilmiştir. Bu öneriler dikkate alınarak ve konu üzerinde kapsamlı çalışmalar yapılarak uzaktan eğitimin gelecek yıllarda daha verimli hale getirilebileceği düşünülmektedir.

Araştırma, on sekiz milyon öğrenci ve bir milyondan fazla eğitimciye çevrimiçi model konusunda fikir vereceği ve konu hakkında farklı çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle salgın sürecinde uzaktan eğitimin gerekliliği, günümüz gelişen iletişim araçlarıyla olan bağlantısı ve iletişim teknolojileri ile altyapının ihtiyaçlara yeterli düzeyde cevap verip vermediği gibi konular hakkında paydaş grupların fikirleri ortaya konulacaktır. Ayrıca uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajları, verimlilik ve sürdürülebilirliğine yönelik paydaşların görüşleri ve önerileri gibi konular üzerinde durulmuştur. Araştırmaya başlamadan önce çalışmaya katılacak kitlenin (MEM personeli, öğretmen, öğrenci ve veli) geniş bir grup olmasına özen gösterildiğinden dolayı birbirinden farklı cevaplar alınmıştır. Katılımcıların öğrenim

durumu, meslekleri ve yaşları vb. ölçütlerin farklılık göstermesi araştırmaya farklı bir boyut kazandırdığı düşünülmektedir. Uzaktan eğitimin son zamanlarda popüler ve güncel bir eğitim modeli olmasıyla beraber birçok eğitim paydaşının gittikçe daha çok dikkatini çekeceği aşîkârdır bu nedenle yapılacak yeni çalışmalara ciddi anlamda katkı sağlayacaktır.

Uzaktan eğitimin, gerek salgın döneminde eğitimin aksamaması için zorunlu olarak tercih edilmesi gerekse bulunduğumuz bilişim çağının getirdiğı değışimlerin bir sonucu olarak eğitim hayatımızın kaçınılmaz bir parçası haline geldiğı söylenebilir. Araştırma sonuçlarına bağılı olarak Millî Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere eğitim paydaşları uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajları, verimliliğı, sürdürülebilirliğı ve bu konudaki çözüm önerileri hakkında daha net fikir sahibi olabileceklerdir. Bu süreci sağlıklı bir şekilde yürütmek zorunda olan okul yöneticileri de çevrimiçi eğitim ve sorunların çözümleri konusunda daha detaylı bilgi sahibi olacaklardır. Öğretmen, öğrenci ve velilerin süreç boyunca yaşadıkları problemler ve yaşadıkları sorunlar karşısında negatif özelliklerin giderilmesine katkı sağlayacaktır. Bu araştırmayı diğerk araştırmalardan özgün kılan tarafı konu hakkında geniş bir araştırma grubuna ulaşılmış olması yani çalışma grubunda maksimum çeşitliliğe gidilmiş olması ve uzaktan eğitimin detaylı bir şekilde değıerlendirilmesidir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda ulaşılan verilerin salgının yoğun olarak yaşandığı dönemde toplanması ve eğitim paydaşlarıyla doğrudan görüşmelerin yapılması araştırmaya daha orijinallik ve farklılık katmıştır. Alanyazın çalışmalarına bakıldığında zaman uzaktan eğitimle ilgili çalışmaların çok boyutlu olduğı görölmektedir. Yapılan araştırmalara bakıldığında genellikle uzaktan eğitim sisteminde tek bir paydaş üzerine yoğunlaştığı ve sistemin tek birleşeni hakkında görüş aldıkları görölmektedir. Birçok araştırmada branş öğretmenlerinin uzaktan eğitime bakış açıları üzerine çalışmalar yapıldığı ifade edilebilir. Oysa bu çalışma eğitim paydaşlarının büyük çoğunluğunu kategoriler halinde ayırarak uzaktan eğitimle ilgili altı temel başlıkta hazırlanan sorularla araştırmanın içeriğini daha fazla zenginleştirerek araştırmaya farklı bir renklilik katmıştır.

IV. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmada katılımcıların görüşme formunda yer alan sorulara samimiyetle cevap verdikleri varsayılmıştır.

V. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

a) Araştırma Siirt ilinde yer alan kamu okullarından; ortaokul, lise, üniversite düzeyinde öğrenciler, görev yapan öğretmenler, veliler ve Milli Eğitim Müdürlüğündeki personeller ile sınırlıdır.

b) Araştırma süresi 2021-2022 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.

c) Veri toplama aracı, kişisel bilgileri içeren sorular ve altı açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla sınırlıdır.

VI. TANIMLAR

Eğitim: Eğitim, insanın doğumuyla beraber kültürel çevresinde başladığını ve hayatın devamında yaşam boyunca devam ettiği süreci ifade eder (Erden, 1998).

Uzaktan Eğitim: Uzaktan eğitim, farklı coğrafyalarda yaşayan öğrenci veya yetişkinlere eğitim imkânı sunan ayrıca zaman ve mekân sınırlaması olmadan eğitimin devam ettirildiği eğitim türüne denir (Simonson, Zvacek ve Smaldino, 2000).

Online (Çevrimiçi Eğitim): Uzaktan eğitim sürecinin son evresinde iletişim teknolojilerinin gelişimiyle mümkün hale gelen ve dijital aletler ve internet bağlantısıyla verilen uzaktan eğitim metotlarından birisidir (Yamamoto ve Altun, 2020).

Covid 19: Koronavirüsün yeni bir türüdür. 2019 yılında Çin’de ortaya çıkmıştır. Virüs insanlarda genellikle solunum yolu hastalıkları ile belirtilerini göstermektedir (Ciotti ve diğerleri, 2020).

Pandemi: Bir hastalığın ya da virüs gibi bir etkenin birçok ülkede, kıtalarda hatta tüm dünya gibi geniş bir alana yayılmasına pandemi (salgın) denir (Morens, Daszak, Markel ve Taubenberger, 2020).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. EĞİTİM

Eğitim, insanın doğumuyla beraber kültürel çevresinde başladığını ve hayatın devamında yaşam boyunca devam ettiği süreci ifade eder. Bu süre zarfında insan birçok kazanımlar elde eder. Bu kazanımlar sonucunda insanlarda gözle görülebilecek davranış değişiklikleri oluşmaktadır. Örneğin bir çocuğun ekmek almak için fırına gitmesi ve kasiyerin para üstünü çocuğa verdikten sonra çocuğun para üstünün doğru olduğunu ya da olmadığını bilmeden evine dönen çocuğun, temel işlemleri öğrendikten sonra almış olduğu para üstünü saydığı zaman yanlış olup olmadığını kavrayacak seviyeye geldiğini görmek mümkündür. Bu nedenle insan günlük yaşantılar ile davranış değişikliklerini fark eder (Erden,1998). Eğitim, okul yaşamında devam ettiği gibi okul dışında da devam ettirilen bir süreçtir. Eğitim aslında bireyin hayatı boyunca kazandığı tecrübelerinin tümünü ifade eder. Eğitim her ne kadar bir süreci kapsasa da en önemli unsuru insandır. Bu sebeple bir toplumdaki bireyler ne kadar sağlıklı ve güzel bir eğitim alırsa toplumda geleceğe yönelik sağlam bir toplum yapısı, siyasal bir istikrar ve bireysel özgürlükler inşa ederek güven sağlar (Gültekin, 2020). Kısaca eğitim, toplumda bireyler arasında davranış değişikliğine neden olan tüm etkinliğe denir.

1.2. UZAKTAN EĞİTİM

Uzaktan eğitimin temel amacı öğretim esnasında eğitimci ile öğrencinin fiziksel olarak aynı ortamda olmaması ve öğretmen-öğrenci iletişiminin kolaylaştırılması için çeşitli teknolojik ürünlerin kullanılmasıyla sağlanan eğitim türüdür. Uzaktan eğitim; tam zamanlı çalışan bireyler, yerleşik bir düzene sahip olmayan bireyler veya eğitim kurumundan uzak bölgelerde yaşayan öğrencilerin sınıf derslerine fiziksel olarak katılamayan bireylere odaklanmıştır. Uzaktan eğitim geliştirilerek eğitim dünyasının yerleşik bir parçası haline gelmiş öyle ki Türkiye’de ve dünyada üniversiteler uzaktan eğitim fırsatı sunmaktadır. Birçok ülkede son yıllarda öğrenciler ve kurumlar uzaktan öğrenmeyi ve öğretmeyi benimsemişlerdir. Bunun nedeni ise okul ve eğitim kurumları herhangi bir derslik inşa etmek zorunda kalmadan öğrencilere veya eğitimcilere zaman

ve mekândan bağımsız bir şekilde ulaşabilme avantajı sağlamıştır (Simonson, Zvacek ve Smaldino, 2000).

Uzaktan eğitim tanımı yapılırken yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar sonucunda literatürde birçok tanımdan söz etmek mümkündür. Hawkins'e (1999) göre uzaktan eğitim, farklı coğrafyalarda yaşayan öğrenci veya yetişkinlere eğitim imkânını sunulması, zaman ve mekân sınırlaması olmadan eğitim ile öğretimin devam ettirildiği eğitim türüne uzaktan eğitim adını vermektedir. Hamzaee'ye (2009) göre uzaktan eğitim; teknolojik imkânların vermiş olduğu kolaylıklar ve avantajlarından yararlanarak geleneksel eğitimde olduğu gibi derslerin aynı mekânda olmadan devam edilmesi olarak belirtmiştir. Hamzaee ayrıca şunu ifade etmektedir: geleneksel eğitimde kullanılan sınıf içi etkinliklerinin hemen hepsini uzaktan eğitimle sürdürülebilir olduğunu söylemektedir. Uzaktan eğitim, geleneksel eğitim sınırlılıklarının bulunduğu durumlarda ve bu etkinliklerin yürütülmesinin zor olduğu durumlarda öğrenci ve eğitmenin sanal ortamda zaman ve mekândan bağımsız olarak eğitimin sürdürülmesidir (Alkan, 1987). Uşun, uzaktan eğitimi toplum açısından büyük bir avantaj olarak nitelemiştir. Uşun'a göre; Türkiye'de geleneksel eğitim sürecinde bireyler birtakım sıkıntılar ve zorluklarla karşılaşmıştır. Özellikle okula olan mesafe, eğitmen sayısının yetersiz olması, sınıf ortamının küçük ve kalabalık olması, eğitimine devam etmek isteyen bireylerin tam zamanlı bir işte çalışması ve mevcut bir işe sahip olan bireylerin eğitime devam etmek isteyip de yaş problemini sorun eden bireylerin eğitim hizmetlerinden yararlanamamışlardır (Uşun, 2006).

Alanyazın taramasıyla yapılan araştırmalar sonucunda uzaktan eğitimin tanımı ve vurgulanmak istenen cümlelerin ortak noktası şöyledir: Geleneksel eğitimin kapsamına bağlı olmadan zaman, yer, yöntem ve bireyin yaşı vb. sınırlamalar olmadan teknolojik ürünlerle hayat boyu eğitimin devamlılığının sağlanmasına uzaktan eğitim denir. Sonuç olarak; yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalarda ibarelerin farklı olduğu görülse de yapılan tanımlar ortak bir sonucu ortaya çıkarmaktadır. Uzaktan eğitim tanımların ortak noktası şunlardır:

- * Yer ve zamandan bağımsız olması,
- * Öğrenen ile öğretmenin aynı ortamda olmaması,
- * Eğitimin bir süreç içerisinde ilerlemesi.

Uzaktan eğitime yönelik incelenen kronolojik çalışmalara bakıldığında teknolojik gelişime bağlı olarak tanımlarda da farklılıklar görülmektedir. Bu nedenle çalışmanın sonraki bölümünde uzaktan eğitimin tarihsel süreci yer almaktadır.

1.3. UZAKTAN EĞİTİMİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1.3.1. Dünyada Uzaktan Eğitimin Tarihsel Süreci

Uzaktan eğitimin geçmişi hakkında yapılan araştırmalar sonucunda uzaktan eğitimin başlangıcının tarihsel sürecinde birçok tutarsızlıklar görülmektedir. Başlangıç tarihi birçok araştırmacı tarafından tartışma konusu olmuş ve genel görüşün 20. yüzyılda iyi bir şekilde belgelendiği söylenmektedir. Konu hakkında ulaşılan araştırmaların ifade ettikleri bilgiler doğrultusunda uzaktan eğitimin 1700’lü yılların ilk çeyreğinde farklı evrelerde başladığı bilinmektedir. Sumner’e göre uzaktan eğitim sürecinin başlangıcı 1700’lü yıllara kadar dayandığını *Sisteme Hizmet Etmek: Uzaktan Eğitimin Eleştirel Tarihi* adlı eserinde ifade etmiştir. (Sumner, 2000). The Journal dergisinde Diane Matthews’e göre; uzaktan eğitimin ilk olarak ABD’de bir yazışma kursunda başladığını ve kursların ilk katılımcılarının çoğunluğunu kadınlardan oluştuğunu ifade etmiştir. Yazışma çalışmaları posta sistemindeki gelişmelerle birlikte 19. yüzyıla kadar devam ettiğini belirtmiştir. Ayrıca 1840 yılında İngiltere’de İngilizce öğretmeni olan Sir Isaac Pitman 1813-1897 yılları arasında uzaktan eğitimi kurslarında öğrencilere tanıttığını belirtmiştir. Bu öğretmen daha sonra öğrencilerine Stenografi metinlerini posta yoluyla gönderdiği ve öğrencilerin düzeltmeler için aynı iletişim kaynağını kullanarak geri göndermek zorunda olduğu bir Steno dersiyle uzaktan eğitimin tarihi başlangıcının olabileceğini ifade etmiştir. Matthews göre ise; 1800’lü yılların sonlarında Chicago üniversitesi tarafından öğretmen ve öğrencinin farklı yerlerde bulunarak büyük yazışma programı kurulmasıyla uzaktan eğitimin başladığını belirtmektedir (The Journal, 1999). Kaya (2002), 1856 yılında Almanya’da Fransız asıllı Charles Toussaint ve Alman asıllı Gustav ile Langenscheidt ikilisi tarafından Berlin’de mektup aracılığıyla bir dil okulu kurmuş ve uzaktan eğitimin planlı ve programlı bir şekilde başladığını ifade etmektedir. Zamanın ilerlemesi ve gelişen teknolojiyle birlikte uzaktan eğitim ve öğretimi zorunlu hale getirdiği söylenebilir. Böylece ülkelerin ekonomik durumu ve amaçları doğrultusunda yeni programlar düzenlenmiş ve teknolojik imkânlar kullanılarak birçok gelişim gösterilmiştir. Alan taraması yapıldığında, uzaktan eğitimin tarihi dünyanın

birçok noktasında farklı zamanlarda başladığı ifade edilmekte ve genellikle 20.yüzyılın ilk yarısında yayılmaya başlandığını ifade etmişlerdir. Çoğunluk olarak ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, Avusturya ve İsveç uzaktan eğitimi ilk uygulayan ülkeler arasında yer almaktadır. Alt başlıkta uzaktan eğitimin kıtalar ve kıta üzerinde birkaç ülkenin yapmış olduğu araştırmalar sonucunda tarihsel süreci ifade edilmektedir.

1.3.1.1. Amerika Kıtası

Amerikalı bir öğretmen olan Caleb Phillips, 1728 yılında Boston gazetesinde bir mektup aracılığıyla stenografi kursu verileceğini ve eğitimlerin mektupla devam edeceğini ifade etmiştir. Öğrencilerin kendilerine haftalık birkaç ders göndererek, Boston'da yaşayanlar kadar mükemmel bir şekilde eğitilebileceklerine söz vermiştir. Bununla birlikte mektuplaşma çalışması ve posta sistemindeki gelişmelerle birlikte uzaktan eğitimin başlangıcı sayılmıştır (Baath, 1985; Akt. Holmberg, 1995). Isaac Pitman uzaktan eğitimin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Pitman, 1840 yılında derslerinin devamlılığını sağlaması için herkese mektuplar gönderdi ve mektuplarla beraber eğitim materyalleri, testler gibi dosyaları mektupla birlikte göndererek uzaktan eğitimin tarihi başlangıcını yapmıştır. Uzaktan eğitimin gelişimi günün teknolojik ürünleriyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı hale gelmiştir. 1873 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk uzaktan eğitim okulu Boston merkezli *Evde Çalışmayı Teşvik Etme Derneğini* kuran ve yöneten Harvard Üniversitesi profesörünün kızı Anna Eliot Ticknor'dur. Amacı, "hanımlar arasında her günün bir bölümünü sistematik ve kapsamlı bir şekilde çalışmaya adamayı alışkanlık haline getirmek" idi. Komitesiyle birlikte evinin dışında çalışarak 7.000'den fazla kadına yükseköğrenim kapısının açılmasına yardım etti. Ticknor Kadınlar Derneği aracılığıyla ilk kez uzaktan eğitim derslerinin başladığı ve öğrencilerin posta yoluyla uzaktan eğitim aldığı görülmüştür. "*Amerikan yazışma araştırmasının annesi*", olarak da bilinen Anna Eliot, 1873'ten 1897'deki ölümüne kadar öğretmen ve öğrenci arasında mektup alışverişi yaparak rehberli okumalar ve sık testler ile aylık yazışmalar organizasyonun kişiselleştirilmiş eğitiminin hayati bir parçasını oluşturmuştur (Mathieson, 1971). 1892 yılında ise Chicago üniversitesi, Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk kolej düzeyinde uzaktan eğitim programını açtı. Ayrıca uzaktan eğitimde ilk lisans programı ABD'deki "Illinois Wesleyan College" okulunda eğitim vermeye başlamıştır (Emmerson, 2004).

Kanada’da uzaktan eğitim ilk olarak sabit kurslara katılamayan kırsal kesim öğretmenleri için fırsat niteliğinde 1889 yılında Mcgill üniversitesinde mektup aracılığıyla yazışmalı olarak uzaktan eğitim uygulaması başladı. 1912 yılında Saskatchewan ve Alberta üniversiteleri, kırsal kesimdeki öğrencilerin eğitimine devam edebilmeleri için herhangi bir kampüse bağlı olmadan programlara katılma imkânı yaratmıştır. 1921 yılında kırsalda yaşayan bir aile çocuğunun eğitimine devam edebilmesi için Kanada Maarif Bakanlığına bir mektup yazarak çocuğu için ders materyalleri istemesiyle çocuklarının eğitim ihtiyaçları karşılanmış ve ilk defa uzaktan eğitim yazışma okulu başlamıştır (Haughey, 2013). Uzaktan eğitimdeki ilk gelişmeler çoğunlukla yazılı iletişimi temel almasına rağmen Kanada yetişkin öğrenimi için yeni teknolojileri erken benimseyen ülkeler arasında yer almaktaydı. 1941’de Kanada Yetişkin Eğitimi Derneği ve Tarım Federasyonu birlikte “*Çiftlik Radyo Formu*” yayını başlattı. St. Francis Xavier üniversitesi tarafından çalışma grupları, radyo yayınları ve materyaller dizisiyle ülke genelinde üniversitelerle iş birliği yaparak düzenli çalışmalar yapmışlardır. Sonraki yıllarda uzaktan eğitim sisteminin gelişmesiyle birçok kurum tarafından kullanılmaya başlandı ve bunlardan bir diğer örnek ise “*Kanada Ulusal Film Kurulu*”, yerel topluluk sunumları ve ilgili tartışmaların yaşandığı kurum olmuştur. 1970 yıllarında teknolojik ürün ve sistemlerin gelişmesiyle uzaktan eğitim olanaklarının daha fazla tanınmaya başlamış ve eyalet hükümetleri konu üzerinde çalışmalar yaparak uzaktan eğitimin ülke genelinde kullanımını yaygınlaştırmak istemiştir. Bu yıllarda uzaktan eğitime yönelik iki kurum aktif olarak çalışmalarına başladı. 1972’de Alberta hükümeti, sanat ve bilim derslerinin verildiği “*Açık Öğretim Sistemi*” adında eğitim veren Athabasca üniversitesini (AU) kurmuştur. British Columbia, eyalet çapındaki öğrencilere ve yetişkinlere yönelik temel teknik, kariyer, mesleki ve üniversite eğitimi sağlamak amacıyla 1978 yılında Open Learning Institute (OLI) okulunu kurmuştur (Haughey, 2013).

Brezilya’da 19. yüzyılın sonlarında yazışma kurslarıyla uzaktan eğitim çalışmaları başlamış ve 20. yüzyılda ise radyo ve televizyon vasıtasıyla eğitimin devamlılığı sağlanmıştır. Brezilya’da uzaktan eğitimin resmi olarak başlangıç tarihi 1996 yılında ‘Ulusal Eğitim Politikaları ve Temel Yasası’ ile kurulmuştur. Brezilya’da uzaktan eğitime karşı birçok eğitimci, politikacı ve toplumun direniş göstermesinden dolayı fazla gelişim gösterememiştir. Brezilya’da bazı toplumların direnişe karşı çıkmasıyla toplum

içinde uzaktan eğitime yönelik algılar değişmiş ve zamanla mesleki eğitim sürecinde uzaktan eğitimden yararlanılmıştır (Porto ve Berge, 2008).

1.3.1.2. Avrupa Kıtası

1776 yılında Polonya'nın Krakov şehrindeki Jagielloniam üniversitesi, zanaatkârlara adanmış bir yazışma kursu açmış ve 1779'da Varşova üniversitesi yazışmaya dayalı fizik dersleri vermeye başlayarak uzaktan eğitim başlamıştır (Tanaś, 2015). Polonya, 1886 yılında Rus egemenliği altındayken Fly üniversitesinde gizli verilen bir eğitim ile uzaktan eğitime öncülük etmiş ve uzaktan eğitim yoluyla birçok insanı eğitmiştir. Dünyanın en önemli bilim insanlarından biri olan “Maria Sklodowska Curie” gençliği boyunca bu organizasyonun bir parçası olmuştur. 20 yıl sonra bu organizasyon Varşova'daki “Yüksek Akademik Kurslar Derneğine” dönüştürüldü (Karauda, 2001; Akt. Bomba, 2006). Bu eğitim kurumlarından ilham alan öğretmenler 1990 yılında Polonya'da “Avrupa Yazışma Eğitimi Okulunu” kurdu. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde (Polonya, Macaristan, Romanya, Rusya, Ukrayna, Kazakistan ve Beyaz Rusya) yazışmalı İngilizce kursları vermiştir (Tanaś, 2015).

Avrupa kıtasındaki en büyük uzaktan eğitim üniversiteleri Birleşik Krallık'ta (Open Univesity, 1969) ve Almanya Hagen bölgesinde (FernUniversität, 1974) kurulmuştur. Birincisi iletişim teknolojisinin yüksek kaliteli derece düzeyinde öğrenme getirilebileceği hipotezine dayanmaktaydı. İkinci ise geleneksel programlara katılmak için zamanı veya yeteneği olmayan engelliler, çalışanlar, hastalar, yaşlılar veya diğer bireylere akademik çalışma sunmaktaydı (Anderson, 2004; Chiappe ve Adame, 2017).

Fransa'da halka açık uzaktan eğitim 1939 yılında yazışma kursları şeklinde kurulmuştur. 1944 yılında, “Ulusal Uzaktan Eğitim Merkezi” kurulmuştur. 1986 yılında bu merkez kamu hizmetleriyle birleştirilerek genellikle hasta çocuklar, eski mahkûmlar ve sürgün mahkûmları eğiten bir lise şekline dönüştürülmüştür. İlerleyen süreçte derslerin içeriği genişletilerek birçok alanda hizmet vermiştir (Marty, 2014).

Rusya'da uzaktan eğitimin neredeyse 90 yıllık bir geçmişi olduğu söylenebilir. Mektupla eğitim geleneği ise, modern Rusya'da uzaktan eğitimdeki en son gelişmelere kadar 150 yıllık bir tarihe kadar izlendiği söylenmektedir. Sovyet döneminde uzaktan eğitimdeki amacı genellikle yarı zamanlı çalışan bireylerin yazışma eğitimini geliştirmeyi planlamaktaydı. Amaç yetişkinlerin okuryazarlığını, genel eğitim düzeylerini geliştirmek

ve teknolojik ilerleme geliştikçe insanları farklı mesleklere hazırlamaktı. Bugün Rusya Federasyonu'nda okuryazarlık oranlarının düşük olmadığını belirtmek önemlidir. 1917 devriminden sonra Rusya'da uzaktan eğitimin gelişmeye başlamasıyla farklı seviyelerde çeşitli kurslar sunulmuştur. Sovyetler Birliği'nde, adı kelimenin tam anlamıyla *görsel temassız eğitim (hızlandırılmış lisans programı) anlamına gelen özel bir danışma* uzaktan eğitim modeli geliştirildi ve 20. yüzyılın ortalarında SSCB'de on bir hızlandırılmış lisans üniversitesi ve birçok üniversite kuruldu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği, Orta ve Doğu Avrupa'daki diğer ülkeleri örnek alarak geleneksel üniversitelerde hızlandırılmış eğitimler verilmiştir. Rusya Federasyonu'nda uzaktan eğitim hem farklı bir öğretim şekli hem de bir öğrenme yöntemi halini almış ve bilgi teknolojilerinin aktif kullanımı ile karakterize edilmiştir. Sovyetler döneminde Rusya, genel bilgi materyallerini radyo aracılığıyla yayınlama geleneği varken bugün ise internet bu işlevin yerine getirilmesinde önemli bir rol oynamakta ve eğitimin gerçekten erişilebilir olmasını sağlamaktadır. Şu anda en popüler uzaktan eğitim platformları Moodle, Black Board ve Openet'dir (Kirilova, Soleimani, ve Vlasova, 2017). Ayrıca Moskova Devlet Ekonomi, İstatistik ve Bilişim (MESİ) kurumu tarafından 1932 yılında uzaktan eğitim fakültelerinin kurulduğu bilinmekte ve yetmiş yıl boyunca uzaktan eğitim tek bir biçimde yüz yüze kısa oturumlar yazışma yoluyla devam etmiştir. 19. yüzyılın ortalarında okuryazarlık komitelerinin kurulmasının yanı sıra Sunday Schools (hafta sonu okulları) eğitim kurumlarının çalışmalar yaparak kırsal kesimde yaşayan yetişkinler için okulların açılmasıyla eğitimlerini sürdürmüşlerdir (United States. Education Mission to the USSR., 1959).

1.3.1.3. Avustralya Kıtası

Avustralya'da uzaktan eğitimin tarihi 1910'da Queensland üniversitesinin yazışma tabanlı bir programa sunan "Yazışma Çalışmanı Departmanı" kurmasıyla başlamış ve bu kurum sayesinde birçok vatandaş eğitimine devam etmiştir. Yazışmaya dayalı programların kurulmasıyla çoğu kırsal kesimde ikamet eden birçok kişiye eğitim verilmesini sağlamıştır. Böylece bireyin coğrafi konumu veya aile statüsü, kişinin niteliklerinin geliştirilmesinde artık çok önemli bir rol oynamıyordu. Gezici öğretmenler, Avustralya'nın seyrek nüfuslu bölgelerini de ziyaret etmeye başlamışlar ve verdikleri yazılı kağıtlarla eğitim ilköğretim düzeyi seviyelerine getirmişlerdir. Birinci Dünya savaşının başlamasıyla gezici öğretim biçime son verilmiş ve Bridge Street ismiyle yeni

bir okul olan yazışma okulu kuruldu. 20. yüzyılın başlarında eğitim bakanlığı tekrardan gezici bir öğretmen projesini hayata geçirmiştir. Avustralya'nın posta hizmetinin gelişmesi postanın uzaktan bir eğitim aracı olarak kullanılmasını mümkün kılmıştır. İlkokul yazışma okulları ise 1922 yılında burada kurulmuştur. Bu tür eğitimlerin ana dezavantajı, kursların yalnızca profesörlerin talimatlarını içerdiğinden ve geri bildirim sınırlı olduğundan, tek yönlü iletişim şeklinde olmasıydı. Katılımcılar, profesörlere soru soramamakta ve öğrencilerle etkileşim kuramamaktaydı. Avustralya'da uzaktan eğitim kurslarının gelişmesi ve popüler olması 1969 yılında Birleşik Krallık'ta Open (açık) üniversitesinin kurulmasıyla başlamıştır. Avustralya'da uzaktan eğitimin gelişmesi ve yaygınlaşması tam olarak 1965 yılında gerçekleşmiştir (Stacey, 2005; Harry, 2002; Akt. Hüseyin ve Kocasaraç, 2022).

1.3.1.4. Afrika kıtası

Güney Afrika'da uzaktan eğitimin çevrimiçi eğitime evrimi oldukça yeni ve gelişmekte olan bir olgudur. 20. yüzyılın ilk yarısında Afrika'nın kırsal bölgelerinden gelen öğrencilere eğitime erişimde eşit fırsatlar sağlamak için dünya çapında üniversiteler çeşitli uzaktan eğitim programları yürütmüştür. Güney Afrika'da çevrimiçi uzaktan eğitime ulusal bir bakış açısı sunmak için Güney Afrika Üniversitesi'nin (UNISA) tarihsel rolüne ve yetkisine özel atıfta bulunarak Güney Afrika'daki uzaktan eğitimin evrimini haritalamak hayati önem taşımaktadır. 1946 yılında Güney Afrika'da uzaktan eğitim hizmeti veren ilk kamu kurumu Güney Afrika Üniversitesi olmuştur. Bu üniversite günümüzde kıtada bu tür eğitimlerin sunulmasında çok büyük merkezi bir konumdadır. Bu kurumun kurulmasıyla birçok Afrika bölgesinde uzaktan eğitimin kapısını aralamıştır. Şöyle ki Güney Afrika'da uzaktan eğitim, UNISA'nın evrimi ile eş anlamlıdır denilebilir. UNISA, 400.000'e yakın öğrenci sayısı ile dünyanın en büyük üniversitelerinden biridir. Unisa'ya göre uzaktan eğitimin gelişimi üç farklı aşamada oluşmuştur; ilk olarak bir inceleme kuruluşu olarak (1873'te Ümit Burnu Üniversitesi olarak adlandırılmıştır), ardından 1946'da "Dış Araştırmalar Bölümünün" kurulmasıyla bir yazışma kurumu haline gelmiş ve son olarak 2004'te diğer iki uzaktan eğitim sağlayıcısıyla birleşmiştir (Baijnath ve Butcher, 2015; Boucher, 1973; Ngegebule, 2003; Akt. Prinsloo, 2019).

1973 yılında sürekli ve uzaktan eğitim okulunun uzaktan eğitim bölümü, birçok dersin yanında İngilizce, ekonomi, genel bilim ve matematik derslerinin anlatımını

sağlamıştır. 1995 yılında, uzaktan eğitim konferansı Accra adı verilen yeni bir uzaktan eğitim modeli geliştirmişlerdir. Ayrıca devlet üniversiteleri için de özel uzaktan eğitim programları imkânı sunmuş ve Gana üniversitesi örnek gösterilebilir. 1980'de Technikon Southern Africa (TSA), Güney Afrika'daki ikinci kamu uzaktan eğitim kurumu olarak kurulmuş, ardından 1981'de Vista üniversitesi uzaktan eğitim kampüsü (VUDEC) bir birim olarak kurulmuştur. Özel olarak uzaktan eğitim veren ilk kurum ise INTEC Koleji olmuştur. Bu kolejde beceri gelişimi, mesleki eğitim ve kişisel gelişim eğitimi ihtiyacı duyan bireyleri hedeflemişlerdir (Ngengebule, 2003; Akt. Prinsloo, 2019).

1.3.1.5. Asya kıtası

Çin'de uzaktan eğitim tarihi 1940'ların sonlarında başladığı ve bu süreç iletişim teknolojisi türlerine göre üç aşamaya ayrılabilir. İlk aşama (1979'dan önce) posta iletişimi yoluyla yazışma eğitimidir; ikinci aşama (1979-1998 arası) video ve ses kayıtlarından, radyo ve televizyondan yararlanarak radyo ve televizyon eğitimi; üçüncü aşama (1999'dan günümüze kadar), interneti ana öğretme ve öğrenme aracı olarak kullanan çevrimiçi eğitimidir. 1999 yılında Çin Eğitim Bakanlığı, bilgi ve iletişim kullanımında ilerleme gösteren dört kampüs tabanlı üniversiteyi (Tsinghua Üniversitesi, Zhejiang Üniversitesi, Pekin Posta ve Telekomünikasyon Üniversitesi ve Hunan Üniversitesi) içeren bir pilot proje başlattı. Bilişim teknolojilerin yanı sıra şu anda Çin Açık Üniversitesi olarak bilinen Merkez Radyo ve TV Üniversitesi modern uzaktan eğitim sistemiyle diploma/derece yükseltme programları sunmaktadır (Li ve Chen, 2019).

Japonya'da ilk uzaktan eğitim süreci 19. yüzyılın sonlarında ana dili eğitimi derslerinin anlatıldığı dersin kitapları olmadığı için öğretim üyelerinin notlarının paylaşılmasıyla uzaktan eğitim sürecinin başladığı bilinmektedir. 1982 yılında Japonya'da Açık Öğretim Üniversitesi kurulmuştur. İngiltere'deki açık öğretim sistemi ilham alınarak çalışmalara devam edilmiştir. Bu üniversitenin misyonu; çalışan insanlara ve ev kadınlarına yaşam boyu üniversite düzeyinde eğitim şansı sağlamaktır. Öğretim süreci boyunca radyo ve televizyon kullanılarak eğitimlerini sürdürmüşlerdir. Başlangıçta Tokyolu öğrencilerin derslere katılmasına izin verilmiş daha sonraki süreçte diğer öğrenciler de eğitimlere katılabilmıştır. Bu üniversite Japonya Açık Üniversitesi 2006 yılında dijital yayın hayatına başlamıştır (Sindiani ve arkadaşları 2020).

Hindistan’da uzaktan eğitim süreci 1962 yılında Delhi üniversitesinde sanat alanında posta aracılığı ile mektupların karşılıklı gönderilmesiyle eğitim süreci başlamıştır. Sürecin ilerlemesi mektup, radyo daha sonra ses sistemi ile öğrencilere ek öğrenme kaynakları imkânı sağlamıştır. Bu üniversitelerin öncüsü olarak Annamalai üniversitesi olarak gösterilebilir. Televizyon ancak 1975 Uydu Öğretim Televizyon Deneyinden sonra tarım ve toplum eğitiminde Çiftlik Radyosu ile birlikte eklenmiştir. 1984’te The University Grants Commission of India (UGC), ‘Ülke Çapında Sınıf’ ismiyle televizyon ve video dizisini başlattı ve bir üniversitenin medya merkezleri ağı aracılığıyla hükümetin ulusal televizyon ağı Doordarshan’ta yayınlandı. Uzaktan eğitimde, diyalog ve etkileşimi genişletmek amacıyla eğitim için özel bir uydu olan EduSat’ın piyasaya sürülmesiyle 2005 yılında hız kazandı. Bununla birlikte okul sektörü, yüksek öğretim sektöründen daha hızlı ve daha geniş bir şekilde teknoloji gelişmelerini denemiş ve uygulamaya koymuştur (Panda, 2005).

1.3.2. Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Tarihsel Süreci

Uzaktan eğitimin tarihi 1700’lü yıllara dayanırken Türkiye’de yaklaşık olarak iki yüz yıl sonra uygulanmaya başlamıştır (Bozkurt, 2017). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi birçok araştırmacı tarafından araştırılmış ve bunun sonucunda uzaktan eğitimin farklı dönemlerinde farklı materyaller kullanıldığı görülmüştür. Türkiye’de uzaktan eğitimin tarihsel süreci değerlendirilirken birkaç bilim insanları farklı evrelerde incelemiştir. Örneğin, İşman’a (2011) göre tarihsel gelişimi beş farklı evrede inceler, Bozkurt (2017) ise tarihsel gelişimin dört farklı evrede gerçekleştiğini ifade ederken Uşun’a (2006) ise on bir aşamadan oluştuğunu ifade etmektedir. Bu evreler ve aşamalar şöyledir:

A) İşman’a göre:

A) Mektup Öncesi Dönem: Bireyler yazılı bir metin yazmadan öğrenme süreçlerini şekil ve resim gibi materyaller ile karşılıklı vermiş oldukları eğitim sürecidir.

B) Mektup Dönemi Eğitim: Telgraf ve postanın gelişim göstermesiyle öğrenciye materyallerin (kitap, dergi, gazete vb.) iletilmesi dönemidir. Öğrencilere ulaşan posta ve telgraflar sonucunda öğrenciler kendi başına ders çalışarak sınav sorularını cevaplayıp tekrardan öğretmenlerine posta yoluyla iletmışlerdir.

C) Tek Yönlü Televizyon ve Radyo Dönemi: Telgraf ve posta döneminin gelişim göstermesiyle öğrencilere ders saatlerini ve zamanını posta ile bildirildikten sonra tek yönlü olarak öğretmen derslerini radyo ve televizyonda anlatmaya başlamıştır.

D) Çift Yönlü Radyo ve Televizyon Dönemi: Bu dönemde telgrafın öğrenciye ulaştıktan sonra radyo ve televizyonda ders anlatıldığı zaman öğretmenlerle iletişime geçme dönemi olarak bilinir. Örneğin; öğrencinin ders sırasında öğretmeniyle telefon üzerinden iletişim kurarak sorularının cevaplanmasını isteyebilmekteydi.

E) Uydu ve Modern Teknoloji Dönemi: Modern teknolojik aletlerinin kullanılmasıyla derslerin öğrencilere ulaştırılmasıdır (İşman, 2011).

B) Bozkurt’a göre:

Birinci Dönem (1923-55): Tartışma ve önerilerinin yaşandığı “Kavramsallaşma Süreci”

İkinci Dönem (1956-75): Yazışma yoluyla oluşan “Mektuplaşma Süreci”

Üçüncü Dönem (1976-95): Radyo ve televizyonun kullanıldığı “Görsel ve İşitsel Süreç”

Dördüncü Dönem (1996-?): İnternet ve teknolojinin kullanıldığı “Bilişim Tabanlı Süreç” (Bozkurt, 2017).

C) Uşun’a göre:

- 1) 1927-60 yılları arasındaki kavramsallaşma süreci
- 2) Mektupla öğretim süreci
- 3) Deneme yüksek öğretmen okulu
- 4) Yaygın yüksek öğretim kurumu
- 5) Açık ilköğretim okulu
- 6) Açık öğretim lisesi
- 7) Açık öğretim fakültesi
- 8) Mesleki ve teknik açık öğretim okulu
- 9) Fono açık öğretim kurumu
- 10) Üniversiteler arası uzaktan eğitim süreci

11) E-öğrenme uygulamaları (Uşun, 2006).

1924 anayasasında yer alan her türlü eğitim serbesttir ifadesi yüz yüze eğitimin yanı sıra uzaktan eğitiminde uygulanmasını sağlayan bir ifadedir. 1924 yılında Atatürk tarafından Türk eğitim sistemini incelenmek ve iyileşmesi için önerilerde bulunulması için Türkiye'ye davet edilen John Dewey, "*Türk Eğitimi Üzerine Rapor ve Tavsiye*" adlı raporunda uzaktan eğitim ve öğretmen yetiştirmeyi tavsiye etmiştir (Bozkurt, 2017). Dewey'in en önemli önerilerinden birisi de gezici kütüphaneler kurarak sadece öğrencilere değil herkese açık tutmayı amaçlamıştır. Dewey'in 1924 yılında yaptığı bu öneri uzaktan eğitimin temel ilkelerinden birisi olduğu söylenebilir. Türkiye'de pedagojinin oluşum süreci ve pratik anlayışı üzerinde John Dewey'in büyük bir etkisi söz konusudur (Bal, 1989; Akt. Özsoy, 2009). Dewey'in raporundan sonra 1927 yılında bir toplantı düzenlenerek topluma uzaktan eğitimle okuryazarlık eğitimi verileceği düşünülmüş fakat bu proje başlamadan son bulmuştur. Bunun sebebi ülkede halkın %90'ı okur-yazar olmadığı ve gerçek bir öğretmen olmadan okuma yazma öğretmenin imkânsız olduğu düşünülerek projenin devam edemeyeceği düşünülmüştür (Özbay, 2015).

1928 yılında 1353 sayılı Türk alfabesinin kabul edilmesiyle ülkenin her yerinde kısa süre içerisinde yeni alfabenin öğretilmesi ve öğrenilmesiyle beraber okuma yazma oranının gün geçtikçe artış gözlenmiş ve uzaktan eğitim alanındaki ilk harekât olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece 1933-34 yıllarında okuryazarlığın artış göstermesiyle yeni raporlar yazılarak yazılı eğitime geçilmesi önerilmiştir. 1939 yılında ilk defa Millî Eğitim Şûrası toplanmış ve toplantıda mektup ile eğitim ve öğretim kurslarının açılması ele alınmış ve konu üzerinde farklı fikirler benimsenmiştir. Eğitim seviyesinin giderek artmasıyla 1949 yılında dördüncü Millî Eğitim Şûrası toplanmış ve eğitim üzerine yeni adımlar atılarak halkın daha fazla çoğunluğunun okuryazar oranının arttırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Tüm bu çabalar sonucunda 1950 yılında Türkiye'de uzaktan eğitim ve öğretim sistemi eğitim faaliyetlerini ilk defa mektup aracılığıyla öğrenim faaliyetlerine başlamıştır (İşman, 2008).

Ankara Üniversitesi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1950 yılında uzaktan eğitim programlarına başlamış ve bu eğitimle banka görevlilerinin mesleki gelişimlerinin takip edilebilmesi amaçlanmıştır. Özellikle eğitime katılanlar Ankara ili dışında bulunan banka memurları için uygulanmıştır (İşman, 2008). Uzaktan eğitimin

farklı alanlarda daha aktif kullanılması amacıyla 1951 yılında Öğretici Filmler Merkezi (ÖFM) kurulmuştur. Uzaktan eğitim faaliyetlerinin geliştiği bu dönemlerde Millî Eğitim Bakanlığının kararıyla 1953 senesinde Fono yayınevine bağlı olarak Fono Açık Öğretim Kurumu kuruldu ve zamanın şartları göz önünde bulundurularak uzaktan eğitim ile yabancı dil eğitimi vermiştir (Bozkurt, 2017). 1960 yıllarına gelindiğinde Millî Eğitim Bakanlığı, Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı, İstatistik ve Yayın Müdürlüğü bünyesinde teknik eğitimin öğretilmesi ve eğitimin bir üst basamağa çıkararak yüksek öğretimde eğitim alma imkânı vermek amacıyla “Mektupla Eğitim Merkezi Kurulu” kurumunu kurmuştur (İşman, 2008). Başlangıçta deneme amaçlı faaliyetler gösterirken zaman içerisinde çalışmalarını yaygın eğitime dönüştürmüştür. 1966 yıllara gelindiğinde geçmişte yapılan çalışmalar dikkate alınarak ve örneklerin geliştirilmesiyle dönemin sunduğu teknolojik imkânlar da kullanılarak 1966 yılında Mektupla Öğretim ve Teknik Yayınlar Genel Müdürlüğü ile 1968 yılında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kurulmuştur. 1968 yılında TRT tarafından eğitsel yayınlar yayımlanmaya başlamış ve eğitsel yayınların toplum tarafından benimsenmesiyle “Film Radyo Televizyon Eğitim Merkezi” bünyesinde çalışmalar geliştirilerek ilköğretim, ortaokullar ve orta öğretim sınıflarında eğitimsel yayınlar yayımlanmıştır (İşman, 2008; Özbay, 2015).

1970’li yıllarda uzaktan eğitim sistemiyle birçok eğitim kurumu ve devlet kurumları eğitim çalışmalarına devam etmiş ve 1970 yılında Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi uzaktan eğitim hizmetlerine başlamıştır. Bu yıllarda Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı kuvvet komutanlıkları (Hava, Kara, Deniz ve Jandarma) ile bazı devlet üniversiteleri; Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) ve Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ) ortak uzaktan eğitim çalışmalarına başlamışlardır. 1974 yılı bu zamana kadar uzaktan eğitimde yapılan çalışmalar ve uygulamaların en geniş şekilde farklı coğrafyalara ulaştığı yıl olarak kabul edilmektedir. 1974 yılında iki önemli gelişme olmuştur: Birinci gelişme Mektupla Yüksek Öğretim Merkezinin kurulması, ikinci gelişme ise Deneme Yüksek Öğretmen Okulunun eğitime başlamasıdır. Bu okulların kurulma amacı Türkiye eğitim sisteminde başarılı bir uzaktan eğitim sistemi kurmaktır. 1974-75 öğretim yıllarında ortaöğretim kurumlarından mezun olan kırk beş bin öğretmen adayının Deneme Yüksek Öğretmen Okuluna kayıt yaptırılarak uzaktan eğitimle, eğitim çalışmalarına devam ettirilmesi istenmiş fakat öğrencilerin başarısız olduğu gözlemlenmiştir. Bu iki uygulamanın yetersiz olduğu

düşünülerek 1975 yılında çalışmalarına son verilmiştir. Türkiye siyasetinde meydana gelen değişim sonucu yeni gelen hükümet, yazılı gereçlerle gerçekleşen uzaktan eğitim çalışmalarının olumsuz sonuçlanmasıyla 1975 yılında Yaygın Yüksek Öğretim Kurumunu (YAYKUR) kurmuştur. Başarısız olan öğretmen adaylarının bu kurumla eğitimine devam edilmesi istenmiştir. Ortaöğretim öğretmenliği, teknik ve sosyal bilimler ile yabancı diller alanında YAYKUR uzaktan eğitimle çalışmalarına devam etmiş ve bireyler arasında eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasını istemiştir. YAYKUR, liseden mezun olmuş öğrencileri ülkenin ihtiyaç duyduğu bölgelerde eğitimin devamlılığını sağlayarak eleman yetiştirmek ve yüksek öğretimdeki yığılmayı önlemek istenmiştir. Eğitimlerini 1979 yılına kadar sürdüren YAYKUR, eğitimde istenilen gelişmeleri gösteremeyince çalışmalarına son verilmiştir. İlerleyen süreçle birlikte daha planlı ve çağdaş çalışmalar yürütülerek günümüzdeki açık öğretim fakültelerin ve açık lise uygulamalarının temeli olan mektupla öğretim yöntemi eğitime başlamıştır. 1983 yılında uygulanmaya başlayan 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası ile Anadolu üniversitesi bünyesinde açık öğretim fakültesi kurulmuştur (İşman, 2008). Kurulan bu fakülte Türkiye’de ilk uzaktan eğitim kurumu olma özelliğine sahiptir. Bu üniversitenin başarılı gelişimlerini takip eden diğer üniversiteler de uzaktan eğitim uygulamalarına geçmeye çalışmıştır (Özbay, 2015). Anadolu üniversitesinin uzaktan eğitimde başarılı gelişmeler göstermesiyle üniversitelerin alt kademesi olan liselerde de uzaktan eğitimle öğretimin devam edilebileceğini düşünülerek MEB’in izniyle 1992 yılında açık öğretim lisesi kurulmuştur. Bu gelişmeler sonucunda eğitimlerine ara vermek zorunda kalan öğrenciler, tam zamanlı işte çalışan bireyler ile eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasını isteyen bireyler de eğitimlerine devam etmek istemişler ve dönemin Millî Eğitim Bakanlığından talepte bulunarak ilk öğretim kademesinde de açık lise olmasını talep etmişlerdir. Bu talep karşılıksız kalmamış ve MEB tarafından desteklenmiş ve 1997 yılında da açık ilköğretim okulu kurulmuştur (Uşun, 2006). İnternet kullanımının yaygınlaşması ve web tabanlı verilerin kullanılmasıyla Türkiye’de uzaktan eğitimle öğretim süreçleri hız kazanmış ve 1996 yılında Orta Doğu Teknik üniversitesi (ODTÜ), İstanbul Teknik üniversitesi (İTÜ) ve Bilkent üniversitesi uzaktan eğitimle güncel teknolojiler kullanarak eğitimlerine devam etmiştir (İşman, 2008).

Alanyazında yapılan araştırmalara göre; Türkiye’de uzaktan eğitim süreci diğer Avrupa ülkelerine göre başlangıcını ve gelişimini geç tamamlamıştır. Bunun sebebi ise

yeni kurulan bir ülkede toplumun genelinin okur-yazar seviyesinin düşük olması ve ülkenin elektronik ve teknolojik ürünlerinin yetersiz oluşudur. Fakat zaman içerisinde bazı uygulamaların denemesi yapılmış kimi uygulamalar olumsuz sonuçlanarak uzaktan eğitimin gelişmesini önlemiştir. 1950 yıllarına doğru mektuplaşma yöntemiyle bir nebze olsa da uzaktan eğitim uygulanmaya devam etmiş ve bu şekilde binlerce kişiye eğitim verilmiştir. İlerleyen yıllarda gelişen teknolojiyle beraber mektuplaşma yöntemlerinin kullanıldığı yazışmalı eğitimin yetersiz kaldığı görülmüş ve uzaktan eğitime radyo ve televizyon aracılığıyla devam etmiştir. 2000’li yılların başında radyo ve televizyonla olan eğitimin ötesinde kullanılan internet tabanlı programlar kullanılarak müthiş bir gelişme göstererek diğer Avrupa ülkelerinin uzaktan eğitim sistemiyle yarışacak düzeye gelmiştir. Türkiye’de günümüzde uzaktan eğitimle gelişmelerine devam eden çok fazla üniversite sayısı mevcutken aynı şekilde birçok fazla kurumda eğitimlerinin devamlılığında uzaktan eğitim modelini kullanmaktadır.

1.4. UZAKTAN EĞİTİMİN AMACI

Uzaktan eğitimin artan eğilimi yalnızca farklı öğrenme ve yüksek düzeyde bilgelik kazanma olasılıklarıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda daha duygusal bir düzeyde dünyanın her yerindeki bireylere heyecan ve umut vermiştir. Son on yılda dijital eğitime erişim hızla artış gösterilmiş ve son zamanlarda neredeyse tüm kurumsal yerlerde, iş görüşmelerinde, kurum içi ve dışındaki eğitimler ile eğitim-öğretimde kolaylıklar sağlandığı söylenebilir. Uzaktan eğitim genç, yaşlı, zengin ya da fakir gibi gruplara ayrılmadan küresel bir şekilde tüm bireylerin hizmetine sunularak dünya çapında birçok alanda rekabet ortamı yaratarak önemli bir ölçüde etkilemiştir. Hızla değişim gösteren dünyamızda insanlar birçok alanda olduğu gibi eğitim konusunda da değişikliği fark ederek var olanla yetinmeyip daha fazlasını istemek zorunda bırakılmıştır. Dünya çapında hızla gelişen dijitalleşmeyle beraber insanlar teknolojinin imkânlarından yararlanarak her türlü bilgiye yer ve zamandan bağımsız bir şekilde ulaşım sağlayabilmekte ve birçok eğitim materyallerine ulaşabilmektedir.

Özbay’a (2015) göre, uzaktan eğitimin geçmişi her ne kadar iki yüz yıl önce başlamış olsa da temel neden değişmemiştir. Bireylerin her yüz yılda koşullar göz önüne alındığında genel olarak bilgiye ulaşmayı amaç edinmişlerdir. Bu amaçların başında elbette eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak önemli bir ölçüt olmuştur. Dünyanın her

yerinde insanların çoğu eşit şartlara sahip olmadığından uzaktan eğitimle bireylere, kişisel gelişim gibi ihtiyaçlarının giderilmesi imkânı sunulmuştur. Eğitim süreci boyunca uzaktan eğitimle ilişkili çeşitli problemler yaşanıldığı görülmüş ve birçok insanda çevrimiçi eğitime devam etme konusunda kendine güvensiz, kafası karışık ve bireylerin motivasyonunun düşük hissedilmesine neden olmuştur. Bu süreçte yaşanan olumsuz davranışlar eğitim kurumlarının çevrimiçi öğrenmeye yönelik çabaları ve tutumlarıyla daha çok ilgili olduğu ayrıca kurumların sınırlılıkları ve coğrafi kısıtlamalarına göre de değişkenlik gösterebilmektedir. Böylece kurumlar, öncelikle yetersiz hizmet verilen nüfusun eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için öğrenme programları açarak bireylere eğitim fırsatı sunmuştur. Uzaktan eğitimin, özellikle dünya çapında yüksek nüfuslu bölgelerde yaygınlaşmasının başlıca nedeni, büyük bir öğrenci topluluğuna ev sahipliği yapmanın zorluklarını hafifletmeyi amaçlayıp bireylere eğitim imkânları sunmaktır. Çevrimiçi eğitimin, gün geçtikçe gelişim göstermesiyle beraber yükseköğretim ya da ortaöğretimin yalnızca belirli yaş gruplarına hitap etmediği ve geleneksel eğitimin dışına çıkılarak geçmiş günleri de geride bırakmıştır. Böylece her yaştan birey istediği kurs ya da eğitimlere kayıt yaptırabilmektedir. Uzaktan eğitimin sunmuş olduğu fırsatlarla eğitimin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi, zamandan ve mekândan bağımsız bir şekilde mevcut teknolojileri kullanarak sınırlılıklardan etkilenmeden eğitimde önemli bir olanak sunmuştur. Böylece çevrimiçi eğitim insanlara bir hobi ya da kişisel gelişim kaynağı olarak kendilerini dinamik dünyada yeni bilgiler donatma fırsatı sağlamıştır. Yaşam boyu öğrenme eğilimi, modern ve sürekli değişen dünyanın bilgi ortamıyla kendilerini her zaman güncel tutmak ve öğrenmeyi amaçlayan tüm bireyler tarafından yaygın olarak takdir edilmektedir (Özbay, 2015).

1.5. UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE EĞİTİM PAYDAŞLARININ ROLLERİ

Uzaktan eğitim, eğitimdeki katılımcılar arasında öğretme, öğrenme ve iletişim süreçlerini kolaylaştırmak için modern teknolojiler kullanmışlardır. Bu eğitim biçimi, değişen yaşam tarzları, hızlı teknik gelişme ve sıra dışı koşullarının bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve bunların tümü öğrencilerin ihtiyaçlarında değişimlere ve gelişmelere yol açmıştır. Bu yöntem bağımsız öğrenmeyi teşvik ederek sorumluluk almayı öğretmiştir. Sadece öğretmenler değil aynı zamanda öğrenci ve velileri de kapsamaktadır. Bu süreçte

öğrenci, öğretmen ve ebeveyn gibi eğitim paydaşlarının sorumlulukları alt başlıklarda belirtilmiştir.

1.5.1. Uzaktan Eğitimde Öğrencilerin Roller ve Sorumlulukları

İster geleneksel eğitim ister çevrimiçi eğitim olsun öğrenme ve öğretme süreçleri öğrenen merkezli olmalıdır. Bu nedenle öğrencinin rolleri ve sorumlulukları çevrimiçi eğitim sırasında meydana gelen etkileşimler zincirinin en büyük halkasını oluşturmaktadır. Böylece öğrenci ders içeriğiyle, öğretmeniyle ve akranlarıyla etkileşim halinde olmalıdır. Schrum ve Hong (2002) tarafından uzaktan eğitimde öğrenci rollerini farklı biçimlerde ele almış ve başarılı bir görüntü oluşmasını sağlamıştır. Çevrimiçi eğitimi gören öğrenci, eğitim materyallerine erişebilen, teknolojik ürünleri kullanabilen, özverili ve çalışma alışkanlığı kazanabilen, öğreticinin amaçladığı hedef ve ilkeleri uygulayabilen aynı zamanda bunları bir yaşam süresince devam ettirebilmeyi hedeflemiştir. Böylece öğrenci, yüz yüze eğitim sürecindeki gibi bireysel öğrenen, etkileşim kurabilen ve kendi performansını değerlendirip karşılaştırma yapabilmeyi ön görmektedir. Öğrencilerin, çevrimiçi eğitimdeki bazı rolleri ve sorumlulukları bunlardır:

- * Öğrenciler, görev sorumluluğunun bilincinde olmalı ve her öğrenci kendi öğrenmesinden sorumlu olduğunu farkında olmalıdır. Kendi ihtiyaçları doğrultusunda ne öğrenmek istediğine karar verebileceğinin bilincinde olmalı,

- * Öğretmenlerden aldıkları eğitimle sınırlı kalmamalı ve bireysel olarak da konular hakkında çalışmalar yürütebilmeli,

- * Gerek duyulduğunda öğretmenleriyle iletişime geçebilmeli,

- * Bağımsız öğrenmeye teşvik edilmeli,

- * Etkili iletişim kurmak ve görevlerini uygun şekilde yerine getirebilmeli,

- * Teknik becerilere sahip olabilmeli,

- * Geleneksel sınıflarda olduğu gibi çevrimiçi derslerde de aktif katılım göstermeli,

- * Sürekli öz değerlendirme yapmalı, sınav ve ödev gibi duyuruları takip etmelidir.

Bu maddeler doğrultusunda uzaktan eğitim sürecinde öğrenciye tanımlanan bu rollere bakıldığı zaman öğrencinin sosyalleşme, araştırmacı gibi roller üstlendiği görülebilir. Böylece öğrenciye tanımlanan bu sorumluluklarla beraber yaşadıkları ve karşılaştıkları birtakım problemlerden söz etmek de mümkün ve aşağıda maddeler halinde ifade edilmiştir:

* Tüm öğrencilerde görülebilecek olumsuz maddelerin başında motivasyon eksikliği yer almakta ve çevrimiçi eğitimle daha fazla hissedilmeye başlamıştır,

* Uzaktan eğitim sürecinde bazı derslerin uygulamalı olarak uygulanması, gerektiğinden dolayı süreç boyunca öğrencilerin pratik yapmak konusunda yetersiz kalması,

* Uzaktan eğitime bazı toplumdaki bireylerin uzak kalması ve akranlar arasında uyuşmazlıkların yaşanmasıyla öğrencilerin olumsuz etkilenmesi,

* Kendi başına ders çalışamama sorunları olan öğrenciler birçok güçlükle karşılaşabilmektedir (Schrump ve Hong, 2002).

1.5.2. Uzaktan Eğitimde Öğretmenlerin Roller ve Sorumlulukları

Uzaktan eğitimde öğretmenin ana rolü, öğrenme için tutarlı bir plan hazırlamayı ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre öğrenme ve öğretme süreçlerini yönetmek için mekanizmalar ve uygulama prosedürleri tasarlamayı içerir. Öğretmenin ayrıca öğrencilere rehberlik etmeye ve onlara uygun desteği sağlamaya hazırlıklı olması beklenmektedir. Uzaktan eğitim süreci esnasında her bir öğretmen öğrencilerin kültürel, sosyal ve öğrenme çevrelerinde uyum sürecinin sağlanması için koçluk görevini üstlenmektedir. Öğretmenler, aktif öğrenmeyi kullanarak uygun ve ilgi çekici bir öğrenme ortamı yaratmalıdır. Uzaktan eğitimde bir öğretmenin kilit rolü, aktif öğrenmeyi kullanarak ilgi çekici bir öğrenme ortamı yaratmaktır. Alanyazın incelendiğinde uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerinin rollerini üç aşamada gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu aşamalar şunlardır:

a) Ders öncesinde: Öğretmen ders öncesinde planlama yapmalı ve öğrencileri bilgilendirmelidir.

b) Ders esnasında: Öğrencinin ilgisini ve motivasyonunu yüksek tutmalıdır. Gerektiği zaman ders içerisinde farklı yöntem ve teknikler kullanmalı ve dersin verimliliği sağlanmalıdır.

c) Ders sonrasında: Öğrencinin merak ettiği sorular, çözemediği sorular ve anlamadığı konular üzerinde bilgi alışverişi yapılmalıdır. Ayrıca bu süreçte öğrencinin akademik başarısını ölçecek olan not belirleme görevini tamamlamalıdır.

Yüz yüze eğitimde olduğu gibi uzaktan eğitimde öğretmenler, sorumluluğunun bilincinde olmalı ayrıca eğitimin belirli bir zamanla sınırlı olmadığını ve öğretim sürecinin devam ettiğini, geleneksel eğitim sisteminde olduğu gibi eğitimin başarılı bir şekilde devam etmesini sağlamalıdır. Eğitimciler, sorumluluklarını yerine getirirken birtakım sorun ve zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bu zorluklardan bazıları maddeler halinde açıklanmıştır:

- * Sınıf ortamında öğrenci sayısının fazla olması öğretmenler açısından iletişim kurmada sorunlar yaşanmakta ve süreci olumsuz etkilemektedir.

- * Eğitimciler, öğrencilere hem rehberlik etmeli hem de içerik üretilmesini sağlamalıdır; fakat uzaktan eğitimde birebir bu aktivitelerin yapılması oldukça zordur.

- * Eğitimcilerin uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerinin ihtiyaçlarını tam olarak belirleyemedikleri görülmüştür.

- * Öğretmenler, bazı öğrencilere farklı eğitim yöntemlerini kullanmak zorunda kaldığından dolayı bazı öğrencilere sağlıklı bir eğitim sağlayamamaktadır.

- * Öğrencilere yeteri kadar destek ve motivasyonun verilmemesi öğrencinin gelişimini engelleyerek öğretmenlerin mutsuz olmasına neden olmuştur (Craig, Goold, Coldwell ve Mustard, 2008; İşman ve Dabaj, 2004).

1.5.3. Uzaktan Eğitimde Ebeveynlerin Roller ve Sorumlulukları

Uzaktan eğitim sürecinde ebeveynlerin şüphesiz öğretme ve öğrenme sürecinde oldukça büyük etkileri olduğu için birtakım zorluklarla karşı karşıya kalmış ve birçok sorumlulukları üstlenmek zorunda kalmışlardır. Downes'e (2013) göre öğretmen ve öğrenci arasındaki boşluğu doldurmak için ebeveynler hayati önem taşımakta olduğunu ifade etmiştir. Ebeveynler her süreçte birbirinden farklı sorumluluklar üstlendiği gibi özellikle çevrimiçi eğitimde de büyük sorumluluklar üstlenmektedir. Birçok ebeveyn

çocukların öğrenmelerini desteklemek ve gelişimlerini takip edebilmek için büyük fedakârlıklar yapmışlardır. Ayrıca bazı ebeveynler, özellikle erken dönem eğitimdeki ve özel gereksinime ihtiyaçları olan öğrencilerde öğretmen rolünü üstlenerek uzaktan eğitim sürecinde birtakım sorumluluklar edinmelidir. Bu sorumluluklar maddeler halinde ifade edilmiştir:

- * Tüm aile üyeleri çocuklarına güzel ve iyi alışkanlıklar kazandırmalıdır. Bu alışkanlıklar esnek olmalı ve uyuma zamanı, akşam yemeği zamanı, ders çalışma zamanı, oyun oynama zamanı veya dijital cihazları kullanma zamanı gibi ailenin günlük yaşam takvimine uygun olmalıdır.

- * Öğretmen ve öğrencilerin sağlıklı eğitim sürdürebilmesi için uygun, sakin, dikkat dağınık olmayan ve sessiz bir ortam oluşturmalıdır.

- * Çocuklara destek olabilmek için okul ve öğretmenlerle iletişim halinde olunmalıdır. Böylece öğrenme süreci kolaylaştırılabilir.

- * Öğrenciye destek olmalı, bireyin motivasyonunu yüksek tutmalı ve teşvik yoluyla çocukların en iyi bağımsız öğrenmeyi elde etmelerine yardımcı olmalıdır. Bu süreçte ebeveynlerin tam zamanlı bir öğretmen veya eğitim konusunda uzman olması gerekmez.

- * Özellikle özel ihtiyaçlı çocukların iyi bir eğitim alabilmeleri için daha fazla desteğe veya yardıma ihtiyaçları olduğu unutulmamalıdır.

- * Ebeveynler çocuklarıyla birlikte bir günün nasıl geçtiğini ve neler yaptığını, ne zorluklar ya da kolaylıklarla karşılaştığını sormalı ve süreç hakkında bilgiler almalıdır.

- * Çocuklar arasında stresle başa çıkma yöntemlerine yönelik eğitimler almalı ve çocuklarını fiziksel aktivitelere teşvik etmelidirler. Çocukların coşkularını kaybetmemelerine veya öğrenmeye odaklanmaları için duygularını yönetmelerine yardımcı olacak bir yetişkine ihtiyaçları vardır.

- * Aile bireyleriyle spor yapmak, aile içinde beraber oturmak, eğlence faaliyetlerine katılmak, etkili iletişim sürdürmek, cesaret verici sözler söylemek ve davranışlar önermek, çocukların arkadaşları ve akranları ile aktiviteler yapılması sağlanmalıdır (Downes, 2013).

1.6. UZAKTAN EĞİTİMİN AVANTAJLARI

Günümüzün öğrenme ortamları, dersleri daha etkileşimli ve ilgi çekici hale getirmek için yeni teknolojinin tüm avantajlarından yararlanmaktadır. Sonuç olarak, eğitimciler ve öğrenciler uzaktan eğitimin faydalarını görmekte ve bu fırsatları müfredatlarına dahil etmenin yollarını bulmaktadırlar. İki yüz yıl önce eğitim almak öncelikle statüsü yüksek birey ya da ayrıcalıklı bir azınlığa hitap edilmişken 19. yüzyıl sonlarında seçkin kişiler tarafından yararlanılmaktaydı. 20. yüzyılın ortalarına doğru bazı ülkelerde teknoloji ve sosyal haklar geliştirilmesiyle bu ayrıcalıklar adım adım kaldırılmaya başlandı. Avrupa ülkelerinde teknolojik yeniliklerin ve medeni hakların ortaya çıkmasıyla birlikte seçkin tabakası kenara çekilmeye başlamış ve eğitim kurumlarında halka yer verilmeye başlanmıştır. Zaman ve teknolojinin hızla değişim yaşamasıyla bireylere eğitim imkanları yaratılmış ve birçok konuda avantaj sağlamıştır. Bu avantajlardan bazıları şunlardır:

a) Konumdan ve mekândan bağımsız olması: Geleneksel eğitim sisteminin aksine bir yer ya da mekâna bağlı kalmadan daha düşük maliyetlerle ve konumdan bağımsız bir şekilde avantaj sağlayarak eğitim sürecinin devamlılığında önemli bir etken olmuştur. Kısa süre önce öğrenciler eğitimlerini devam edebilmek için ailelerini ve bulunduğu şehirleri hatta ülkelerinden ayrı kalmak zorunda olduklarından birtakım motivasyon eksikliği gibi olumsuz durumlarla karşılaşmışlardır. Ayrıca öğrenciler fiziksel olarak sınıf ortamına gitmediği için ekonomik maliyet ve zaman kaybı yaşamadıklarından bulunduğu ev, bahçe ya da ofis gibi mekânlarda eğitiminin sürdürülmesini sağlamışlardır (Yamamoto ve Altun, 2020). Böylece öğrenciler uzaktan eğitimi tercih ederek postmodernist yabancılaşmanın etkisinde direnebilir ve kendilerini ders dışı etkinlikler, sınavlara çalışmak, ödevlerini tamamlamak veya tam- yarı zamanlı çalışma olasılığı gibi kendileri için önemli olan etkenlere zaman kazandırabilmektedir.

b) Öğrenmenin esnek olması ve bireyin kendi hızında ilerlemesi: Uzaktan eğitimin özellikle esnek olmasıyla öncelikle kendi ders programını tasarlamayı sevenlerin ve kendi hızında öğrenmeyi tercih eden bireylerin lehine olduğu söylenebilir. Bu bireyler çoğunlukla yüksek düzeyde bağımsızlık ve sorumluluk sahibi öğrencilerdir.

c) Öğrencilerin en yeni dijital içeriğe erişim imkânı sağlaması: İnternet sayesinde en son bilgiler ve araştırmalara anında ulaşılma ve akademik platformlarda

hizmete sunarak öğrenci, öğretmen ve öğretim elemanlarının yararınadır. Böylece eğitimciler, yayınlanmış araştırmaları derslerine dâhil ederken diğer taraftan bir konuyu daha ayrıntılı olarak ele almak isteyen öğrenciler konuyla ilgili farklı materyallere erişim sağlayabilmektedir. Eğitimciler, dijital teknolojilerin getirdiği farklı araçları uygulayarak, mevcut derslerle beraber destekleyici podcastlar, belgeseller, konu hakkında güncel araştırmalar, sanal geziler gibi çoklu ortam içeriklerinden yararlanarak öğrenciye daha iyi bir eğitim olanağı sunmuştur. Ayrıca öğrencilerin ilgi duyduğu bir konu ya da bir araştırma üzerinde sanal iletişim yollarını kullanarak farklı kültür ve etnik köken bireylerle farklı kıtalardan oluşan sanal sınıf ortamında benzer düşünen öğrencilerle beraber konu üzerinde bilgi alışverişi yaparak gelişimlerini sağlayabilmektedirler.

d) Öğrencinin kendisine aktarabilir beceriler sunması: Pragmatik bir bakış açısıyla gözlemlenen uzaktan eğitimin en büyük faydalarından biri de öğrencilere daha sonraki süreçte karşılaşılabilecek sorunlarla başa çıkmayı öğretmektedir. Elitaş ve Devran'a (2016) göre, bu sorunlardan bazıları; zaman yönetiminin kontrol edilmesini sağlamak, takım çalışmasını öğrenmek, problemlere yönelik çözüm üretmek, eleştirel düşünmeye teşvik etmek, kendi kendine ilham verme ve motivasyon desteğini sağlamak, iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve kişisel gelişiminin devamlılığını sağlamak gibi problemlerle karşılaşılabilecektir. Bu problemler alt paragrafta kısaca özetlenmiştir:

*** Zaman yönetimi:** Uzaktan eğitimin başarılı bir şekilde devamlılığının sağlanması için gerekli olan temel ve hatta anahtar becerilerden biri zaman yönetimidir. Yeterince zaman yönetimi becerilerine sahip olamayan birçok öğrenci geleneksel eğitime göre daha düşük notlar aldığı ortaya çıkmıştır. Öte yandan güçlü zaman yönetimi becerilerine sahip öğrenciler, organizasyon becerilerini ve akademik başarılarını daha çok geliştirebilmişlerdir.

*** Takım çalışması:** Çevrimiçi bir sınıfta öğrenci akranlarıyla oldukça düzenli bir iletişim kurarak bir konu üzerinde çalışmalarını farklı gruplar halinde tartışarak takım çalışmasını öğrenmektedirler.

*** Problem çözme:** Öğrenciler tartışılan bir konu üzerinde bireyler arasında sorunları çözmeye yönelik sorular yöneltme ve farklı sorunların oluşmasını sağlayarak problem çözmede gelişim göstererek yaşamında kolaylıklar sağlamaktadır.

* **Eleştirel düşünme:** İnsan doğası gereği sosyal bir varlıktır ve çevrimiçi eğitimde öğrenciler fikirlerini akranlarıyla tartışarak eleştirel düşünme becerisini elde etmiştir.

* **Kendi kendini motive etme ve ilham alma:** Çevrimiçi derslere katılan bireyler genellikle kendi başına kalırlar, bu da öğrencinin iradelerini ve kararlılıklarının geliştirilmesine olanak sağlamıştır.

* **Uyarlanabilirlik:** Çevrimiçi platformdaki her kullanıcı eşit olmakla beraber her aktivite şeffaf yapıldığından kimse kendi fikirlerini bu ortamda başka bireylere zorla aşılayamaz. Böylece çevrimiçi platformlarda diğer insanlara uyum sağlama ve onlara katılmasanız bile diğer insanları takdir etme ihtiyacı konusunda insanların farkındalığını arttırabilmektedir.

* **İletişim becerileri:** Çevrimiçi iletişim esnasında iletişim kurduğunuz kişi fiziksel olarak karşınızda olmadığından iletişim kurmak bir hayli zordur. Bu süreçte öğrenciler uzak bir ortamda sosyal zekâ becerisi kazanır ve bu beceri genellikle video aracılığıyla başkalarıyla iletişime geçerek iletişim becerisi kazanır. Bu beceri geleceğinde ve iş hayatında da iyi bir başlangıç olacaktır.

* **Kişisel gelişim:** Bireyin kendisini geliştirmenin temel faktörü, kendini yansıtmaya ve kişinin rahatlık alanından çıkmasıdır. Çevrimiçi derslere katılırken öğrenciler, sınıfta çeşitli ödevler ve ev proje ödevleri alırken kendi başının çaresine bakmak zorunda kaldıklarından genellikle rahatlık alanının dışına itilirler böylece öğrenciler kişisel gelişim süreçlerini tamamlarlar. (Bulman ve Fairlie, 2016; Cook ve Sonnenberg, 2014; Elitaş ve Devran, 2016 ve Wellman ve diğerleri 1996).

1.7. UZAKTAN EĞİTİMİN DEZAVANTAJLARI VE SINIRLILIKLARI

Çevrimiçi eğitimin avantajları olduğu kadar olumsuz yönleri ve sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bu sürecin sağlıklı ve verimli devam etmesi için birçok öge birbiriyle uyum içinde olmalı ve her bir öge birbirini desteklemelidir. Bazı öğelerin birbiriyle uyumsuzluk yaşamasıyla birtakım sınırlılıklar ve olumsuz süreçler yaşanmaktadır. Bu sınırlılıklar ve olumsuzluklardan bazıları şöyledir:

*** Sosyal etkileşim yetersizliği:** Yüz yüze eğitimle öğrenim gören öğrencilere farklı yerlerden insanlarla kişisel düzeyde tanışma ve etkileşim kurma fırsatı sunar. Çevrimiçi eğitimde ya da uzaktan eğitim kanallarından biriyle öğrenciler her ne kadar sohbet odaları, tartışma platformları, e-posta ve video konferans aracılığıyla etkileşim sağlasa da yaşanan deneyimler bir okul ve kampüsteki gibi sosyal etkileşim ortamı sağlamamaktadır. Eygü ve Karaman'a (2013) göre uzaktan eğitim sürecinde öğretmen-öğrenci ve öğrenci – öğrenci arasındaki etkileşimin sınırlı olması bireyin sosyalleşmesini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle gelecek yıllarda bireyler arasında huzursuzluk yaşanmakta, motivasyon eksikliği görülmekte ve anti-sosyal öğrenci yetişebilmektedir (Eygü ve Karaman, 2013).

*** Eğitim sürecinde birtakım dikkatsizlik:** Öğitmenler ve öğrenciler yüz yüze etkileşim olmadan çevrimiçi bir programla ders çalışmalarını ve ödevlerini takip etmekte zorlanabilirler. Bunun nedeni bekleyen ödevler veya son tarihler hakkında sürekli hatırlatıcı bir unsurun olmamasıdır. Böyle olunca uzaktan eğitim süreci olumsuzluklarla sonuçlanabilmektedir. Uşun'a (2006) göre, öğrenci destek hizmetlerinde yaşanan aksaklıklar ile sistemden kaynaklanan sorunlardan dolayı öğrencilere, velilere ve öğretmenlere gerekli hatırlatmalar yapılmadığında eğitimde problemler yaşanabilmektedir (Uşun, 2006).

*** Karmaşık teknoloji:** Karataş'a (2008) göre; uzaktan eğitim programına kayıt olmak isteyen bireyin bilgisayar, web kamerası, sabit internet bağlantısı dâhil olmak üzere bir dizi ekipmana sahip olması gerekir ve bu ekipmanların bireyler tarafından doğru kullanılamamasından dolayı bireylerin yaşadığı problemler eğitim sürecini olumsuz etkilemektedir. Uzaktan eğitimde herhangi bir problem oluştuğunda öğrenci ve öğretmen için sınıf ortamında kendine olan güvenin azalması ve sınıf içinde ayıplanma korkusu gibi olumsuz nedenlerden dolayı uzaktan eğitim durma noktasına gelir. Ayrıca, uzaktan eğitimde kullanılan teknolojinin karmaşık doğası, çevrimiçi eğitimi yalnızca bilgisayar ve teknoloji konusunda bilgili öğrencilerle sınırlı olduğundan süreci olumsuz etkilemektedir.

*** Çevrimiçi eğitimin güvenilirliği:** Öğitmenler tamamen nitelikli ve deneyimli olsalar bile uzaktan eğitim ortamında öğretmeyi rahat bulmayabilirler. Her bir eğitim kursunun kendi öğretmenleri ya da öğretmenleri tarafından farklı bir anlatım biçim tarzının

olması öğrenciler arasında problemlere neden olmaktadır. Bazen öğretmenler bir konunun önemsiz ayrıntılarını ifade ederken diğer bir öğretmen sadece konunun önemli bir noktalarını ifade edebilir. Bu durum çevrimiçi eğitimi güvenilirliğini sorgulamaktadır. Bir öğretmen yüz yüze eğitimde başarılı bir bireyken çevrimiçi eğitimde başarılı olamayabilir. Bu gibi durumlarda öğretmenlerin teknolojik aletlerinin doğru kullanılması ve derslerde kullanacak olan sunumların öğrencinin niteliğine ve seviyesine göre belirlemelidir

*** Çevrimiçi eğitimde altyapı maliyetinin yüksek olması:** Bazı araştırmacılar uzaktan eğitim sürecinin avantajları kısmında bu bölümü ele alırken bazı araştırmacılar da dezavantajı bölümünde ele almaktadır. Bunun sebebi ise; çevrimiçi eğitime katılan bireylerin uzaktan eğitim için gerekli olan teknolojik altyapının yetersiz olması ve internet bağlantısı hızının çok düşük seviyelerde olması gibi sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmektedir.

*** Çevrimiçi eğitimde dönüt yetersizliği:** Çevrimiçi eğitimin büyük problemlerinden biri olan dönüt kavramı bu süreçte yetersiz kalmıştır. Çevrimiçi eğitimlerin en büyük handikaplarından birisi de öğretmen ile öğrenci arasında geri bildirim yapılamadığından süreci olumsuz etkilemektedir. Çevrimiçi eğitimde bireyler fiziksel olarak farklı ortamlarda bulunduğundan iletişim problemi yaşamakta ve ders sürecini sınırlandırmaktadır. Bu olumsuz süreç bireylerde isteklendirme ve memnuniyetsizlik gibi problemlere yol açmaktadır. Bu süreçte birtakım olumsuz sonuçlar gözlemlenmiştir. Bunlar:

- * Teknolojik aletlerin öğrencilerde bağımlılık yaptırdığı,
- * Öğrencilerde beceri ve tutum davranışların gelişmesini önlemiş,
- * Yazılı sınavların kendi birikimlerine göre cevaplamadan kopya çekme alışkanlığı kazandırmış,
- * Öğrencilerin psiko-motor davranışlarının gelişimini engellemiş,
- * Çevrimiçi sınıflarının kalabalık olmasından dolayı iletişim güçlüğü yaşanmış,
- * Çalışmak zorunda olan bireylerin dinlenecek vakit bulamamaları,
- * Çocuklarının eğitiminden sorumlu olan ebeveynlerin bazıları okuma ve yazma bilmediğinden uzaktan eğitim süreci boyunca problemler yaşaması,

* Teknolojik bilgileri yetersiz olan aile ve öğrencilerde stres, kaygı ve öz güvensizlik sorunlarını yaratmış ve ülkenin altyapı teknik konularının yetersiz kalmasından dolayı uzaktan eğitim sürecini olumsuz etkilemiştir (Ally, 2004; Karataş, 2008, Akt. Taylan, 2020; Uşun, 2006).

1.8. UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMA MODELLERİ VE ARAÇLARI

Uzaktan eğitimde kullanılmış olan uygulama modellerinin alanyazında farklı şekillerde ele alındığı görülmektedir. Keegan'a göre; uzaktan eğitimin uygulanması dünya çapında genellikle yüksek öğrenim kurumları tarafından kullanılmış olan *pedagojik eğitim modeli* olduğunu belirtmektedir (Keegan, 2013). Sosyo-ekonomik, teknolojik ve diğer faktörlerin her ülkede farklılık göstermesinden dolayı kullanılan pedagojik model seçimlerinde etkili olmaktadır. Bu çalışmada uzaktan eğitimin uygulama modellerinden; *yazışma veya bağımsız çalışma modeli* ve *çoklu ortam (kitle) veya çalışma merkezi modeline* ilişkin örneklere yer verilmektedir.:

1) Yazışma veya Bağımsız Çalışma Modeli: Bu model basılı ders materyallerine dayanmakta ve kurum ile öğrenci arasındaki posta iletişimiyle karakterize edilmektedir. Bu model öğretmen ve öğrenciler arasındaki etkileşimi desteklemez. Uzaktan eğitimin dijitalleşmesine yönelik dünya çapındaki ilgiye rağmen bu model hala yaygın olarak kullanılmakta ve bu modeli aktif olarak kullanan üniversitelerden birisi de Güney Afrika üniversitesi olmuştur. Bu üniversite bu modelle birlikte daha modern uluslararası açık üniversitelere yetişmeye çalışmaktadır. Böylece bu model uzaktan eğitim sisteminin ilk neslini temsil etmektedir.

2) Çoklu Ortam (kitle) veya Çalışma Merkezi Modeli: Teknolojinin gelişmesi ile uzaktan eğitimin verilmesi sürecinde çeşitli araçlar ve yeni uygulamalar kullanılmıştır. Yeni çıkan ve geliştirilen her yeni model öğrencinin eğitiminde verimli sonuçlar elde etmek için icat edildiği bilinmektedir. Böylece bu eğitim süresince tek yönlü ve çift yönlü çoklu ortam modelleri kullanılmıştır. Eş zamanlı (senkron) ve eş zamansız (asenkron) diye iki bölüme ayrılmaktadır.

a) Eş zamanlı (Senkron) model: Eğitimci ile öğrencinin aynı anda ama farklı ortamda bulunarak sunulan eğitim modelidir. Teknolojinin gelişmesiyle öğrenci ve öğretmen tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Senkron modeli yüz yüze eğitimdeki

sınıf ortamının aynısı denilebilir. Öğrenciler eğitimcilerle iletişime geçerek konu üzerinde yorum yapabilir, öğretmenden dönüt alabilir ve böylece dersler eğitimci tarafından kayıt altına alarak derslerin öğrenciler tarafından tekrar izlenmesini sağlayabilmektedir.

b) Eş zamansız (Asenkron) model: Bu modelde amaç bireyin özellikle kendi kendine çalışması için tasarlanmış bağımsız bir yaklaşımdır. Öğrenciler, farklı içerik türleriyle etkileşime girerek, okuyarak, izleyerek ve dinleyerek bilgi edineceklerdir. Çoğu durumda öğrenciler, dersleri kendi hızlarında tamamlamakta ve istedikleri zaman sınavlara girmekte özgürdürler. Böylece sisteme yüklenen videoların öğrenciler tarafından izlenip izlenmediği ya da sistemde öğrencinin ne kadar zaman harcadığının denetlenebileceği bir eğitim ortamıdır. Aynı zamanda eğitimciler ve öğretmenler hem öğretici hem de denetleyici rolündedir. İçerikler hakkında öğretmenlerle platform üzerinden erişim sağlamak mümkündür. Yapılan araştırmalar incelendiğinde öğrenci dersten önce konu hakkında araştırma ve gerekli hazırlıkları yaptığı zaman öğrencinin motivasyonu yüksek olduğundan dersin verimliliği ve öğrencinin başarısı büyük oranda görülmektedir (Işık, Karacı, Özkaraca ve Biroğul, 2010).

2. COVID-19 DÖNEMİNDE DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE EĞİTİM SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsanlık, tarih boyunca geçmiş yıllardan bugüne kadar birçok doğal afet, salgın hastalıkları, savaşlar, ekonomik ve siyasi buhranlar gibi hadiselerle karşılaşmıştır. Bu krizler ve olumsuz olaylar elbette bulunduğu coğrafyayla sınırlı kalmadan bağlantılı bir şekilde Dünya'nın birçok bölgesini hatta ülkeler arasında büyük bir şekilde etkileşim yaratabilmiştir. Yaşanılan bu tür sorunlara karşılık olarak her ülke kendi imkanları ölçüsünde zamansal ve bölgesel olarak önlemler almışlardır. Böylece alınan her bir önlem gelecekte oluşabilecek sorunlara hazırlıklı olmayı sağlamaktadır. Bu bölümde Dünya'nın birçok ülkesini etkileyerek olumsuz sonuçların yaratılmasına sebep olan Covid-19 virüsü, salgın dönemi ve pandemi sürecinde Dünya'da ve Türkiye'de eğitim sürecinin nasıl etkilendiği belirtilmiştir.

2.1. COVID-19

Aralık 2019 yılında Çin'in Hubei eyaletine bağlı Wuhan bölgesinde kaynağı bilinmeyen bir virüs tespit edilmiştir. Salgının ilk tespit edilmesi bölgenin hayvan pazarlarında ve deniz ürünleri satışının yapıldığı alanlarda görülmüştür. İnsan solunum yolu epitel hücrelerine, Vero E6 ve Huh7 hücre hatlarına aşılması, genom analizi SARS-CoV ile ilişkili yeni bir Koronavirüs olduğunu gösteren ve bu nedenle şiddetli akut solunum sendromu yeni bir solunum virüsünün izolasyonuna yol açmıştır. Virüsün etkileri beklenmedik bir şekilde hızlı yayılım göstermesi nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 12 Mart 2020'de pandemi ilan etmesine neden olmuştur (Ciotti ve diğerleri, 2020).

Koronavirüsler hayvanlarda veya insanlarda büyük hastalıklara neden olabilecek bir virüs çeşididir. İnsanlarda genellikle Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) gibi çok büyük problemler yaratan bir virüstür. Birçok insanda solunum yolu enfeksiyonu gibi hastalıklara sebep olurken yeni tip Koronavirüs hastalığında SAR-CoV-2 neden olabilmektedir. Dünya geneline yayılan virüsün pandemiye dönüşmesiyle Türkiye'de ilk defa tespit edilen vaka 11 Mart 2020 tarihinde gerçekleşmiştir. Türkiye'de virüse bağlı ilk ölüm ise 15 Mart 2020 tarihinde gerçekleşmiştir. Dönemin Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın 1 Nisan 2020'de yaptığı açıklama ile Koronavirüsün tüm Türkiye'ye yayıldığını ifade etmiştir. Sürecin ilk gününden itibaren vatandaşlarının salgın nedeniyle duyarlı olması istenmiştir. Salgın boyutunun daha kötüye gitmesiyle Sağlık Bakanlığı yaptığı açıklama ile bireylerin sosyal mesafe kuralına, temizlik, eldiven ve fiziksel temastan kaçınılması gerektiğini ifade ederek sürecin takip edilmesi istenmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2020).

2.2. PANDEMİ

Pandemi, hiçbir zaman bilimsel bir terim olmadı, daha çok öznel ve popüler bir terim oldu. 1600'lerin ortalarından beri kullanımda olan "pandemi" kelimesi ilk başta o kadar belirsizdi ki, farklı bağlamlarda farklı, hatta çelişkili anlamlara gelebilirdi. En spesifik haliyle, etkileyici derecede büyük bir salgına dair belirsiz bir kavram taşımaktaydı ve pandeminin Yunanca kökleri, "pan" (tüm) ve "demos" (insanlar) gibi kavramlarından oluşmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), bir hastalığın büyümesi ve

geniş bir coğrafyaya yayılım göstermesiyle pandemi ilan eder. Bu, büyüme oranının hızla artması ve her gün vakaların bir önceki günden daha fazla artması anlamına geliyor. Pandemi olarak ilan edilen virüsün, bağışıklık veya hastalık ciddiyeti ile hiçbir ilgisi yoktur. Bu, bir virüsün çok sayıda ülkeyi ve nüfusu etkileyen geniş bir alanı kapladığı anlamına gelir. Mevcut Covid-19 salgını, dünyayı küresel ölçekte etkileyen tek hastalık değildir. Geçmiş yıllarda Dünya’da farklı pandemilerle karşılaşmıştır. Bu pandemiler; Kara Ölüm (1346- 1353), Amerikan Vebaları (16. Yüzyıl), Grip Salgını (1889-1890), İspanyol Gribi (1918-1920), Asya Gribi (1957-1958) ve AIDS pandemisi (1981'den günümüze) gibi pandemiler örnek isimlerle adlandırılmıştır (Morens, Daszak, Markel ve Taubenberger, 2020)

Günümüzde pandemi kavramı pek çok insanın yanlış bildiği ya da öğrendiği bir kavramdır. İnsanlar genellikle bu kavramı “salgın” kavramının eş anlamlısı olarak kullanmaktadırlar. Oysa salgın kavramının eş anlamlısına “*epidemi*” denir. Salgın kavramı, geniş bir coğrafi alana yayılan hastalığa denir. Örneğin 2014 yılında Brezilya’da başlayan ve Latin Amerika’ya yayılan Zika virüsü gibi ya da Afrika ülkesinde yayılım gösteren Ebola virüsü gibi salgınların ülkeler ve kıtalar arasında yayılması ve büyük bir etki altına almasıyla salgının büyümesine “Pandemi” denir. Covid-19 virüsü tüm dünyayı etkilediğinden dolayı salgın kavramını kullanamayız. Bu nedenle salgın sürecinin bir bölgeyle sınırlı kalmadan tüm dünyaya yayılmasına pandemi denir (Develi, 2020).

2.3. PANDEMİ DÖNEMİNDE DÜNYADA UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİ

İnsanın en temel haklarından eğitim ve sağlık hakkı çoğu ülkede yetersiz seviyelerde olduğu görülmektedir. Pandemi döneminden önce birçok ülkede yetersiz durumda olan eğitim ve sağlık, Covid-19 sürecinin başlamasıyla beraber özellikle sağlık ve eğitim camiasını çok olumsuz etkilemiştir. Evrensel kayıtlara göre çoğu ülkede okul öncesi eğitimini tamamlayamayan ya da okula hiç gitmemiş 250 milyondan fazla sayıda öğrenci ve çocuk olduğu belirtilmekte, 800 milyon yetişkin insanın da okuma ve yazma bilmediği kayıtlara geçmiştir. Dünya’nın bazı bölgelerindeki okullarda eğitim alan öğrencilerin öğrenmeye uzak olduğu ayrıca Dünya üzerinde ilkokul çağındaki çocukların yaklaşık olarak 387 milyonu veya %56’sının temel okuma becerisinden yoksun olduğu tahmin edilmektedir. Bu verilere ek olarak Covid-19 süreci ve sonrasında bu rakamların daha fazla artacağı düşünülmektedir. Düşük ve orta gelirli ülkelerde sürdürülebilir kaliteli

bir eğitime ulaşmak için 2020 yılının başında finansman açığının tahmini olarak yaklaşık 148 milyar dolar iken Covid-19 sürecinde bu finansman açığının üçte bir oranının arttırılacağından endişe duyulmaktadır. Sürecin bu şekilde devam etmesiyle düşük ve orta gelirli ülkelerin eğitim durumunun büyük bir sekteye uğraması düşünülmektedir. UNESCO'nun araştırmalarına göre, tarihin en büyük ve yıkıcı eğitim engeline sebep olan Covid-19 virüsü dünyanın dört bir yanındaki öğrenci ve öğretmenini olumsuz etkilemiş ve 200 ülkede eğitim gören yaklaşık 1.58 (%94 kesimi) milyar öğrencinin salgın sürecinde yüz yüze eğitimden uzak kaldığı belirtilmiştir (United Nations, 2020).

COVID 19 virüsün hızlıca yayılmasıyla tüm ülkeler eğitim ve öğretim faaliyetlerinin aksamaması için birtakım önlemler alarak eğitim sürecinin devam edilmesini sağlamışlar ve ülkeler yüz yüze eğitime ara vererek çevrimiçi eğitim sürecine başlamışlardır. Bu süreçte eğitim paydaşları, farklı zorluklarla karşılaşmasına rağmen çevrimiçi eğitimden faydalanarak eğitimin devamlılığını sağlamak istemişlerdir. Böylece geleneksel eğitimden, çevrimiçi eğitime geçiş yapan öğrenci ve öğretmenler için tamamen farklı bir deneyim olduğu söylenebilir. Toplum bu sürece her ne kadar hazırlıksız yakalansa da eğitim ve öğretimin bir şekilde devam edileceğinin farkındaydı. Böylece e-öğrenme araçları salgın sürecinde çok önemli bir rol almıştır. Okulların ve üniversitelerin kapanmasından sonra öğrenciler ve öğretmenler için büyük bir avantaj sağlayan bu araçlar sürecin daha sağlıklı ilerlemesine yardımcı olmuştur (Subedi ve diğerleri, 2020).

Covid-19 salgını sebebiyle birçok ülkede eğitimin geleceğine yönelik yeni fikirler, yeni arayışlar ve teknolojik ürünler geliştirilerek var olan sorunlara yenilikçi çözümler üretmenin gerekliliğini göstermiştir. Pandemi, eğitimle beraber diğer alanlarda da değişimlerin olmasına neden olmuş ve bu değişimlerle beraber geleneksel eğitime yapılan yatırımların yanı sıra çevrimiçi uygulamalara da daha fazla yatırımlar yapılması gerektiği görülmektedir. Birçok ülkede çevrimiçi eğitimin, yüz yüze eğitimi destekleyici olarak kullanıldığını düşünen bireyler vardır. Covid-19 salgını afet, savaş ve zorunlu göç gibi durumlarda çevrimiçi eğitimin değeri daha çok anlaşılmakta ve çevrimiçi eğitimin bireyler tarafından daha farklı boyutlarda araştırılması ve ayrı bir başlık altında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu salgın sürecinde uzaktan eğitimin önemi daha net anlaşıldı ve çevrimiçi eğitimin daha iyi sonuçlar vermesi ve geliştirilmesi için dikkat edilmesi gereken eksiklikler belirlenmiştir. Bunlar: çevrimiçi eğitimin altyapısı, erişim

gücü, içeriklerinin üretilmesi ve geliştirilmesi, altyapı güvenliği, tasarımı ve eğitici uygulamaların geliştirilmesinin zorunlu olduğunu göstermektedir (Can, 2020).

UNESCO'nun 2020 yılındaki raporuna göre; yüz yüze eğitime ara verilmesiyle insanlar üzerinde sosyal, psikolojik ve ekonomik gibi birçok alanda problemlerin yaratıldığı gözlemlenmiştir. Özellikle bu süreç boyunca Dünya'nın tüm ülkelerinde, yardıma muhtaç bireyler ve aileler, teknolojik ürünlere ulaşamayan ya da teknolojik ürün alacak durumda olmayanlar, eğitim ve öğretim konusunda sorumsuz aileler ile teknolojik ürünler hakkında bilgisiz aileler özellikle sevgiden mahrum bırakılmış öğrenciler bu süreçte çok olumsuz etkilenmiştir. Bu gibi problemler sonucunda eğitimin temel ilkesi olan "eğitimde fırsat eşitliği" ilkesine aykırı çıkarımların yapıldığı görülmüştür. Yapılan araştırmalar sonucunda bu tür çocukların sadece eğitimden olumsuz etkilenmediği ayrıca sosyal ve psikolojik buhranlar yaşadığı da görülmüştür. Benzer hadiselerden en çok dikkat edilenler raporlanmıştır. Bunlar: erken yaşta evlilik, madde kullanımı, gasp ve hırsızlık, istismar ve aile içinde çocukların şiddet görmesi gibi birçok olumsuz davranışların sergilendiği ve bu davranışların gün geçtikçe artış gösterdiği belirtilmiştir (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2020). UNESCO raporları incelendiğinde bu sürecin devam etmesiyle öğrencilerin riskli bir durumla karşı karşıya kalabileceğini, yaşanan olumsuz durumlar erken gebelik sorunları, çocuk işçiliğinin artış göstermesi, kız çocuklarının daha erken yaşta evliliğe zorlanması, çocukların özellikle bu süreçte okulu bırakma eğitimi göstermesi vurgulanmıştır. Salgın döneminde, öğretmenlerin de çok zor durumlarla karşılaştığı belirtilmiş özellikle özel kurumlarda görev yapan öğretmenlerin işsiz kalması ve öğretmenlerin farklı meslek dallarına yönelik çalışmalar yürütülebileceği endişesi duyulmaktadır. Bu tür sorunların yaşanmasıyla eğitim kademesinde aksamaların yaşanabileceği ve eğitime yönelik araştırmaların önemli ölçüde azalacağı ifade edilmiştir. Raporlarda sunulan açıklamalar ve olumlu-olumsuz yaşanan eleştirilere rağmen küresel dünyada eğitimde öncelikle radikal bir değişime gidileceği düşünülmektedir. Eğitimde yaşanan gelişmeler ve çevrimiçi eğitimin değişimi ile beraber; okul, sınıf, öğrenci ve öğretmen kavramı da gelecekteki hali günümüz kavramlarından farklı roller üstleneceği ifade edilmektedir. Kısacası çevrimiçi eğitim ve öğretimde ülkeler ve bireyler nezdinde yeni anlamlar kazanacağı ve toplum içinde hak ettiği yere ulaşacağı düşünülmüştür (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2020).

COVID 19 virüs sürecinde eğitim ve öğretim sürecinin devamlılığı için birçok ülke imkânları doğrultusunda eğitimin her kademesinin sürdürülmesi için birçok çalışmalar yürütmüşlerdir. Alınan önlemler her ülke kendi ekonomik ve teknolojik altyapısı dikkate alınarak yapılmıştır. Pandemi döneminde eğitim dâhil en çok etkilenen sekiz ülkenin (Çin, İngiltere, İtalya, Fransa, ABD, Güney Kore, Singapur ve Avustralya) salgın döneminde eğitime yönelik çalışmalarını, eğitimin sürekliliği için hangi önlemler aldığını ve uzaktan eğitim faaliyetlerinin etkileri araştırılmıştır. Bunlar:

2.3.1. Çin

Çinli vatandaşlar için yılın en önemli bayramı olarak kutlanan Bahar Bayramına (春节 Chun Jie) iki gün kala Çin'in Wuhan eyaleti 23 Ocak 2020 tarihinde karantinaya alındı. Dört gün sonra Çin Eğitim Bakanlığı yaptığı açıklamada virüsün yayılmasını önlemek amacıyla ve salgının daha iyi kontrol altına alınması için eğitimcilerin ve öğrencilerin güvenliğini sağlamak amacıyla bahar eğitim-öğretim döneminin başlama tarihinin ileri bir tarihe ertelendiğini bildiren bir duyuru yayımlamıştır. Covid 19 virüsünün ilk başladığı ülke olan Çin'de kış mevsimin etkili olmasıyla birçok spor faaliyetlere ve sosyal aktivitelerin gerçekleştiği turizm şenlikleri gibi programlar iptal edilmiştir. 27 Ocak 2020 tarihinde Çin Eğitim Bakanlığının almış olduğu karar ile tüm yüksek öğretim kurumlarının, K-12 eğitimi verilen okulların ve yerel kolejlerin yeni yıl eğitimine başlanmaması için eğitim bölümlerine bildiri göndererek yeni dönemi ertelemelerini tavsiye etti. Yaklaşık olarak 280 milyon öğrencinin normal eğitimden mahrum kaldığı görülmüştür. Eğitimin devamlılığı için birtakım alternatifler sunan Çin Eğitim Bakanlığı ile Bilgi Teknolojileri Bakanlığı ortak çalışmalar yürüterek “*Derslerin Normal Eğitimle Yapılmadığı İçin Eğitim Sürecinin Devamlılığının Sağlanması*” başlıklı bir bildiri yayımlayarak bakanlıklar çeşitli önlemler alarak eğitimin devamlılığını sağlamışlardır. Salgının ilk günlerinden itibaren eğitim ve öğretime dikkat çeken Çin Eğitim Bakanlığı ve hükümet yetkilerinin almış olduğu karar ile okul öncesi eğitimden doktora eğitimine kadar olan tüm eğitim kademesindeki öğrencilerin kesintisiz bir şekilde eğitime devam edilmesi kararı vermişlerdir. Salgının ilk günlerinden itibaren eğitimde büyük ölçüde seferberlik hizmetlerine başlayan okul yöneticileri çevrimiçi platformlar aracılığıyla eğitim paydaşlarıyla birlikte hareket etmişlerdir. Özellikle altyapının yetersiz olduğu bölgelerde daha fazla hizmet yaparak eğitim sürecinde yaşanacak sorunların

önüne geçmek istemişlerdir. Yüz yüze eğitim devam etmese de “*Disrupted Classes, Undisrupted Learning*” isimli platformla eğitime yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. 270 milyondan fazla öğrenci esnek eğitimden yararlanarak çevrimiçi eğitimin avantajlarından yararlanmışlardır. Altyapısı hazır olan eğitim platformları çevrimiçi eğitim sürecinde öğrenciler için büyük bir öğrenme imkânı sunmuştur. Çin hükümetinin en öncelikli hizmetlerinden birisi olan: “*Eğitim Kaynakları ve Kamu Hizmetleri İçin Ulusal Ağ Platformunun*” daha iyi hizmet vermesi için birçok çalışma yürütmüştür. Bu platform üzerinde yalnızca eğitim ve öğretim çalışmalarına yönelik eğitimler değil, bunun yanında öğrenciler için ahlaki eğitim, can güvenliği eğitimi, akıl sağlığı eğitimi, aile eğitimi ve değerler eğitimi gibi birçok sosyal konular hakkında da toplumun bilinçlendirilmesi için çalışmalara yer verilmiştir. Bu platformlara ek olarak televizyonlar aracılığıyla eğitimlerin devamlılığı sağlanmıştır. Farklı yaş gruplarına ve farklı seviyelerde eğitim veren “*Çin Eğitim Ağı Televizyonu*” aracılığıyla eğitimin devamlılığı sağlanmıştır. Eğitimin sürekliliğini sağlamak için birçok önlem alan Çin Eğitim Bakanlığı, “*Educloud*” isimli yeni bir eğitim platformu geliştirmiş ve öğrencilerin en çok talep ettiği eğitim platformu olmuştur. Bu uygulama birçok çevrimiçi platformlarıyla iş birliği yaparak son sekiz yıl içinde kaydedilen eğitimler ve öğretmenlerin kendi derslerini sisteme uyarlayarak eğitimin sürdürülmesi sağlanmıştır. Çin’de en gelişmiş platform olarak bilinmektedir (Ning ve Corcoran, 2020).

Çin Hükümeti, eğitimin devamlılığı için aralıksız olarak çalışmalarını sürdürmeye devam etmiş ve birçok alternatifle karşılaşmıştır. Bunlardan bir diğeri ise; Çin Eğitim Bakanlığının 2016 yılında kullanmaya başladığı ve Çin’deki en etkili ve en büyük eğitim platformu olan “*Rain Classroom Öğretim Platformu*” pandemi süresince çok etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bu platformu sayesinde eğitimini sürdüren yaklaşık olarak 19 milyondan fazla aktif kullanıcı olduğu tespit edilmiştir (Lau, Yang ve Dasgupta, 2020). Çin Eğitim Bakanlığı, pandeminin yaratmış olduğu olumsuzluklara rağmen sürecin daha sağlıklı ve verimli geçmesi için her bir çevrimiçi dersinin süresi 20 dakika olması ve derslerin parçalar halinde işlenmesi gerektiğini tüm personellerine bildirmiştir. Ayrıca öğretmenlerin, sürekli öğrenci ve velileriyle iletişim halinde kalarak evde çalışma programları ve ders materyallerinin paylaşılmasını istemiştir. Bakanlık tarafından öğretmenlerine öneriler halinde sunduğu; QQ, We Chat,

Ding Talk ve asenkron platformu gibi çevrimiçi uygulamalar ile derslerinin takip edilmesini istemiştir (Durak, Çankaya ve İzmirli, 2020).

2.3.2. İngiltere

Birleşik Krallık'ta, Covid-19 vakaların şiddeti artınca İngiltere Eğitim Bakanlığı ilk olarak 20 Mart 2020 tarihinde eğitime ara verilmesini ve okulların yüz yüze eğitime kapatılmasını istemiştir. Bazı özel öğrencilerin zorunlu eğitime devam edilmesi sağlanmış ve bu öğrenciler genellikle korumaya muhtaç çocuklar, sağlık çalışanlarının çocukları, hayati işlerde (key workes) çalışan velilerin çocukları ve sağlık camiasında çalışan ebeveynlerinin çocuklarıdır. Ayrıca özel ihtiyaç duyulan çocukların eğitimlerinin devamlılığını sağlamak için özel uygulamalar ve imkânlar yaratılarak yüz yüze eğitimlerine devam edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu süreçte öğrenme kayıplarını en aza indirmek için Sağlık Bakanlığı, Teknoloji Bakanlığı ve Eğitim Bakanlıklarının ortak kararları sonucunda her geçen gün yeni önlemler alınmıştır. Hükümet, eğitimin kesintisiz devam etmesi için destekleyici birçok alternatifler sunmuştur. Bu desteklerden bazıları; ihtiyaç sahibi aile bireylerine dizüstü bilgisayar, tablet ve teknolojik destek sağlanması ve teknolojik ürünlerin kullanımında yetersiz olan bireylere de eğitim desteklemesi sunulmuştur. Ayrıca ihtiyaç sahibi çocukların ücretsiz okul yemeği ve materyal desteği sağlanmıştır (United Kingdom Government, Department of Education, 2021). Covid-19 süresince çoğu okul eğitimlerine çevrimiçi derslerle, çalışma kâğıtlarıyla, video konferans ve asenkron uygulamalarıyla devam etmişlerdir. İngiltere devletine bağlı BBC (British Broadcasting Corporation) kanalı ile İngiltere Eğitim Bakanlığı ortak çalışmalar yürütmüş ve müfredata uygun dersler hazırlatmışlardır.

2.3.3. İtalya

İtalya, pandemi sürecinde sosyal, ekonomik ve özellikle eğitim alanında en çok olumsuz etkilenen ülkeler arasında yer almıştır. Vaka oranları ve ölüm sayılarının hızla artmasıyla Avrupa kıtasında İngiltere'den sonra ikinci sırada yer alarak tarihe geçmiştir. Pandeminin hızla yayılmasından endişe duyan İtalya Eğitim Bakanlığı olası büyük bir salgınla karşılaşılacağı düşünülerek okullarda neler yapılması gerektiğini ifade eden bir internet sitesi hazırlatmıştır. Covid-19 sürecinin olumsuz bir şekilde seyir etmesiyle İtalyan hükümeti aldığı kararlar ile okulların 23 Şubat 2020 tarihinde tamamen yüz yüze eğitime ara verilmesini sağlayan tasarıyı onaylayarak bahar dönemi eğitimine ara verildi.

Böylece yaklaşık olarak 8,5 milyon öğrenci ve 902 bin öğretmenin bu süreçten etkilenerek eğitimlerine ara vermek zorunda kaldı. İtalya, ulusal karantina uygulayan ilk Avrupa ülkesi olmuş ve COVID 19 virüsü süresince İtalya Eğitim Bakanlığı, eğitimin kesintiye uğramaması için eğitimlerinin çevrimiçi derslerle devam edilmesini istemiştir. Ayrıca eğitim haklarının güvence altına alınması için bakanlık tarafından internet siteleri ve birkaç platform ile video konferans araçları ile eğitimin devamlılığı sağlanmıştır. Hükümet, pandemi süreci boyunca ailelere, temizlik, sağlık ve güvenlik konusunda öğrenci ve velilere bilgilendirmeler yaparak eğitim ve sosyal hayatta sürecin en az seviyede atlatılmasını sağlamıştır. Eğitimin devamlılığı için birçok olumlu adımlar atan İtalya Eğitim Bakanlığı, ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda elektronik ürün desteği, aile içi hizmetler ve çevrimiçi eğitimde kullanılacak tablet, televizyon ya da telefon gibi ürünlerin alınması için aile üyelerine sıfır faiz imkânı sunarak yeni ürünler alınmasını sağlamıştır (Pozzoli, Gini ve Scrimin, 2022; Salmieri, 2019).

2.3.4. Fransa

Covid-19 salgının etkisinin gün geçtikçe ağır ve yıkıcı etkilerini gören Fransa, bu süreçte en çok etkilenen ülkeler aralarında yer almaktaydı. Sürece hazırlıksız yakalanan Fransa devleti art arda tedbirler almaya başlamıştır. Fransa'nın aldığı her yeni tedbirin önlem açısından yeterli olmadığı görülmüş ve halkın tepkisiyle karşılaşmıştır. Sağlık Bakanlığı yaptığı açıklamayla 12 Mart 2020 tarihinde ilköğretim kademesinden yükseköğretim kademesine kadar tüm eğitim kurumlarının yüz yüze eğitime ara verilmesini yasaklamış ve sürecin çevrimiçi derslerle devam edilmesi kararı alınmıştır. Vaka sayılarının artması ve ölüm oranlarının artış göstermesiyle uzun bir süre okulların kapalı kalacağı düşünülerek Fransa Eğitim Bakanlığı tüm okullara uzaktan eğitimle ilgili destekleyici altyapı hizmetlerinin sunulmasını sağlamış ve var olan kaynakların geliştirilmesi emrini vermiştir. Eğitim bakanlığının süreç içinde birçok ülke gibi süreç içinde yetersiz olduğunu ifade edici açıklamalarda bulunmuş ve çözüm yolu aradığını dile getirmiştir. Eğitimin sürekliliği için yapılan çözüm yollarından birisi, Fransa Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan “*Ma classe a la maison- my class room at home*” adında yeni bir uzaktan eğitim platformu faaliyete geçerek öğretmen ve öğrencilerin ücretsiz bir şekilde kullanımına sunuldu. Böylece canlı bir sınıf ortamı yaratılarak öğrenciler arkadaşlarını ve öğretmenlerini görerek derslerin daha verimli sürdürülmesini sağlamışlardır. Hükümetin aldığı karar ile kademeli olarak okulların yüz yüze eğitime 11

Mayıs 2020 tarihi itibarıyla tekrar başladığını duyurmuştur. Bölgeler arasındaki vakalar dikkate alınarak bölgedeki okulların açılış tarihlerinde değişiklikler görülmüştür (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2021; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020).

2.3.5. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD, 2020 yılının şubat ayında COVID 19 virüs salgını nedeniyle eğitim kurumlarında birçok hazırlıklar yapmış ve süreci ailelerle beraber sürdürmüştür. Virüsün çok hızlı yayılım göstermesiyle birçok eyalette yüz yüze eğitimi sonlandırmak zorunda kalmışlar ve öğrencilere çevrimiçi eğitim vermeyi planlamışlardır. Mart ayında virüs tüm hızıyla ülkenin geneline yayılmış ve ilk olarak New York şehrindeki okullar yüz yüze eğitime kapanmıştır. Devlet yetkililerinin önerilerini dikkate alan eğitim bakanlığı, virüsün yayılmasını önlemek için ilk olarak öğretmenlere uzaktan eğitim hakkında rapor ve talimat verdiler. Evde bilgisayarı olmayan öğrencilere bilgisayar ödünç vermeyi ve internet erişimi olmayan çocukların çevrimiçi eğitim almasına yardımcı olmayı içeren bir talimat tüm eğitim kurumlarına ulaştırıldı. Zorunlu olarak uzaktan eğitime geçiş yapan okulların kapanışları birçok zorluğa yol açmıştır (The New York Times, 2020).

Eyaletlerdeki okulların ani bir şekilde kapanması ve Covid-19 virüsünün hızlıca yayılmasıyla eğitim paydaşları ülkenin genelinde çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu sorunlar başında; teknolojik ürünler, zihinsel eğitim başarısı ve sağlık gibi konularda çöküntüler ve sosyal eşitsizliklerin başladığı görülmüştür. 24 Mart 2020 tarihinde tüm eyaletlerde bir sonraki duyuruya kadar okulların kapatılmasının yanı sıra bazı öğrencilerin okul beslenme programlarının aksamasıyla büyük endişelerin yaşanmasına neden olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde, üniversiteler çevrimiçi öğrenmeye geçiş yapan ilk kurumlar arasındaydı. Mart 2020 tarihinden itibaren okulların çoğu sanal ya da hibrit öğrenmeyi uygulayarak çevrimiçi eğitime geçmiştir. Ayrıca virüsün yayılmaya devam ettiği esnada Amerika'da yapılan anketler incelendiğinde öğretmenler tarafından verilen ödevlerin tamamlanmadığı görülmüştür. Bunun nedeni ise aile içinde yaşanan problemler ya da ekonomik eşitsizliğin sebep olmasıdır. Diğer anket sonuçlarına göre ise; bazı eğitimcilerin çevrimiçi eğitimde yetersiz kaldığı ve dersleri uzaktan eğitim sürecinde öğrencilere aktarmada problem yaşadıkları tespit edilmesiyle öğretmenler aileler tarafından büyük tepkiler görmüştür. Yapılan araştırmaların ortak

noktası öğretmenlerin 1/3'ünün eğitim ve öğretim sürecinde bilgisayarın nasıl kullanılacağı ve çeşitli çevrimiçi materyallerinde eğitim sürecinde nasıl kullanıldığı hakkında son on iki ay içinde herhangi bir eğitim almadığı tespit edilmiştir. Dijital teknolojik eşitsizlikler Covid-19 virüsünün yayılmasıyla eğitim sürecinde daha zorlu bir ihtiyaç haline gelmiştir. Uzaktan eğitimle her ne kadar çocuklar için eğitimin kolaylık sağladığını ve eğitimlerinin devamlılığını sağladığını düşünülse de beraberinde de birçok sorunu getirmiştir. Bunun en önemli örneği 2018 yılında *Amerika Toplum Anketinin* sonuçlarına göre; her dört çocukta biri evde dijital teknolojik erişim materyallerinden yoksun olması ya da erişim sağlayamamasıdır. Örneğin bazı öğrenci velilerinin teknolojik ürünleri olmasına rağmen materyaller hakkında yeterli donanıma sahip değil ve bunun tam tersi ise ekonomik nedenlerden dolayı bazı ebeveynlerin elektronik ürünlere sahip olamadıkları gözlemlenmiştir (Binkley, 2020).

Eğitimde eşitsizliklerin hızla artış göstermesiyle Haziran 2020'de Amerika Pediatri Akademisi, eğitimde sosyalleşmeyi korumak için okulların en kısa sürede yeniden açılmasını istemiştir. Bu tavsiye öğretmenler tarafından endişeyle karşılanmıştır. Çünkü devlet okullarında görevli öğretmen ve eğitimcilerin %28'i elli yaş üzerinde olduğundan yüksek risk grubunda olduğu için büyük bir endişe duymuşlardır. Ayrıca birçok okulda yeterli sayıda derslik veya yeterli alan olmadığı için sosyal mesafenin zor şartlarda sağlanacağı dile getirilmiştir. Bu eksiklikler göz önüne alındığında her eyalet kendi bünyesinde kademeli olarak eğitime başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri, uzaktan eğitim alanında öncü devletlerin başında geldiği için eğitimin sürdürülmesinde diğer ülkelere nazaran fazla zorluk yaşamamıştır. Çünkü virüsten önce birçok üniversite ve kolejler bazı derslerini uzaktan eğitimle öğrencilerine sunmaktaydı. Örneğin; Stanford, Harvard, Caltech gibi üniversiteler uzun yıllar boyunca çevrimiçi eğitim vermişler ve uzun süre birçok ülkeye çevrimiçi sertifika programlarını sunan platformları servis etmişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır: Edx, Coursera, MOOC (Massive Open Online Course), Alison, Khan Academy gibi tarayıcılar ile internet ortamında genellikle üniversiteler tarafından sunulan ve herkesin kayıt yaptırabileceği ve derslerinin içeriğini kolayca takip edilmesi sağlanmıştır. Bu platform sayesinde eğitimin sürekliliği sağlanmış ve dersler genellikle ücretsiz ya da bazı dersler çok az miktarda ücret ödeyerek takip edilmektedir (Yamamoto ve Altun, 2020).

2.3.6. Güney Kore

2020 yılının başlarında ilk Covid-19 vakalarının bildirilmesiyle Güney Kore büyük bir salgınla karşı karşıya kalan ilk ülkelerden biriydi. Ocak ayı ortasında teyit edilen ilk COVID 19 virüs vakasının ardından sayıların gün geçtikçe arttığını gören Güney Kore hükümeti ulusal alarm seviyesini en yüksek noktada tutarak acil durum ilan etmiştir. Covid-19 virüsü ile bağlantılı artış gösteren sağlık riskleri, öğrencilerin eğitim uygulamalarına sınırlı erişimlere yol açtı. Güçlü bulaşıcı ve yüksek ölüm oranları nedeniyle ayrıca virüs için aşı bulunamaması nedeniyle hızlı bir şekilde yüz yüze eğitime ara verilmesi kararlaştırılmıştır. Güney Kore Eğitim Bakanlığı öğretim yılının başlamasını beş hafta ertelemiştir. Dönem boyunca öğrencilere çevrimiçi öz yönetimli öğrenme materyalleri sunulmuştur. Öğretmenler, çevrimiçi öğrenme platformları, telefon görüşmeleri veya kısa mesajlar gibi elektronik yöntemlerle öğrencilere ve velilere bireyselleştirilmiş sosyal ve duygusal destek sağlamıştır. Eğitimin sürdürülmesi için Güney Kore Eğitim Yayın Sistemi (EYS) kullanılmıştır. YYS, okul öncesinden ortaöğretime kadar olan tüm yaş grubundaki öğrencilerin eğitim almasını sağlayan Güney Kore kamu yayın kuruluşudur. 9 Nisan itibarıyla yüz yüze eğitime devam etme kararı alan hükümet yetkilileri, 20 Nisan'a kadar tüm sınıflara başlıca önlemler olarak yüz yüze eğitime devam edilmesine karar vermişlerdir (World Bank, 2021).

2.3.7. Singapur

Singapur'da ideal bir yılda öğrenciler iki yüz gün okula gitmektedirler. 2020 yılında Singapur'da ilk ve ortaokul öğrencileri fiziksel olarak yaklaşık olarak yüz elli gün okula gitmişlerdir. Okuldan geri kalan günleri, ev tabanlı veya karma öğrenme modelleriyle tamamlamışlardır. Salgının başlangıcından bu yana Singapur Eğitim Bakanlığı okul yönetimlerine aşamalı ve uygulanabilir bir yaklaşım benimsemiştir. Covid-19 virüsünün hızlı bir şekilde yayılmasıyla Singapur Eğitim Bakanlığı okulları kademeli olarak 4 Şubat 2020 tarihinde askıya aldı ve okullar arasındaki tüm etkinlikleri de iptal etmiştir. Hükümet ayrıca güvenli bir fiziksel öğrenme ortamı yaratmak için okul binalarının temizlenmesi, sınıf mevcudu sayısının azaltılması ve ziyaretçi sayısının sınırlandırılması gibi birçok ek tedbirler almıştır. Günlük vaka sayılarının artış göstermesiyle 8 Nisan ile 4 Mayıs tarihleri arasında ev ortamında derslerin devamlılığı

sağlanmıştır. Singapur Eğitim Bakanlığı, öğrencilerin derslere katılımını arttırmak ve öğrenci motivasyonunu sürdürmeye yardımcı olmak için birtakım yenilikçi araçlar kullanmışlardır. Bu araçlardan en önemlisi olan HBL (Ev Tabanlı Öğrenme) eğitim aracıyla geleneksel sınıfı, çevrimiçi bir ortama yansıtarak (dersler yüz yüzeymiş gibi videoya kaydetmek) derslerin sürdürülmesini sağlamıştır. Ayrıca öğretmen ve öğrenciler için bir öğrenme ve öğretme platformu *Student Learning Space (Singapur Öğrenci Öğrenme Alanı)*, çeşitli dersler için müfredata uygun kaynakları içeren bir öğrenme sistemi kullanılmıştır. Bu platform sayesinde öğretmen ve öğrenciler Zoom, WhatsApp, YouTube gibi iletişim kaynaklarını da kullanarak derslerin takibini sağlamışlardır (Singapur Eğitim Bakanlığı, 2022).

2.3.8. Avustralya

Avustralya’da ilk COVID 19 virüs vakasının 25 Ocak 2020 tarihinde resmi olarak doğrulanmıştır. Covid-19 her ülkede olduğu gibi Avustralya kıtasındaki birçok okulu ve öğrencilerin büyük çoğunluğunun eğitiminde aksamalarına neden olmuştur. Ülkenin Kuzey Bölgesi ve Batı Avustralya hariç Avustralya’nın tüm eyaletleri ve bölgelerindeki tüm okullar kapatıldı. Birçok bölgede vakaların sayılarına göre bir kısım yerel kapanmalar ve tekrardan açılmalar da olmuştur. 24 Nisan 2020 de Avustralya Sağlık Koruma Ana Komitesi (AHPPC) okullarda Covid-19 bulaşma riskinin azaltılmasına ilişkin sağlık tavsiyesi yayınlayarak eğitim paydaşlarının bu süreçte etkin rol almasını sağlamıştır. İkinci dönem eğitimlerinin uzaktan eğitim araçlarıyla devam etme kararı alan Avustralya Eğitim Bakanlığı Zoom, Webex, Microsoft Times gibi programlar aracılığıyla video konferans yardımıyla derslerinin devamlılığını sağlamış ve ülkenin sağlık ve eğitim bakanlığı birlikte koordineli çalışarak eğitim paydaşları arasında sağlıklı bir iletişim kurarak eğitimin devamlılığını sağlamıştır. (Biddle, Edwards, Gray ve Sollis, 2020; Reimers ve Schleicher, 2020).

2.4. PANDEMİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE’DE EĞİTİM SÜRECİ

Türkiye’de Covid-19 vakasının ilk olarak 11 Mart 2020 tarihinde görülmesiyle kurumlar arasında birtakım önlemler alınmaya başlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ilk olarak vakanın görülmesinden iki gün sonra yaptığı açıklamayla 16 Mart 2020 tarihinden itibaren okulların bir haftalık süreyle tatile gidilmesini istemiştir. Sağlık

Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı koordineli bir şekilde çalışarak salgının olumsuzluğundan en az şekilde etkilenmek için süreç boyunca sürekli iletişim halindeydiler. Bakanlıkların almış olduğu ortak karar sonucunda okulların yüz yüze eğitime 30 Nisan 2020 tarihine kadar kapalı kalmasını istemişlerdir. Vaka oranlarında artış gözlemlenmesi ve ölüm oranlarının artış göstermesiyle Millî Eğitim Bakanlığının almış olduğu ikinci karar ile bahar dönemin de yüz yüze eğitimin dönem sonuna kadar olmayacağı ve derslerin çevrimiçi eğitimle devam edilmesi kararı verilmiştir. Salgının, zaman içinde büyük ölçekte krizlere yol açması nedeniyle eğitim camiasında da alınan kararlar sık sık değiştirilmekteydi. Eğitim paydaşları arasında güven ilişkisinin zarar görmesi süreci olumsuz etkilemiştir. Yüz yüze eğitimin aralıklarla devam ettiği dönemde derslere katılımın zorunlu olmadığı ve velilerin iznine bırakıldığı için öğrenciler arasında rahatlık ve sorumsuz davranışlar gözlenerek eğitimde devamsızlık çok fazla görülmüştür. Derslere devam zorunluluğu olmadığından dolayı sınıfta kalma uygulamasının kaldırılması eğitim sürecini etkileyen en önemli olumsuz maddelerden biridir (Korlu, Bakioğlu ve Gencer, 2021). Salgın sürecinde yaşanan olaylar ve gelişmeler belirsizliklerle devam etmesiyle mevcut durumu zorlaştırmıştır. Pandemi döneminde başta eğitim olmak üzere diğer alanlarda etkili planlamalar yapan ülkeler bu süreci en az zararla atlattımlardır. Covid-19 salgınının yarattıkları etkiler göz önüne alındığında önümüzdeki birkaç yıl içinde eğitim ve birçok alanda ülkeler arasındaki farklılıklar daha çok belirginleşecektir. Covid-19 salgını nedeniyle OECD (Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü) ülkeleri arasında, okullar yüz yüze eğitime en uzun süre açık tutan ilk beş ülke sırasıyla ABD, Avustralya, İsveç, İzlanda ve Japonya'dır. Türkiye ise yapılan araştırmalar sonucunda Meksika'dan sonra okulların en uzun süreyle kapalı kaldığı ikinci ülke olarak Avrupa kıtasında ise birinci sırada yer almıştır. Türkiye'yi takip eden ülkeler arasında Polonya, Kolombiya ve İrlanda sırasıyla yer almıştır (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2022).

Türkiye'de 23 Mart 2020 tarihinde uzaktan eğitim sürecinin başlamış olmasıyla, süreç içerisinde gelişmeleri başarılı bir şekilde takip eden Millî Eğitim Bakanlığı çalışmalarını hızlandırarak dijital eğitim platformu, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) okul öncesi eğitimden orta öğretim eğitim kademesindeki tüm öğrencilerin hizmetine sunmuştur. Öğrencilerin daha iyi ve sağlıklı eğitim alabilmesi için süreç içinde EBA bilişim ağı ve destekleyici uygulamaların altyapı çalışmaları yapılmış ayrıca eğitimin

sürekliliği için çalışmaların hızlandırılması hedeflenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) iş birliği yaparak çevrimiçi derslerinin daha sağlıklı ve kesintisiz devam edilmesini sağlamak için üç yeni televizyon kanalı kuruldu. Böylece canlı ders çekimleri yapılarak eğitimin devamlılığı sağlanmış oldu. Bu sayede öğrenciler, eğitimlerine kesintisiz bir şekilde devam ederken aynı zamanda ders içeriklerini destekleyici belgeseller ve çizgi film animasyonlarıyla desteklenmiştir. Ayrıca EBA'ya erişimin daha rahat ve kesintisiz bir eğitimin sağlanması için MEB ile GSM (Global System for Mobile Communication) operatörleri arasında iş birliği yapılmıştır. Böylece öğrencilerin ve diğer eğitim paydaşlarının kısmen de olsa iletişim sorunları engellenmek istenmiştir. İnternet altyapısında teknik olarak güncellemelerin yapılması, ihtiyaç sahibi ailelere tablet vb. materyaller destekleri ayrıca öğrencilere 8 GB ücretsiz internet erişimi sağlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, salgın sürecinde öğretmenleri için de çalışmalar yürüterek UNESCO ile çalışmalarına devam etmiş ve öğretmenler için 17 farklı alanda mesleki gelişim programları hazırlamıştır (Özer, Suna, Çelik ve Aşkar, 2020).

Covid-19 salgınının etkisi hızlı artmasıyla eğitim büyük bir çapta etkilenerek merkezi sınav sistemlerini de büyük bir ölçüde etkilemiştir. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de uygulanan liseye ve üniversiteye giriş sınavlarının yapıldığı kalabalık grupların yer aldığı sınav merkezleri bu süreçte virüsün yayılmasını büyük ölçüde etkilediği düşünülmektedir. Ayrıca Türkiye'de öğrenci nüfusunun diğer Avrupa ülkelerine nazaran daha fazla olması adına eğitim paydaşlarını endişelendirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının almış olduğu kararlar çerçevesinde ülkedeki vaka oranları ve hastalığa bağlı ölüm oranları göz önünde bulundurularak sınav tarihlerinde zaman zaman değişiklikler yaparak Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıklarının ortak kararları sonucunda hijyenik önlemler alınarak planlanan 2020-2021 yıllarındaki merkezi sınavlar belirtilen tarihler arasında yapılmıştır. Pandemi döneminde ülke olarak çok büyük badireler atlattığımız sırada meslek liseleri öğrencilerini ve eğitimcilerini de unutmamak gerekiyor. Meslek liselerinden bazıları tüm ülkeye hizmet ederek toplumun süreç içinde temel ihtiyaçları olan maske, dezenfektan, sıvı sabunları, tulum, yüz koruyucu siperlikler, solunum cihazları ve medikal önlükler gibi birçok ürünün üretimine katkı sağlamışlardır. Pandemi boyunca Millî Eğitim Bakanlığı öğretmen, öğrenci ve velileri desteklemek amacıyla motivasyon içerikli videolar ve psiko-sosyal destek paketleri sunmuştur (Millî

Eğitim Bakanlığı, 2020). MEB, pandemi süreci boyunca eğitimlerin kesintisiz bir şekilde devam edilmesini sağlasa da Türkiye'nin her bölgesinde eğitim kesintisiz bir şekilde devam edememiştir. Eğitimin devam etmesi için birçok farklı yöntemler denenmiş ve telafi eğitimi için yeni bir çalışmalar yaparak nitelikli eğitimin sürdürülmesi sağlamıştır. MEB, *Destekleme ve Yetiştirme Kursları* aracılığıyla sosyal ve ekonomik dezavantajlı durumdaki öğrenciler ve kırsal bölgelerdeki okullarda eğitimini sürdüren öğrencilerin internet hizmetleri, bilgisayar gibi eğitim materyaller ile desteklenmesi hedeflenmiştir. Salgın öncesinde kırsal kesimde bulunan ya da coğrafi konum ve iklimden dolayı eğitime ulaşamayan, eğitimden mahrum bırakılmış öğrenci yaştaki çocuklar, çalışma zorunluluğu bulunan öğrenciler ve Türkçe dilinin yeterli düzeyde konuşamama gibi problemler yaşayan öğrenciler pandemi döneminde en çok etkilenen gruplar arasında yer almaktadır. Bu grup öğrenciler; mevsimlik tarım işçisi çocuklar, mülteci çocuklar, yoksul aile çocukları, roman ailelerinin çocukları ve süreç boyunca en çok eğitimden mahrum bırakılmış kız çocukları pandemi döneminde olumsuz etkilenmişlerdir. Bu grup öğrencilere MEB tarafından sağlanan destekleyici eğitim programları ve mobil destek hizmetleri imkânı sunulsa da çevrimiçi eğitimi, bu kırılgan grupların eğitim sürecini yeterli düzeyde karşılayamamıştır (Akkan, 2020). Bu hanelerdeki çocukların sosyal ve ekonomik durumlarının elverişsiz olması nedeniyle EBA TV'nin ve diğer eğitim platformlarının etkili bir şekilde kullanılamadığı görülmüştür. Örneğin Türkiye'de bulunan mülteci çocukların aile bireyleri, Türk-Sat uydu sisteminde yer alan kanallar yerine farklı yollar ile Arapça kanalların gösterilmesi için televizyonlara farklı yazılımlar yüklemesiyle kullanmış oldukları sistemden dolayı EBA TV frekans dışı kaldığı için çocukların eğitimden mahrum bırakıldığı görülmüştür. Ayrıca kırsal kesimdeki olumsuz konumdan dolayı öğrencilerin *Bilgi ve Teknoloji Ağı* projesinden yararlanamadığı görülmüştür (Ergün ve Arık, 2020).

Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar salgından önce özel ve planlanmış eğitim imkanları sunulurken salgın sürecinde olumsuz açıdan en çok etkilenen bireyler arasında yer almıştır. Özellikle bu süreçte uyum problemi yaşadıkları, psikolojik ve kaygı bozuklukları ve ailelerin endişe duydukları gözlemlenmiştir. Özel eğitim iyileştirme merkezleri ve özel eğitimi dersi veren devlet okullarının bu süreçte kapalı kalmasından dolayı engelli öğrencilerin eğitimden ve eğitimcilerinden uzak kalmasıyla özellikle psiko-sosyal problemler yaşadıkları ve çocukların akranlarına göre daha fazla sorun yaşadıkları

görülmüştür. Böylece farklı engel durumları olan öğrencilerin birbirinden farklı ihtiyaçları olduğundan dolayı uzaktan eğitime ilişkin problemler yaşadığı bilinmektedir. Salgının ilk zamanlarında 9 Nisan 2020 tarihi itibarıyla hükümet yetkilileri tarafından getirilen sokağa çıkma yasaklarının başlamasıyla (20 yaş altı çocuklara) uzun süre kapalı ortamda kalan çocukların ruhen ve fiziken sağlığını olumsuz yönde etkilediği fark edilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2020). Ayrıca bu durumdaki ailelere ve eğitimcilere büyük bir sorumluluk verildiğinden öğrencilerin daha fazla desteklenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Yazçayır ve Gürgür, 2021; Ergün ve Arık, 2020).

Eğitimin her kademesinin etkilendiği bu süreçte Yükseköğretim Kurulu da (YÖK) dönem içinde birçok problemle karşılaşmıştır. Vakaların artış göstermesiyle tüm üniversitelerde 26 Mart 2020 tarihinde yüz yüze eğitime ara verilmesini ve bahar döneminin acilen çevrimiçi eğitime geçilmesi için üniversitelere bildiri gönderilmiştir. Uzaktan eğitim için altyapısı hazır olan üniversiteler için sistemin desteklenmesi ve güncellemelerin yapılmasını, çevrimiçi altyapısı bulunmayan ya da hazırlık aşamasında olan üniversiteler için destek hizmetleri sunulması olarak eğitim sürecinin devamlılığı hedeflenmiştir. Pandemi sürecinde eğitimin sağlıklı ve verimli bir şekilde devam etmesinde en önemli etkenlerden biri olan 2000’li yıllarda YÖK ile üniversiteler arasında yapılmış olan uzaktan eğitim çalışmalarıdır. Pandemi devam ettiği sırada bazı üniversiteler kendi bünyesinde elektronik ve yazılımsal altyapı hazırlıklarını sürdürerek üniversite bünyesinde “Uzaktan Eğitim Merkezleri” kurmuşlardır. Pandeminin devam ettiği esnada YÖK, farklı üniversitelerin kullanmış olduğu “YÖK Dersleri Platformu” ile uzaktan eğitim ders içeriklerini bir araya getirmiş ve altyapısı hazır olmayan üniversiteler de bu platformu kullanarak öğrencilerin dijital kaynak ihtiyacını karşılamışlardır. İlkokuldan üniversite kademesindeki öğrencilere Milli Eğitim Bakanlığının ve Yüksek Öğretim Kurumunun sunmuş olduğu eğitim platformları dışında bazı okullar ya da öğrenci grupları kendi imkânları doğrultusunda Zoom, Microsoft Teams, Google Meet vb. gibi uygulamalar aracılığıyla derslerinin takibini sağlamışlardır (Zan ve Zan, 2020).

Pandeminin ilk günlerinden bu yana uzaktan eğitim sürecinin önemli konularından birisi de öğrenme kaybıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda öğrenciler arasında akademik kazanımların gittikçe alt seviyelere inildiği görülmüştür. Böylece uzman ve pedagoglar arasında ele alınan en önemli konuların başında yer almış ve birçok tartışma konusuna neden olmuştur. Eğitim ve öğretime ara verilmesiyle öğrencilerde

bilgi, beceri ve akademik kazanımlarda gerileme görülebilmektedir. Okulların aralıklarla açılıp kapanması sebebiyle ve vaka oranlarının düzensiz bir şekilde seyir etmesiyle geçmiş iki yılın ortaya bıraktığı öğrenme kayıpları göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin okula dönmediği ya da dönmek istemediği durumlarda öğrenme kayıplarının gittikçe daha kötü sonuçlar doğuracağı açıktır. COVID 19 virüsten önce de öğrencilerde öğrenme kayıpları ve yaşanan krizler hakkında yapılan araştırmalar pandemi döneminin yaşanmasıyla daha fazla dikkate alınmıştır. Düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşayan öğrencilerin öğrenme konusunda sorunlar yaşadıkları ve öğrenme yoksulluğuna maruz kaldığı bilinmektedir. Bu ülkelerdeki çocukların %53'ü basit metinleri okuyamadığı gibi okudukları metinleri de anlayamadığı görülmüştür. Dünya Bankası tarafından 2018 yılında yapılan araştırma sonucunda yayımlanan “*2018 Dünya Kalkınma Raporunda*” öğrencilerin temel okuma ve temel matematik alanında yetersiz olduğunun görülmesiyle “*Öğrenme Krizi*” olarak nitelendirmişlerdir (Gauthier, 2018). Türkiye’de yapılan merkezi sınavların sonucunda benzer durumlarla karşılaşmıştır. Öğrencilerin temel okuma ve temel matematik alanında yapılan testler sonucunda, asgari ortalamanın çok altında puanlar aldığı görülmüştür. Bu nedenle pandemiden önce öğrenme kaybının yüksek olduğu alanlarda öğrencilerin pandemiden sonra uzun süre okuldan uzak kalmasıyla ve nitelikli eğitimden mahrum kalmasıyla dezavantajlı duruma gelmişlerdir. Böylece öğrencilerin öğrenme kayıplarında büyük artış göstermesi beklenmekte ve krizin daha kötü sonuçlara sebebiyet vereceği düşünülmektedir (Emin, 2019). Nitekim uzaktan eğitim sürecini zorunlu kılan salgın hastalık sürecinin sona ermesiyle yüz yüze eğitime tekrar dönülmüş ve bu tür olumsuzlukların önü alınmaya çalışılmaktadır.

2.5. UZAKTAN EĞİTİM İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde uzaktan eğitim sürecinin değerlendirilmesi ve Covid-19 sürecinde yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar yer almaktadır.

2.5.1. Uzaktan Eğitim ile İlgili Yapılan Yurt İçi Araştırmalar

Tuncer (2007), araştırmasında uzaktan eğitimin geleneksel eğitime alternatif olabileceğini metodolojik ve teknolojik bir boyutta ilgili olmadığını ayrıca öğrenme ve öğrenim sırasında psikolojik ve sosyal durumlara da bakılması gerektiğini vurgulamak istemiştir. Makalede özellikle vurgulanan kısım: çocukların küçük yaşlarda internet

ortamında bulunmasının fiziken ve ruhsal olarak birçok problemlerin yaratılması ya da devam etmesi neden olacağını vurgulamıştır. Çocuklarda sosyal becerilen azaltılmasına neden olabileceğin dikkatle belirtmektedir.

Gökçe (2008), çalışmasında literatür taraması yöntemini kullanarak küreselleşen dünyada ekonomi, siyaset ve diğer alanlarda olduğu eğitim alanında da alternatifler üretilerek geniş bir coğrafyada zaman ve mekâna bağlı kalmaksızın eğitimlerin devam edilmesini vurgulamıştır. Sonuç olarak araştırmacı uzaktan eğitimle ilgili çeşitli çalışmaları incelediğinde, uzaktan eğitimin olumlu bir sonuç mu yoksa olumsuz bir sonuç mu yaratacağı hala bireylerin zihinlerini meşgul edeceğini belirtmektedir.

Boz Yüksekdağ (2016), 21. yüzyılda değişen ve sürekli gelişim gösteren öğrenme yöntemlerinde bir değişiklik olup olmadığı üzerine çalışma yapmıştır. Bu bağlamda açık ve uzaktan eğitimde öğrenme boyutu detaylı bir şekilde ele almıştır. Böylece öğrenmenin davranışsal ve bilişsel öğrenme kuramlarına göre tanımlamış ve davranışı çevrede olan bitenin pekiştirilmesiyle, öğrenmenin ise bireyin çevresinde olan bitenin anlama çabasının bir sonucu olarak görmüştür.

Kandemir ve Sezgin Nartgün (2022), çalışmasında pandemi döneminde eğitimcilerin çevrimiçi eğitimde yaşadıkları yorgunlukları dile getirmiştir. Araştırmada nitel yöntemlerinden biri olan olgubilim (fenomenoloji) desenini kullanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda uzaktan eğitimde yaşanan problemler ve yorgunlukların temelinde uzaktan eğitime alışık olmayan bireylerin yaşadıkları problemlerdir. Bu problemlerin en dikkat çekenleri ise; “İnternet bağlantısı sorunu, geri dönüt alamama, sağlık problemlerinin yaşanması, imkân eşitsizliği, öğrenci devamsızlığı ve öğrencilerin derslere katılımın yetersiz olması” gibi görüşlerini en fazla dile getirdikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Akyürek (2020), araştırmasında uzaktan eğitimi alanyazın taramasına dayalı olarak incelemiştir. Araştırma sonucunda uzaktan eğitimin belli bir zaman veya mekâna bağlı kalmaksızın istenilen ortamda eğitimlerinin devam edilmesini ve hayatboyu öğrenmeyi ön plana çıkarmıştır.

Kaçan ve Gelen (2020), araştırmasında uzaktan eğitim programlarının hangilerinin bireye yol gösterdiği, hangi alanlarda uzaktan eğitim yaşam boyu öğrenmede katkılar sunacağı, çevrimiçi eğitimde hangi tür yazılımları kullandığı ve Türkiye’de

uzaktan eğitimin güncel durumunun hangi noktada olduğunu vurgulamak istemiştir. Araştırmada, araştırma türü araştırmalardan olan betimsel araştırma modeli içinde elektronik doküman incelemesi kullanmıştır.

Gökbulut (2021), çalışmasında uzaktan eğitimde öğrenim gören bireylerin uzaktan eğitim ve mobil öğrenmeye yönelik öğrencilerin algıları ve hazırbulunuşlukları ne derecede değişkenlik gösterdiği açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik algılarının orta düzeyde bir sonuç verirken mobil öğrenmeye karşı hazırbulunuşlukları ise yüksek düzey olarak bulunmuştur.

Kaya Osmanbaşoğlu (2020), yaşamış olduğu bir olayı vaka analizi yöntemini kullanarak belirtmiştir. Uzaktan eğitimin başlamasıyla beraber eğitimde fırsat eşitsizliklerini, öğrencilerde motivasyon eksikliği gibi problemlerini de beraberinde getirdiğini ifade etmiştir. Sonuç olarak dezavantajlı durumda görülen bireylerin daha kırılgan hale geldikleri ve eğitimde fırsat eşitliği meselesinin uzaktan eğitim sürecinde daha belirgin hale geldiğini ifade etmektedir.

Çelik (2022), araştırmasında uzaktan eğitim paydaşlarından olan öğretmenlerin, uzaktan eğitime yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Sonuç olarak uzaktan eğitim sürecinde bireylerin bilişim teknolojilerini kullanarak uzaktan eğitim sayesinde yüz yüze eğitim dışındaki bireylerin de eğitim almasına imkân sağladığı için ve uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre daha düşük maliyetli olduğunu vurgulamıştır.

Taşkın ve Aksoy (2021), uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşlerini objektif bir şekilde ortaya koymak istemiştir. Öğretmenlerin uzaktan eğitim esnasında bireyler arasında fırsat eşitliğinin sağlanması gerektiğini belirtmiş ve tüm öğrencilere teknolojik ve altyapı hizmetlerinin eşit bir şekilde sağlanmasını belirtmektedir. Ayrıca uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine de değinilmiş ve bireylere sosyal ve psikolojik zararlar verdiğinin görüşündedir.

Arabacı ve Kardaş (2022), araştırmasında Doğu Anadolu bölgesinin bir ilinde devlet kurumunda görevli öğretmenlerin uzaktan eğitim algılarının belirlemesini amaçlamıştır. Uzaktan eğitime yönelik öğretmenlerin algılarının değişkenlik açısından incelendiğinde (Öğretmenlik alanı, yaş, cinsiyet gibi) anlamlı bir farklılaşmanın oluşmadığını belirtmiştir.

Akdemir ve Kılıç (2020), araştırmasında pandemiden dolayı zorunlu olarak uzaktan eğitim sistemine geçiş yapan yükseköğretim öğrencilerin uzaktan öğretim sürecine ilişkin görüşlerini belirlemektedir. Öğrencilerin uzaktan eğitim süreci boyunca motivasyon eksikliği, olumsuz deneyimler ve süreç boyunca çevrimiçi eğitimin akademik beklentilerini karşılamadığını belirterek olumsuzluklar yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

2.5.2. Uzaktan Eğitim ile İlgili Yapılan Yurt Dışı Araştırmalar

Hausstätter ve Nordkvelle (2007), çalışmasında Norveçli öğrencilerin uzaktan eğitimle ödevlerini işbirlikçi gruplarda yapmak için kurs sağlayıcısı adına beklentilere nasıl tepki verdiklerini ortaya koymaktadır. Ancak bazı öğrenciler kendi başlarına çalışabilecekleri için uzaktan eğitimi tercih etmekte olduğunu belirtmektedir.

Farley ve Doyle (2014), araştırmasında öğrencilerin uzaktan eğitim için derslerin çevrimiçi olarak verilmesine giderek daha fazla bağımlı hale geldikçe, internet erişimi olmayan öğrencilerin giderek daha fazla marjinalleştirildiğini belirtmektedir. En marjinal olanlar arasında, genellikle düşük sosyo-ekonomik statüden gelen ve kaynaklara sınırlı erişimi olan hapsedilmiş öğrenciler olduğunu ifade etmektedir. Bu makalede, Güney Queensland Üniversitesi'nde hapsedilen öğrenciler için yükseköğrenime erişim sağlamayı amaçlayan, üçü tamamlanan, aşamalı olarak birbiri üzerine inşa edilen dört proje hakkında rapor vermektedir. Bu projeler, Moodle'ın İnternet erişimi gerektirmeyen, ancak normal Moodle ile aynı düzeyde erişim ve etkileşim sağlayan Stand Alone Moodle (SAM) adlı değiştirilmiş bir sürümünü geliştirdi. Ayrıca iki projede e-kitap okuyucuları kullanıldı. Projelerin bir açıklaması, sonuçların ve sorunların bir özeti sağlanır. Projeler, Aborijin ve Torres Strait Adalı öğrencilere odaklanarak Avustralya'daki ıslah merkezlerine Stand Alone Moodle ve tablet bilgisayarları dağıtacak şekilde genişletilecek.

Berg (2020), makalesinde uzaktan eğitimin başlangıcında üç tür etkileşimin ayırt edici nokta olduğunu ifade etmektedir. Bunlar; “Eğitimin içeriği, eğitmen ve öğrencilerle olan etkileşim” olduğunu belirtmektedir. Ayrıca teknolojinin, çevrimiçi öğrenmede önemli bir rol oynadığından, özellikle teknoloji ile olan etkileşimi vurgulamıştır. Çalışmanın amacı, çevrimiçi eğitimin bireylerde akademik başarıyı nasıl etkileyebileceğini ve öğrencilerin öğrenme deneyimlerini nasıl etkilediğini belirlemektir. Araştırmacı çalışmasında kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan anketleri içeren bir vaka

çalışması kullanmıştır. Bulgulara bakıldığında ise, eğitimcilerin çevrimiçi dersleri planlarken ve tasarlarken öğrencilerin bağlamlarını dikkate almaları gerektiğini önermektedir. Sonuç olarak, öğrencileri desteklemek ve uzaktan eğitime hazırlamak okulların sorumluluğunda olduğunu belirtmiştir.

Zahariev A., Ivanova P., Angelov A., ve Zaharieva G. (2021), araştırmasında Bulgaristan'da 2004 yılında yüksek öğretimde uzaktan eğitimin aktif kullanılması maddesinin yürürlüğe girmesi ve 2021'den itibaren Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimin analizi yapılmak istenmiştir. Çalışmanın ana sonucu, uzaktan eğitim isteminin 2004 yılında günümüze aktif olarak kullanılması ve Covid-19 sürecinde tüm Bulgar üniversitelerinin hızlı dijitalleşme ve en gelişmiş e-öğrenme teknolojilerinin tanıtılması yolunda ilerlediğini belirtmektedir.

Rahmadi, I. F. (2021), çalışmasında Endonezya'da uzaktan eğitim süreci boyunca özellikle kullanılan teknolojiler ve öğretmenlerin uzaktan eğitimi benimseme düzeyleri ile ilgili konuları incelemektedir. Bu çalışma, Endonezya'daki 572 öğretmeni içeren çevrimiçi bir anket kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, Endonezya'da COVID-19'un daha fazla bulaşmasına yönelik bir önlem olarak evden çalışma politikası uygulandıktan sonra öğretmenlerin teknoloji ve uzaktan öğrenmeyi benimsemedeki çevikliğinin arttığını göstermiştir.

Mufarrih Alı Alqahtani, M. (2021), makalesinde öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumlarını COVID-19 salgını ışığında belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada betimsel ve analitik yöntem kullanılmıştır. Bulgular, öğretmenlerin uzaktan eğitimin faydalarını kullanmaya istekli olduklarını göstermiştir. Yine de COVID 19 virüs pandemisi ışığında uzaktan eğitim döneminde öğrenciler arasındaki etkileşim eksikliğinin bir sonucu olarak öğrenciler arasındaki ilişkilerde karşılıklı bağımlılık eksikliğinin yaşandığını belirtmiştir.

Polymili, A. (2021), araştırmasında Yunanistan'daki COVID-19 pandemi krizi sırasında ilköğretim öğretmenlerinin uzaktan eğitimin kullanımına ilişkin görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Anket, eğitimcilerin çevrimiçi öğretim konusundaki yetersiz eğitimleri, kendilerinin ve öğrencilerinin karşılaştıkları donanım eksikliği ve uzaktan eğitim platformuna bağlanırken teknik sorunlar nedeniyle karşılaştıkları sorunları belirtmektedir. Sonuç olarak, eğitimciler çevrimiçi eğitimdeki eksikleri tespit etmek ve

sorunların giderilmesini sağlamak, uzaktan eğitimi daha çekici hale getirmesi gerektiğini ve öğrencilerin kendi aralarındaki kişisel iletişim kaybını telafi ederek öğretim yöntemleri ve teknikleri bulması gerektiğini belirtmektedir.

Majali ve Abuhmaidan (2022), makalesinde Ürdün'deki öğrenci velilerinin bakış açısından uzaktan eğitimin psikolojik ve sosyal etkilerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmacılar 'Uzaktan eğitimin psikolojik ve sosyal etkileri' isimli bir ölçeği geliştirmişlerdir. Ölçüldükten sonra ölçek elektronik ortamda çalışma örneklemine gönderilmiştir. Bulgular, uzaktan eğitimin veliler üzerindeki psikolojik ve sosyal etkilerinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Makalenin sonuçlarına göre; psikolojik ve sosyal etkinin ebeveynlerin eğitim düzeyine göre önemli ölçüde farklılaştığını göstermiştir. Ayrıca psikolojik ve sosyal durumların olumsuz olarak yüksek düzeyde etkilendiğini göstermiştir.

Zarzycka, Krasodomska, Mazurczak-Mąka ve Turek-Radwan (2021), araştırmasında Polonya'da COVID-19 salgını sırasında sanal sınıf içinde ve dışında uzaktan eğitim ortamında iletişimi ve iş birliğini etkileyen faktörleri ve bu süreçte sosyal medyanın rolünü araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırma bulguları, uzaktan eğitim kursları sırasında öğrencilerin iletişimini ve iş birliğini geliştirdiğini göstermektedir. Çalışma sonucunda etkileşim kuramına uygun olarak, uzaktan derslere aktif katılım ve kullanılan çevrimiçi araçların yüksek değerlendirmesi, öğrenciler arasında iletişim kurma ve iş birliği yapma süreçlerini olumlu yönde etkilediğini belirtmektedir.

Lassoued, Alhendawi ve Bashitialshaaer (2020), çalışmasında COVID 19 virüs salgını sırasında uzaktan eğitimde kaliteye ulaşmanın önündeki engelleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Arap dünyasındaki (Cezayir, Mısır, Filistin ve Irak) büyük bir profesör ve öğrenci örneğine dayanmaktadır. Bu araştırmanın birincil amacı, öğrencilerin COVID-19'un bir sonucu olarak üniversiteye ara verdikleri dönemde eğitimlerini evde sürdürdükleri çeşitli yolları araştırmaktır. Bu yazıda, araştırmacılar tanımlayıcı bir yaklaşım kullanmışlardır. Sonuçları ise, profesörlerin ve öğrencilerin kendi kendilerine koydukları engellerin yanı sıra pedagojik, teknik ve mali veya örgütsel engellerle karşılaştıklarını göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde yöntem kısmı ele alınmış ve araştırmada kullanılan modeller; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analiz edilmesi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma paradigması doğrultusunda tasarlanan mevcut çalışmada, eğitim paydaşlarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri incelenerek araştırmada ‘Örnek Olay (Özel Durum) Araştırması’ benimsenmiş ve farklı çalışma grubundan alınan verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Örnek olay çalışmaları bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine ve kısa sürede incelendiği yöntemdir. (Güçlü, 2019).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim–öğretim yılında Siirt ilinde bulunan kamuya bağlı ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan 29 öğretmen ve yöneticiler, Siirt Milli Eğitim Müdürlüğünde görevli 16 şube müdürleri ve personelleri, 22 veli ve 23 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın katılımcıları gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Nitel araştırmalarda birden fazla örnekleme yönteminin birarada kullanılabileceğini, araştırmanın her aşamasında örneklem seçme ve belirlemenin yeniden değerlendirilerek yeni örnekleme yöntemlerinin sürece dâhil edilebileceğini belirtmektedir (Güçlü, 2019). Araştırma kapsamında katılımcılar görüşme formunda yer alan altı açık uçlu soruları yanıtlamıştır. Veri doyumuna ulaşıldığı kararlaştırıldığından eğitim paydaşlarının verdikleri yanıtlar yeterli görülmüştür. Aşağıdaki Tablo 2.1., 2.2., 2.3. ve 2.4.’te görüşmeye katılan katılımcıların demografik bilgileri verilmiştir.

Tablo 2.1. Çalışma Grubunun (MEM Personelleri) Kişisel Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Öğrenim		Uzaktan Eğitimle İlgili	
		Durumu	Mesleki Kıdem	Kuşak	Eğitim Alma
M1	Erkek	Lisans	16 ve üzeri	X	Evet
M2	Erkek	Lisansüstü	11-16 yıl	Y	Evet

M3	Erkek	Lisans	11-16 yıl	Y	Evet
M4	Erkek	Lisans	16 ve üzeri	X	Hayır
M5	Erkek	Lisans	16 ve üzeri	X	Hayır
M6	Kadın	Lisans	1-5 yıl	Y	Evet
M7	Kadın	Lisans	1-5 yıl	Y	Hayır
M8	Erkek	Lisansüstü	6-10 yıl	Y	Evet
M9	Erkek	Lisans	16 ve üzeri	X	Hayır
M10	Erkek	Lisans	16 ve üzeri	X	Hayır
M11	Erkek	Lisans	11-16 yıl	Y	Hayır
M12	Kadın	Lisansüstü	16 ve üzeri	X	Evet
M13	Erkek	Lisans	11-16 yıl	Y	Evet
M14	Erkek	Lisans	16 ve üzeri	X	Hayır
M15	Erkek	Lisans	16 ve üzeri	X	Evet
M16	Kadın	Lisansüstü	6-10 yıl	Y	Evet

Katılımcıların cinsiyet, öğrenim durumu, mesleki kıdem, kuşak ve uzaktan eğitimle ilgili eğitim alma şekline göre dağılımları incelendiğinde, araştırmaya katılan 16 Milli Eğitim personellerinden **12'sinin erkek, 4'ünün ise kadın** olduğu belirlenmiştir. Öğrenim durumu bakımından **12'sinin lisans, 4'ünün lisansüstü** eğitim aldıkları belirlenmiştir. Mesleki kıdem değişkeni bakımından katılımcıların **2'si 1-5 yıl arası, 2'si 6-10 yıl arası, 4'ü 11-16 yıl arası ve 8'i ise 16 üzeri yıl mesleki kıdeme** sahiptir. Kuşak değişkeni bakımından **8'i X kuşağı, 8'inin ise Y kuşağında** oldukları belirlenmiştir. Milli Eğitim personellerinden uzaktan eğitimle ilgili eğitim alması bakımından **7'si hayır, 9'u ise eğitim aldıkları** belirlenmiştir.

Tablo 1.2. Çalışma Grubunun (Öğretmenler) Kişisel Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Mesleki Kıdem	Kuşak	Uzaktan Eğitimle İlgili Eğitim Alma
Ö1	Erkek	Lisans	1-5 yıl	Y	Hayır
Ö2	Erkek	Lisans	1-5 yıl	Y	Hayır
Ö3	Erkek	Lisans	11-16 yıl	Y	Hayır
Ö4	Erkek	Lisans	11-16 yıl	X	Evet
Ö5	Erkek	Lisansüstü	16 ve üzeri	X	Evet
Ö6	Erkek	Lisans	16 ve üzeri	X	Evet
Ö7	Kadın	Lisans	16 ve üzeri	Y	Hayır

Ö8	Kadın	Lisans	16 ve üzeri	X	Evet
Ö9	Kadın	Lisans	16 ve üzeri	X	Hayır
Ö10	Kadın	Lisans	16 ve üzeri	X	Evet
Ö11	Erkek	Lisansüstü	11-16 yıl	Y	Evet
Ö12	Kadın	Lisansüstü	16 ve üzeri	X	Hayır
Ö13	Erkek	Lisansüstü	6-10 yıl	Y	Hayır
Ö14	Kadın	Lisans	16 ve üzeri	X	Evet
Ö15	Kadın	Lisans	16 ve üzeri	X	Hayır
Ö16	Kadın	Lisans	1-5 yıl	Z	Evet
Ö17	Erkek	Lisans	1-5 yıl	Z	Evet
Ö18	Erkek	Lisans	1-5 yıl	Y	Hayır
Ö19	Erkek	Lisans	16 ve üzeri	X	Hayır
Ö20	Erkek	Lisans	6-10 yıl	Y	Hayır
Ö21	Erkek	Lisans	6-10 yıl	Y	Evet
Ö22	Erkek	Lisans	16 ve üzeri	X	Hayır
Ö23	Erkek	Lisans	6-10 yıl	Y	Hayır
Ö24	Kadın	Lisans	1-5 yıl	Y	Hayır
Ö25	Kadın	Lisans	6-10 yıl	Y	Hayır
Ö26	Erkek	Lisans	1-5 yıl	Z	Hayır
Ö27	Kadın	Lisans	1-5 yıl	Z	Hayır
Ö28	Kadın	Lisans	1-5 yıl	Y	Hayır
Ö29	Kadın	Lisans	1-5 yıl	Y	Evet

Katılımcıların cinsiyet, öğrenim durumu, mesleki kıdem, kuşak ve uzaktan eğitimle ilgili eğitim alma şekline göre dağılımları incelendiğinde, araştırmaya katılan 29 Öğretmenlerden **16'sının erkek, 13'ünün ise kadın** olduğu belirlenmiştir. Öğrenim durumu bakımından **25'i lisans ve 4'ünün lisansüstü eğitim** aldıkları belirlenmiştir. Mesleki kıdem değişkeni bakımından öğretmenlerden **10'u 1-5 yıl arası, 5'i 6-10 yıl arası, 3'ü 11-16 yıl arası ve 11 katılımcı ise 16 üzeri yıl mesleki kıdeme** sahiptir. Kuşak değişkeni bakımından **11'i X kuşağı, 14'ünün Y kuşağı ve 4'ünün ise Z kuşağında** oldukları belirlenmiştir. Öğretmenlerden uzaktan eğitimle ilgili eğitim alması bakımından **18'i hayır, 11'i ise eğitim aldıkları** belirlenmiştir.

Tablo 2.3. Çalışma Grubunun (Öğrenciler) Kişisel Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Kuşak	Uzaktan Eğitimle İlgili Eğitim Alma
T1	Kadın	Lise	Z	Hayır
T2	Erkek	Ortaokul	Z	Hayır
T3	Kadın	Lise	Z	Hayır
T4	Erkek	Lise	Z	Hayır
T5	Kadın	Ortaokul	Z	Hayır
T6	Kadın	Lise	Z	Hayır
T7	Kadın	Lise	Z	Hayır
T8	Erkek	Lise	Z	Hayır
T9	Kadın	Lise	Z	Hayır
T10	Kadın	Lise	Z	Hayır
T11	Kadın	Lise	Z	Hayır
T12	Kadın	Lise	Z	Hayır
T13	Kadın	Lisans	Z	Evet
T14	Kadın	Lisans	Z	Hayır
T15	Erkek	Ortaokul	Z	Hayır
T16	Kadın	Lise	Z	Hayır
T17	Erkek	Lise	Z	Hayır
T18	Kadın	Lise	Z	Hayır
T19	Erkek	Lisans	Z	Hayır
T20	Kadın	Lisans	Z	Hayır
T21	Kadın	Lisans	Z	Hayır
T22	Erkek	Lisans	Z	Hayır
T23	Kadın	Lisans	Z	Hayır

Katılımcıların cinsiyet, öğrenim durumu, kuşak ve uzaktan eğitimle ilgili eğitim alma şekline göre dağılımları incelendiğinde, araştırmaya katılan 23 öğrenciden **7'si erkek, 16'sının ise kadın** olduğu belirlenmiştir. Öğrenim durumu bakımından **7'si lisans, 13'ü lise ve 3'ünün ortaokulda eğitim** aldıkları belirlenmiştir. Kuşak değişkeni bakımından öğrencilerin tamamı **Z kuşağında** oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerden uzaktan eğitimle ilgili eğitim alması bakımından **22'si hayır ve 1'i uzaktan eğitimle ilgili eğitim** aldıkları belirlenmiştir.

Tablo 2.4. Çalışma Grubunun (Veliler) Kişisel Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Mesleki Kıdem	Kuşak	Uzaktan Eğitimle İlgili Eğitim Alma
V1	Erkek	Lisansüstü	1-5 yıl	Y	Hayır
V2	Erkek	Lisans	1-5 yıl	Y	Evet
V3	Kadın	Lisans	-	Y	Hayır
V4	Erkek	Lisans	1-5 yıl	Y	Evet
V5	Kadın	Lisans	11-16 yıl	X	Hayır
V6	Erkek	Lisansüstü	11-16 yıl	X	Hayır
V7	Erkek	Lise	6-10 yıl	Y	Hayır
V8	Erkek	Lise	6-10 yıl	Y	Hayır
V9	Erkek	Lisansüstü	6-10 yıl	Y	Hayır
V10	Erkek	Lise	11-16 yıl	Y	Hayır
V11	Kadın	Lisans	6-10 yıl	Y	Hayır
V12	Kadın	Lisans	11-16 yıl	Y	Evet
V13	Erkek	Lise	6-10 yıl	Y	Hayır
V14	Erkek	Lise	6-10 yıl	Y	Hayır
V15	Erkek	Lisans	6-10 yıl	X	Hayır
V16	Erkek	Lise	16 ve üzeri	X	Hayır
V17	Kadın	Lisans	1-5 yıl	Y	Hayır
V18	Kadın	Lisans	6-10 yıl	Y	Hayır
V19	Kadın	Lisans	11-16 yıl	Y	Evet
V20	Erkek	Lisansüstü	6-10 yıl	Y	Evet
V21	Kadın	Lisans	16 ve üzeri	X	Evet
V22	Erkek	Lisans	1-5 yıl	Y	Hayır

Katılımcıların cinsiyet, öğrenim durumu, mesleki kıdem, kuşak ve uzaktan eğitimle ilgili eğitim alma şekline göre dağılımları incelendiğinde, araştırmaya katılan 22 veliden **14'ü erkek ve 8'inin ise kadın** olduğu belirlenmiştir. Öğrenim durumu bakımından **12'si lisans, 4'ü lisansüstü eğitim ve 6'sının lise eğitimi** aldıkları belirlenmiştir. Mesleki kıdem değişkeni bakımından velilerden **5'i 1-5 yıl arası, 9'u 6-10 yıl arası, 5'i 11-16 yıl arası, 2'si ise 16 üzeri yıl mesleki kıdeme** sahip olduğu ve **bir katılımcının** çalışmadığı görülmektedir. Kuşak değişkeni bakımından **5'i X kuşağı ve**

17'sinin ise Y kuşağında oldukları belirlenmiştir. Velilerden uzaktan eğitimle ilgili eğitim alması bakımından **16'sı hayır, 6'sının ise eğitim** aldıkları belirlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgilerin sorulduğu ve uzaktan eğitimle ilgili soruların yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular hazırlanmadan önce, ilgili ulusal ve uluslararası alanyazında daha önce yapılmış olan nitel ve karma yöntem çalışmaları taranmıştır. Görüşme formu eğitim yönetimi ve denetimi alanında uzman görüşleri alınarak hazırlanmış ve istenilen düzeltmeler yapılarak ön uygulama yapılmıştır. Mülakatlar sonucunda elde edilen verilerin bazen araştırmacı tarafından bazen de katılımcılar tarafından not alınmış ve benzer veriler kodlama metodu kullanılarak bir araya getirilmiştir. Nitel araştırmalarda verilerin geçerlik ve güvenilirliğini artırmaya yönelik bazı yöntemler mevcuttur. Yıldırım ve Şimşek (2013), bunlardan en önemlilerinin, veri çeşitliliğine gidilmesi, süreç, katılımcılar ve sosyal ortamın ayrıntılı olarak betimlenmesi olduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda mevcut araştırmada, veri çeşitliliğini artırmak amacıyla çalışma grubu uzaktan eğitimle ilgili paydaşlardan maksimum çeşitliliğe gidilerek alınmıştır. Çalışma grubunu oluşturan eğitim paydaşlarının özellikleri, veri toplama süreci ve sosyal ortamlar detaylı olarak betimlenmiş, böylece araştırmanın verilerinin geçerlik ve güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır.

Veri toplama aracının uygulama öncesinde, eğitim paydaşlarına çalışmanın amacı ve neden yapıldığı hakkında araştırmacı tarafından bilgi verilmiş ve söz konusu çalışmada isimlerinin hiçbir şekilde kullanılmayacağı belirtilmiştir. Bu yolla eğitim paydaşlarının veri toplama aracındaki sorulara daha objektif ve daha samimi cevap vermeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca görüşmeye katılım sağlayan bireylerle yapılan görüşmede araştırmacı ve araştırmaya katılan bireylerin sağlığına dikkat edilerek COVID 19 virüs salgınından dolayı gerekli tedbirlerinin (maske ve dezenfektan kullanımı, sosyal mesafe vb.) alınmasıyla görüşmeler yapılmıştır. Veri toplama aracı, örnekleme yer alan eğitim paydaşları ile ortalama 25 ile 30 dakika arasında görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yapıldığı esnada Yıldırım ve Şimşek (2013) tarafından belirlenmiş olan ilkelere dikkat edilmiştir. Bu ilkeler şunlardır;

- a) Görüşme soruları sorulduğu sırada sürecin akışına göre değişiklik yapma,
- b) Konuşma havasıyla soruların sorulması,
- c) Sorular esnasında geri bildirimlerde bulunma ve teşvik edici olma,
- d) Konuşma sırasında süreci kontrol edebilme,
- e) Tarafsız olma ve empati kurma

Araştırmaya katılan bireylerin görüşleri doğrudan alıntılar ile araştırmanın bulgular bölümünde sunulmuştur. Böylelikle araştırmanın güvenilirliğine katkı sunulmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılan MEM personelleri; M1, M2, M3,...M16, Öğretmenler; Ö1, Ö2, Ö3,...Ö29, Öğrenciler; T1, T2, T3,... T23 ve Veliler; V1, V2, V3,...V22 şeklinde kodlanarak gösterilmiş ve etik ilkelerine dikkat edilmiştir. Bulgular kısmında elde edilen sonuçların değerlendirilmesinde bu kodlamalar kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Bireylerin araştırma sonucunda ifadelerinden elde edilen bilgilerin kodlanması için içerik analizi kullanılmıştır. Böylece araştırmacının oluşturmuş olduğu kodlar sayesinde içeriğin yorumlanmasını ve anlamlı hale getirilmesini kolaylaştırmaktadır. Toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmanın esas amaç olduğu içerik analizi yönteminde temelde yapılan işlem, verileri okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İçerik analizinde özellikle amacın ne olduğunu, kavramların anlamını belirlemek, yapılan araştırmada analizin birimlerini ve konuyla bağlantılı verileri belirlemek, mantıksal bir yapının geliştirilmesi, örneklem planı geliştirmek, kodlama kategorilerini belirlemek, verilerin analizi basamaklarından oluşur (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2010).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde alt problemlere ilişkin yapılan görüşmeye ilişkin bulgular sırayla verilmiştir.

3.1. BİRİNCİ ALT PROBLEM: EĞİTİM PAYDAŞLARININ UZAKTAN EĞİTİM TANIMLARI

Araştırmanın birinci alt problemi olan ‘Uzaktan eğitim nedir? Tanımlayınız.’ sorusu farklı gruplardan oluşan katılımcılara yöneltilmiştir. Görüşme sonucunda ulaşılan verilere bağlı olarak farklı temalar ortaya çıkmıştır. MEM (Milli Eğitim Müdürlüğü) personelleri, öğretmenler, öğrenciler ve velilerin görüşleri birbirinden bağımsız kategoriler halinde sırasıyla tablolarda gösterilmiştir (Tablo 3.1., 3.2., 3.3., 3.4.).

3.1.1 Uzaktan Eğitim Tanımlamaları (Milli Eğitim Müdürlüğü Personelleri)

Eğitim paydaşlarından Milli Eğitim Müdürlüğü personelinin uzaktan eğitim tanımlarına ilişkin tablo verilmiştir (Tablo 3.1.).

Tablo 3.1. MEM Personellerinin Uzaktan Eğitim Tanımlamalarına İlişkin Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Teknoloji Kullanımı	M1,M2,M4,M5,M6,M7,M8,M9,M10,M11,M12,M14,M15	13
Zaman-Mekân Bağımsızlığı	M1,M2,M3,M5,M6,M7,M8,M9,M11,M12,M13,M14,M16	13
Alternatif Eğitim	M4, M10, M11, M16	4
Ekonomik	M12, M13, M16	3
Pratik	M13, M16	2
Küresellik	M1	1

Tablo 3.1.’de katılımcıların uzaktan eğitim tanımlanmasına ilişkin görüşleri farklı temalar ile gösterilmiştir. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında aslında birbirinden çokta uzak olmayan kavramları bir arada kullanarak uzaktan eğitimi tanımladıkları görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu iki temada görüş bildirmişlerdir. Bu

temalar şunlardır: '**Teknoloji kullanımı (M1, M7)**' ve '**Zaman-Mekân bağımsızlığı (M6, M11)**' olarak ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden bazı örnek cümleler şunlardır:

M1: *Teknolojik aletler ve internetin kullanılmasıyla çevrimiçi eğitimlerin yapılmasıdır. Bilişim ürünlerinden faydalanarak çok kısa süre içinde dünyada birçok eğitimlerin alınması ve dünya çapında bir eğitim fırsatı yaratmasıyla öne çıkan özelliklerindendir.*

M7: *“Öğrenen ve öğretenlerin teknolojik iletişim kaynakları aracılığıyla eğitimi sürdürmesidir. Eğitim kurumunun kısıtlayıcılarına bağlı kalmadan öğrencinin iletişim aletlerini kullanarak eğitimine devam etmesi nedeniyle ön plana çıkmaktadır.”*

M6: *“Uzaktan eğitim herkesin kendi bulunduğu ortamda eğitim almasıdır. Öne çıkan özellikleri: sınıf ortamında olmaması, herhangi bir saat dilimine bağlı kalmadan eğitimin sürdürülmesi.”*

M11: *“Herhangi bir eğitim kurumuna fiziken gitmeden eğitimine devam etmesine uzaktan eğitim denir. Zaman dilimi ve belirli bir ortama bağlı kalmadan derslerinin devamlılığını sağlamasından dolayı ön plana çıkmaktadır.”*

Katılımcılar, uzaktan eğitimin tanımlamasını yaparken çoğunluğun dışında birkaç katılımcı farklı tanımlamalar yapıldığı görülmüştür. Bu görüşler farklı temalar başlığıyla belirtilmiştir. Bu temalar şunlardır: '**Yüz yüze eğitime alternatif olması (M4) ve Ekonomik eğitim (M13)**' olarak ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden bazı örnek cümleleri şunlardır:

M4: *“Okula gitmeden derslerinin çevrimiçi olarak takip edilmesine uzaktan eğitim denilmektedir. Toplumun genel sağlığı ile ilgili tehlike arz eden durumlarda kullanılmasıyla ve yüz yüze eğitime alternatif olarak kullanılabilen eğitim modeli olmasıyla ön plana çıkmaktadır.”*

M13: *“Belirli bir ölçüt olmadan ve herhangi bir yaş sınırına bağlı kalmadan eğitimin teknolojik bir ürün ve internet bağlantısıyla devam edilmesine uzaktan eğitim denir. Türkiye’de özellikle uzaktan eğitimin öne çıkan özelliklerinden en önemlisi uzaktan eğitimin ekonomik, pratik ve rahat olmasıyla ön plana çıktığını söylemek istiyorum.”*

3.1.2. Uzaktan Eğitim Tanımlamaları (Öğretmenler)

Eğitim paydaşlarından öğretmenlerin uzaktan eğitim tanımlarına ilişkin tablo verilmiştir (Tablo 3.2.).

Tablo 3.2. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Tanımlarına İlişkin Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Teknoloji Kullanımı	Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10,Ö13,Ö14,Ö17,Ö19,Ö20,Ö21,Ö22,Ö23,Ö24,Ö25,Ö26,Ö27,Ö28,Ö29	21
Zaman-Mekân Bağımsızlığı	Ö1,Ö3,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö12,Ö13,Ö14,Ö17,Ö18,Ö21,Ö23,Ö24,Ö26,Ö29	16
Alternatif Eğitim	Ö11,Ö16,Ö17,Ö18,Ö19,Ö20,Ö21,Ö25	8
Rahat Eğitim	Ö3,Ö12,Ö14,Ö15,Ö17,Ö24,Ö29	7
Sanal Eğitim	Ö2,Ö6,	2
Pratik Eğitim	Ö14,Ö21	2
Bireysel Eğitim	Ö7	1

Tablo 3.2.’de görüldüğü gibi öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların büyük çoğunluğunun uzaktan eğitimin tanımını ve öne çıkan özelliklerini ifade ederken en çok vurguladığı iki tema vardır: **‘Teknoloji kullanımı (Ö8, Ö13) ve Zaman ve mekândan bağımsız olması (Ö14, Ö21)’** temalarıdır. Görüşme sonucunda bazı katılımcıların ifadelerinden bazı örnek cümleleri şunlardır:

Ö8: “Yüz yüze olmayan, çevrimiçi platformlarla ve teknolojik araçlar imkânıyla (bilgisayar ya da telefon) bağlantı sağlayarak eğitimin sürdürülmesine uzaktan eğitim denir. Okula ya da herhangi bir eğitim kurumuna bağlı olmadan eğitimi istenilen yerde sürdürülmesiyle ön plana çıkmaktadır.”

Ö13: “Teknolojinin gelişmesi ile birlikte her türlü teknoloji aracının etkin bir şekilde kullanımı, öğrencilerin ve öğretmenlerin farklı ortam ve zamanda bulunduğu eğitim şeklidir. Öğrenme ortamlarının çeşitliliğinin artış göstermesiyle ön plana çıkmaktadır.”

Ö14: “Zaman ve mekân olarak öğretmen ve öğrencilerin birbirinden uzak olduğu eğitim modelidir. Öne çıkan özellikleri çok fazladır: zaman bağımsızdır. Öğretmen ve öğrenciler, kendileri için en uygun zamanı seçerek eğitimlerini istedikleri zaman aralığında alabilirler. Mekân bağımsızdır. İstedikleri yerden eğitime

katılabilirler. Teknolojik araçlar ile ders işleme imkânı yaratır ve bilgiye hızlı aynı zamanda kolay ulaşabilme imkânı sağlar.”

Ö21: “Uzaktan eğitim; örgün eğitim veya yüz yüze eğitimin mümkün olmadığı durumlarda belirli teknolojik aletlerle (tablet, dizüstü bilgisayar, telefon) istenilen kişilere istenilen eğitimin verilmesidir. Uzaktan eğitim zamandan tasarruf edilmesi, eğitimin aksamaması konularında ön plana çıkmaktadır.”

Bilginin en önemli gelişim aracı olarak kullanıldığı günümüz dünyasında, değişen toplumsal yapı ile eğitime verilen değer de sürekli artmaktadır. Uzaktan eğitimin tanımı yapılırken çoğunluğun vurguladığı temalar dışında bazı katılımcılar; ‘**Alternatif eğitim (Ö16) ve Rahat eğitim (Ö24)**’ gibi temalarla görüşlerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden bazı örnek cümleleri şunlardır:

Ö16: “Uzaktan eğitim öğrenciler ve eğitimcilerin olağanüstü durumlarda bile eğitime devam etmesi için kurulan sistemdir. Birçok ülkede olduğu gibi 21. yüzyılda yüz yüze eğitimle birlikte alternatif eğitim olarak kullanılıyor ve geliştirilmeye devam ediyor.”

Ö24: “Yer ve mekâna bağlı olmadan, öğrenci ve öğretmenin okul veya kampüse gitmeden rahat bir şekilde teknolojik aletler imkânıyla istenilen yerde istenilen konfor çerçevesinde derslerinin takip edilmesine denir. Günlük hayattaki stresten uzak bir şekilde, eğitim sürecinin devam edilmesiyle ön plana çıkmaktadır.”

3.1.3. Uzaktan Eğitim Tanımlamaları (Öğrenciler)

Eğitim paydaşlarından öğrencilerin uzaktan eğitim tanımlarına ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.3.).

Tablo 3.3. Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Tanımlarına İlişkin Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Zaman-Mekân Bağımsızlığı	T3,T5,T7,T9,T10,T11,T12,T13,T16,T21,T22,T23	12
Teknoloji Kullanımı	T1,T2,T5,T6,T7,T16,T18,T19,T20,T22,T23	11
Alternatif Eğitim	T1,T3,T8,T9,T14,T17,T18	7
Sanal Eğitim	T4,T6,T11,T13,T18,T23	6
Pratik Eğitim	T6,T13,T18	3
Fırsat Eşitsizliği	T15	1

Tablo 3.3.'te öğrencilere, uzaktan eğitimin tanımının ne olduğuna ilişkin sorular sorulmuş ve katılımcıların verdikleri ifadelerle farklı temalar belirlenmiştir. Katılımcıların belirttikleri ifadeler birbirinden farklı olsa da öğrenciler ortak temalar üzerinde görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların yoğun olarak iki tema üzerinden görüşlerini belirtmişlerdir. Bu temalar şunlardır: **'Zaman ve mekân bağımsızlığı (T22, T13) ile Teknoloji kullanımı (T1, T6)'** olarak ifade etmişlerdir. Bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

T22: *"Öğrenci-öğretmen ilişkisini fiziksel ortamın sınırlarından kurtarıp, verimli bir öğretim ortamı sağlayan bir teknolojik platformdur. Öne çıkan özellikleri ise; kişinin okula ya da herhangi bir eğitim kurumuna gitmeden çok rahat ve pratik bir şekilde eğitimin sürdürülmesini sağlayabilir. Sabah erken uyanıp okula gitmemenin mutluluğunu ve rahatlığını pandemi döneminde uzaktan eğitimle yaşadığımı hissediyorum."*

T13: *"Uzaktan eğitim sanal ortamda aktif bir şekilde alınan eğitimidir. Herhangi bir okul ya da dershaneye gitmeden istediğimiz zaman derslere bağlanmasına uzaktan eğitim denir. Öne çıkan özelliklerine baktığımız zaman; kolaylık sağlar, yer ve zaman açısından avantaj sağlar, küresel bir çerçevede eğitim almamıza imkân sağlar vb."*

T1: *"Uzaktan eğitim, derslerin EBA platformu, teknolojik ve iletişim araçlarıyla takip edilmesine denir. Okul üniforması olmadan derslerin takibini evde rahatlıkla takip edilmesiyle uzaktan eğitimi ön plana çıkarmaktadır."*

T6: *"Uzaktan eğitim bir iletişim aracıyla eğitimin verilmesidir. Özellikleri bakımından hızlı bir eğitim sistemidir. Öne çıkan özelliklerine baktığımız zaman süreç boyunca birçok eğitim materyallerine çevrimiçi ulaşarak derslerin verimliliğini arttırılmasını sağladık. Zaman ve rahatlık açısından benim için öne çıkan özelliklerinden birisi olduğunu söyleyebilirim."*

Katılımcıların yoğun olarak ifade ettikleri temalar dışında birkaç katılımcı farklı temalar üzerinden görüş bildirmişlerdir. Bu temalar şunlardır: **'Alternatif eğitim (T3) ve Fırsat eşitsizliği (T15)'** olarak ifade etmişlerdir. Katılımcıların örnek cümleleri şöyledir:

T3: *"Uzaktan eğitim bazı koşullardan dolayı okula gitmeden bağımsız bir yerden eğitime devam edilmesine denir. Okul yerine evden eğitim görmek birçok öğrenci için alternatif eğitim sayılabilir. Çünkü eğitime herkes ulaşabiliyor ve yüz yüze eğitimde"*

anlaşılmayan derslerin tekrarı ve pratiği yapmak için çok mükemmel bir platform olduğunu düşünüyorum ve destekliyorum. Öne çıkan özelliklerine baktığımız zaman; ulaşılabilir ve rahatlık açısından öne çıkmaktadır.”

T15: *“Pandemi döneminde uzaktan eğitimin ne olduğunu öğrendim ve uzaktan eğitim okula gitmeden derslerin bilgisayar ya da telefon aracılığıyla işlenmesidir. Uzaktan eğitim, imkânı olmayan öğrenciler için kesinlikle adaletli bir eğitim değildir. Zaten bulunduğumuz coğrafyada (kırsal bölgede) teknolojik altyapı ve bağlantı sorunları olduğu açıktır. Bu yüzden eğitimin çevrimiçi ile devam etmesi bizim durumumuzda olan öğrencileri daha fazlasıyla olumsuz etkilemiştir. Bu yüzden uzaktan eğitim sisteminin öne çıkan özelliğini göremedik.”*

3.1.4. Uzaktan Eğitim Tanımlamaları (Veliler)

Eğitim paydaşlarından velilerin uzaktan eğitim tanımlarına ilişkin tablo verilmiştir (Tablo 3.4.).

Tablo 3.4. Velilerin Uzaktan Eğitim Tanımlarına İlişkin Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Teknoloji Kullanımı	V1,V2,V3,V4,V5,V6,V7,V8,V11,V13,V15,V18,V19,V20,V21,V22	16
Zaman-Mekân	V1,V6,V7,V9,V10,V11,V12,V14,V15,V16,V17,V18,V19,V20,V21,V22	16
Bireysel Eğitim	V11	1
Yaygın Eğitim	V20	1
Yetersiz Eğitim	V21	1

Tablo 3.4.’te velilere, uzaktan eğitimin tanımının ne olduğuna ilişkin sorusu sorulmuş ve katılımcıların verdikleri ifadelerle farklı temalar belirlenmiştir. Katılımcıların belirttikleri ifadeler birbirinden farklı olsa da veliler ortak temalar üzerinde görüş bildirmişlerdir. Bu temalar şunlardır: **‘Zaman ve mekân bağımsızlığı (V3, V17) ile Teknoloji kullanımı (V17, V18)’** olarak ifade etmişlerdir. Katılımcıların örnek cümleleri şöyledir:

V3: *“Uzaktan eğitim, çocukların birbirinden ayrı ortamlarda olmasına rağmen eğitimci tarafından ders işlediği eğitim modelidir. En büyük özelliği çocukların okul ve zaman zorunluluğu yaşamadan derslerini takip etme özelliğiyle ön plana çıkmaktadır.”*

V17: “Uzaktan eğitim, öğrenmek isteyen kişilerin belirli bir zaman dilimine bağlı kalmadan ve herhangi bir mekânla sınırlı olmadan derslerin devam etmesidir. Eğitimi kişiselleştirilmesiyle, öğretmen ve öğrencinin velisi bireysel programlarla öğrencisini daha iyi takip edebiliyor. Bu yüzden uzaktan eğitimi ön plana çıkmaktadır.”

V1: “Uzaktan eğitim, öğrencilerin derslerini çevrimiçi olarak elektronik ortamda dinledikleri sistemdir. Mesafe tanımaksızın öğretmene ulaşabilme ve bilgiyi alma yönünden oldukça önemli bir özelliğe sahiptir.”

V18: “Öğrencilerin, teknoloji ürünlerini aktif bir şekilde kullanarak farklı okullarda ya da kurumlarda olsa bile bireylerin aynı anda bir eğitim ortamında bulunabilmesine uzaktan eğitim denir. Hızlı bir eğitim ortamı sunabilmesi gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.”

Bazı katılımcılar uzaktan eğitimin tanımlamasını ifade ederken çoğunluğun vurguladığı temalar dışında farklı temalara değinmişlerdir. Bu temalar şunlardır: **‘Bireysel eğitim (V11), Yaygın eğitim (V20) ve Yetersiz Eğitim (V21)’** olarak ifade etmiştir. Katılımcıların örnek cümleleri şöyledir:

V11: “Sanal ortamda öğrenme-öğretme faaliyetlerinin yürütüldüğü eğitim sistemidir. Zaman ve mekândan bağımsız olması ve en önemli özelliği olan kişiselleştirilmiş eğitim modelidir. Böylece öğrencinin bireysel gelişiminin takip edilmesi, dersleri kendi ve velisi tarafından kontrol edilmesiyle ön plana çıkmaktadır.”

V20: “Öğretmen ve öğrencinin aynı ortamda bulunmadığı durumlarda teknolojiyi kullanarak sanal bir sınıf ortamında eğitim görülmesidir. Uzaktan eğitimin, İngilizce de E-Learning olduğunu biliyorum. Ayrıca Avrupa ülkelerinde yaygın olarak kullanılan bir eğitim modelidir. Bağlı bir kuruma kalmadan istenilen yerden eğitime devam edilmesiyle ön plana çıkmıştır.”

V21: “Teknoloji vasıtasıyla tamamen sanal ortamda görüntülü ve sesli olarak derslerin işlendiği sınıf ortamına, istediği zaman derslerin kaydını alarak tekrar izlenilebilen ve dinlenilebilen dijital eğitime uzaktan eğitim denir. Uygulama eksikliği, teknolojinin yetersizliği, eğitimci arkadaşların konu hakkında bir çalışması yapılmadan konuya müdahil edilmesiyle öne çıkmaktadır.”

3.2. İKİNCİ ALT PROBLEM: UZAKTAN EĞİTİMİN YÜZ YÜZE EĞİTİME KİYASLA AVANTAJLARI

Araştırmanın ikinci alt problemi olan ‘Uzaktan Eğitimin, Yüz Yüze Eğitimle Kıyaslandığında avantajları nelerdir?’ sorusu farklı gruplardan oluşan katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılarla yapılan mülakat sonucunda bireyler görüşlerini farklı temalarla belirtmişlerdir. MEM (Milli Eğitim Müdürlüğü) personelleri, öğretmenler, öğrenciler ve velilerin görüşleri birbirinden bağımsız kategoriler halinde sırasıyla tablolarda gösterilmiştir (Tablo 3.5., 3.6., 3.7., 3.8.).

3.2.1. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Avantajları [Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) Personeli]

Eğitim paydaşlarından Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) personelinin görüşlerine göre uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla avantajlarına yönelik görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.5.).

Tablo 3.5. MEM Personellerinin Uzaktan Eğitimin Avantajlarına Yönelik Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Zaman-Mekân Bağımsızlığı	M2,M3,M5,M6,M7,M8,M10,M11,M12,M13,M14,M15,M16	13
Ekonomik Eğitim	M6,M11,M12,M13,M15	5
Destekleyici Eğitim	M1,M5,M6	3
Rahat ve Pratik Eğitim	M12,M13,M16	3
Fırsat Eşitliliği	M8,M13	2
Sağlıklı Eğitim	M4,M16	2

Tablo 3.5. incelendiğinde MEM personelleri, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimle kıyaslamasını birkaç farklı temayla görüşlerini belirtmektedirler. Katılımcılarla yapılan görüşme sonucunda MEM personelleri, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre daha avantajlı olduğunu ‘*Zaman ve mekân bağımsızlığı (M6, M11, M12)*’ temasıyla yoğun olarak görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

M6: “Uzaktan eğitim, yüz yüze eğitimle kıyaslandığında zaman ve mekân bağlantılı sınırlamaların ortadan kaldırmış olur ve daha esnek bir yapıda eğitim olanağı

sağlamaktadır. Çalışan bireylerin öğrenimlerine devam edebilmesini sağlar. Ayrıca eğitim için yapılacak olan ek harcamaların önüne geçmiş olur.”

M11: *“Birçok avantajının olduğu açıktır. Özellikle eğitim sürecinde öğrenci istenilen bilgiye hemen ulaşabilmektedir. Zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde derslerinin takip edilmesini sağlayarak büyük bir avantaj elde etmektedir. Sürecin daha ekonomik olmasını sağlar.”*

M12: *“Uzaktan eğitimin özellikle yüz yüze eğitime göre daha ekonomik ve pratik olduğunu ve bireyin zaman-mekândan bağımsız olmasıyla daha avantajlı konuma gelmektedir. Türkiye olarak sağlam bir altyapısı olmak yolunda hızlı adımlarla ilerleyen çevrimiçi eğitim ve benzeri altyapı programları gün geçtikçe desteklenmektedir. Gelecek yıllarda daha fazla eğitim sistemimizde yer edinmeye başlayacak olan uzaktan eğitim bizlere büyük fırsatlar sunmaktadır.”*

MEM personellerinin görüşlerine dair doğrudan alınan alıntılara bakıldığında uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre daha avantajlı olarak ön plana çıkan konular genellikle uzaktan eğitim sürecinin zaman ve mekândan bağımsız olmasıyla eğitim paydaşlarının daha esnek saatlerde derslerinin devamlılığını sağlayarak yüz yüze eğitime nazaran daha çok avantajlı olduğunu belirtmektedirler.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun vurguladıkları zaman ve mekân bağımsızlığı teması dışında bazı katılımcılar da görüşlerini farklı temalarla belirtmektedirler. Bu temalar şunlardır: **‘Ekonomik eğitim (M15), Destekleyici eğitim (M1), Rahat ve pratik eğitim (M16)’** olarak ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

M15: *“Elbette uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla daha avantajlı görmekteyim. Birkaç konuda özellikle avantajlarını kısa sürede görmek mümkün oldu. Yeni bir sisteme başlamak ya da yeni bir çevrimiçi eğitim sistemin başlangıcını yaparken elbette birtakım sorunlarla karşılaşacağımızı biliyorduk. Bu soruda daha çok vurgulamak istediğim konu uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre daha pratik ve ekonomik olmasıdır ki biz bunu veliler ve öğrencilerimizden çok sık duymaktayız. Taşınabilir olarak köyden şehir merkezine gelen öğrencilerin bu süreçte daha çok mutlu olduğunu birkaç öğrenci ve veliden rahatlıkla duyabiliyorduk.”*

M1: “Yüz yüze eğitimle kıyaslandığı durumlarda uzaktan eğitimin avantajlarının Türkiye’de yetersiz buluyorum. Çünkü ülkemizde eğitim politikası eşitlik ilkesini temel almıştır. Böylece eğitimde fırsat eşitliliği sağlanamamaktadır. Yüz yüze eğitimle birlikte devam edildiği takdirde elbette birçok avantajından bahsetmek mümkündür. Özellikle sertifika programları, hayatboyu öğrenme programları ve yabancı dil eğitimleri gibi destekleyici eğitimlerle devam ettirilebilir.”

M16: “Okula ve sınıfa gitmeden derslerin çevrimiçi olarak istenilen yerde takip edilmesiyle bu sistemin öğrenci ve öğretmenler için çok rahat ve pratik bir sürecin başlangıcı olduğu görülmüştür.”

3.2.2. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Avantajları [Öğretmenler]

Eğitim paydaşlarından öğretmenlerin uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitimle kıyaslandığında avantajlarına yönelik görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.6.).

Tablo 3.6. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimin Avantajlarına Yönelik Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Zaman-Mekân Bağımsızlığı	Ö2,Ö3,Ö5,Ö8,Ö9,Ö13,Ö14,Ö15,Ö16,Ö17,Ö18,Ö21,Ö23,Ö24,Ö25, Ö27	16
Teknolojik İmkân	Ö4,Ö13,Ö14,Ö16,Ö23,Ö24,Ö27,Ö28	8
Rahat ve Pratik Eğitim	Ö5,Ö10,Ö14,Ö24,Ö25,Ö29	6
Fırsat Eşitliliği	Ö17,Ö20,Ö21,Ö24,Ö26	5

Tablo 3.6.’da katılımcılarla yapılan görüşmelerde öğretmenlerin farklı temalar üzerinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Katılımcılara göre uzaktan eğitim sisteminin, yüz yüze eğitim sistemine göre ‘**Zaman ve mekân bağımsızlığı (Ö8, Ö13, Ö14)**’ temasıyla daha avantajlı görmektedir. Katılımcıların uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimle kıyaslandığında avantajlarının neler olduğunu ifade eden katılımcı görüşleri şöyledir:

Ö8: “Sürecin uzaktan eğitimle devam etmesi elbette ilk zamanlar biz öğretmenleri hazırlıksız yakaladı. Birçok problemle karşılaştık ve üstesinden gelmeye çalıştık. Yüz yüze eğitime göre daha avantajlı olduğunu düşünüyorum. Özellikle bir eğitim kurumuna bağlı kalmadan istediğimiz yerde ve istediğimiz saatlerde derslerin

çevrimiçi olarak takip edilmesini sağladık. Diğer önemli bir nokta ise çocuklar arasında ses, gürültü, patırtı yok ve hatta aşırı sessiz olması beni ziyadesiyle mutlu etmiştir.”

Ö13: “Bu süreçte tüm öğretmen ve öğrenciler hatta veliler için birçok konu üzerinde görev ve sorumluluklar artmış olsa da eğitimde de rahatlık dönemi başladığını düşünüyoruz. Yüz yüze eğitime göre zamana ve okula bağlı olmadan derslerin takibini sağladık ve teknolojiyi etkin bir şekilde kullanmamızı sağladı. Zamanı daha verimli kullanmayı öğrendik. Öğrenme etkinliği üst düzey seviyelere doğru ilerledi. Öğrencilerin okula zorunlu bir şekilde geldiğini bazen çok bariz görüyorduk. Uzaktan eğitimle öğrenciler evlerinde rahat bir şekilde derslerinin takibini sağlayarak bizleri de mutlu etmiştir.”

Ö14: “Zaman ve mekân olarak öğretmen ve öğrencilerin birbirinden uzak olduğu eğitimin çevrimiçi olmasıyla avantaj sağlamaktadır. Zaman bağımsızdır. Öğretmen ve öğrenciler kendileri için en uygun zamanı seçerek eğitimlerini istedikleri zaman aralığında alabilirler. Mekânın bağımsız olması güzel bir avantaj sağlamaktadır. İstedikleri yerden eğitime katılabilirler. Teknolojik araçlar ile ders işleme imkânı yaratmaktadır.”

Katılımcıların büyük çoğunluğu, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre zaman ve mekân olarak daha avantajlı olduğunu belirtirken bazı katılımcılar ise **‘Teknolojik imkân (Ö16, Ö24, Ö28)’** temasıyla daha avantajlı olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların görüşlerinden örnek ifadeler şunlardır:

Ö16: “Yüz yüze eğitime kıyasladığımız zaman her ders tek seferlik değildir. Öğrenci pekiştirmek için veya tekrar etmek için aynı ortamda, aynı dersi bilişim ve teknolojik ürünler sayesinde tekrar ederek gelişimini ve eğitimini sağlayabilir.”

Ö24: “Teknolojik imkânlar sayesinde derslerin istenilen sayıda tekrar edilmesiyle yüz yüze eğitime göre daha avantajlıdır. Teknolojik aletler sayesinde özellikle son zamanlarda, sanatsal ve kişisel gelişim, kütüphaneler, müzeler, tarihi ve coğrafi bölgeleri çevrimiçi olarak ziyaret edilmesiyle eğitim sürecinde bilişim çok kolaylıklar sağlamaktadır.”

Ö28: “21. yüzyılda teknolojinin gelişim göstermesiyle her alanda harika etkileşimlere neden olmuştur. Özellikle eğitim alanında başarı göstermesiyle yeni bir eğitim modeli ortaya çıkmıştır. Türkiye’de var olan ama pek bilinmeyen çevrimiçi eğitim,

pandemi süreciyle tüm insanlara hitap etmiştir. Böylece pandemiden sonra birçok aile bireyleri eğitimlerini ve kişisel gelişim süreçlerini uzaktan eğitim modeliyle tamamlayacağı açıktır. Bunun en büyük nedeni teknolojinin ve bilişimin üst düzey bir şekilde gelişim göstermesi ve insanlığın tüm çevresinde aktif kullanılmasıyla artık teknolojik ürünler birer aile üyesi gibi olmuştur. Elbette yüz yüze eğitimle kıyaslandığında avantajları saymakla bitirilemeyecek bir nimettir.”

3.2.3. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Avantajları [Öğrenciler]

Eğitim paydaşlarından öğrenciler, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimle kıyaslandığında avantajlarına yönelik görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.7.).

Tablo 3.7. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Avantajlarına Yönelik Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Rahat Eğitim	T2,T6,T8,T9,T10,T11,T13,T14,T15,T17,T18,T19,T20,T21,T22	15
Sağlıklı Eğitim	T3,T10	2
Ekonomik Eğitim	T23	1
Avantajı yok	T1	1

Tablo 3.7.’de katılımcıların görüşleri birbirinden farklı temalarla ifade edilmiştir. Katılımcılar tarafından uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre kıyasla avantajının en çok vurgulandığı konu ‘**Rahat eğitim (T6, T9, T13)**’ temasıyla görüşlerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğunun görüşleri ortak bir temayla ifade edilmiş olsa da bu görüşü desteklemeyen katılımcı da vardır. Katılımcılar üç tema ile olumlu yönde düşüncelerini ifade ederken bir temada ise olumsuz yönde görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir: Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

T6: “Yüz yüze eğitime göre daha avantajlı olduğunu düşünüyorum. Çünkü sabah erken uyanıp hazırlanmak zorunda değilim. Ders öncesi 5-10 dakika hazırlık yapıp hemen derse katılıyorum. Benim ve arkadaşlarım için uzaktan eğitimin çok rahat olduğunu düşünüyoruz. Özellikle derslere ön hazırlık ve sınavlara hazırlanırken uzaktan

eğitim sürecinde teknolojiyi daha aktif kullanarak süreç boyunca bana çok rahatlık verdiğini hissediyorum.”

T9: *“Uzaktan eğitim, ev ortamında eşofmanla derslerin takip edilmesini sağlama imkânı verdi. Bu yüzden benim için çok rahat bir eğitim süreci oldu. Uzaktan eğitimle tanıştığımda ilk zamanlar zorluklar yaşamama rağmen alternatif olarak video kayıtlarından derslerin tekrar takip edilmesini sağlıyorum. Son zamanlarda dil eğitimi için çevrimiçi eğitim almaya başladım ve faydasını görmekteyim. Çevrimiçi eğitimde artık bir temelimi olduğunu düşünüyorum. Teknolojik aletler ile nasıl başa çıkacağımı daha iyi biliyorum.”*

T13: *“Yüz yüze eğitimden birçok avantajı bulunmaktadır. Benim için en önemli avantajı ise zamanı kendime göre düzenlemek ve kendime kolaylıklar sağlamak. Her yerde ulaşılabilirliği vardır.*

Katılımcıların görüşlerine dair doğrudan alınan alıntılara bakıldığında uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre daha avantajlı olduğunu farklı temalarla bildirirler de katılımcılar genellikle uzaktan eğitim sürecinin yüz yüze eğitime göre daha rahat ve pratik olması nedeniyle yüz yüze eğitime nazaran avantajlı olduğunu belirtmektedirler.

Katılımcıların yoğun olarak vurguladıkları rahat eğitim teması dışında bazı katılımcılar farklı temalara da değinmişlerdir. Bu temalar şunlardır: **‘Avantajı olmadığını (T1), Sağlıklı eğitim (T3) ve Ekonomik eğitim (T23)’** olarak ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

T1: *“Avantajını olduğunu düşünmüyorum. Çünkü ben, kardeşlerim ve birkaç arkadaşım kırsal bölgede yaşayan öğrencileriz. Köy servisiyle okula geliyoruz ve aynı gün içinde servisle eve gidiyoruz. Okulların virüsten dolayı tatil edilmesiyle uzaktan eğitim sistemine geçiş yapıldığından beri ben, kardeşim ve arkadaşlarım dersleri bir yıldan fazla süre takip edemedik. Çünkü derslerin takip edilebilmesi için yeterli bir teknolojik cihazlarımız yoktu. Olduğunu düşünelim. Bu defa internet bağlantımız yok komşu ailelerden bazen EBA TV üzerinden derslerin takibini sağlıyorduk. Kısaca söylemek gerekirse ben bu süreci biz öğrenciler için avantajlı geçtiğini düşünmüyorum. Eğer illaki avantajlarından bahsetmek gerekirse benim için sadece bu süreç boyunca çok fazla dinlendim.”*

T3: “Sağlık ve hijyenik olarak süreç boyunca eğitimde ve halkın sağlığının korunmasında uzaktan eğitimin avantajlar yarattığını görmemek mümkün değildir.”

T23: “Pandemi döneminde uzaktan eğitim sistemine geçiş yapılmasıyla evden derslerin takip edilmesiyle özellikle ulaşım, konaklama ve kişisel harcamalarda daha tasarruflu oldu.”

3.2.4. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Avantajları [Veliler]

Eğitim paydaşlarından velilerin uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitimle kıyaslandığında avantajlarına yönelik görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.8.).

Tablo 3.8. Velilerin Uzaktan Eğitimin Avantajlarına Yönelik Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Zaman-Mekân Bağımsızlığı	V1,V2,V3,V6,V7, V8,V9,V13,V16,V18,V19,V20,V21,V22	14
Bireysel Eğitim	V6,V9,V11,V12,V13,V17,V18,V19,V20,V21	10
Ekonomik Eğitim	V9,V17,V18,V20	4
Pratik Eğitim	V1,V6,V7,V16	4

Tablo 3.8.’de uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimle kıyaslamasına ilişkin velilerin görüşleri yer almaktadır. Katılımcıların görüşleri birbirinden farklı temalar ile belirtilmiştir. Velilerin büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre daha avantajlı gördüğü tema: ‘**Zaman ve mekân bağımsızlığı (V3, V6, V9, V18)**’ temasıdır. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

V3: “Yüz yüze eğitimle karşılaştırıldığında uzaktan eğitimin zaman ve mekân fark etmeksizin eğitimin alındığı ve derslerin işlenmesidir. Evde eğitim alındığı zaman hava şartları, rahatlık ve öğrencinin temel ihtiyaçları vb. anında karşılanmaktadır.”

V6: “Yüz yüze eğitime göre daha esnek zaman ve mekân problemi olmaması, istediğin yerde bilgisayar, tablet vb. ürünlerle derse canlı veya sonradan konunun takip edilmesini sağlayabilir ayrıca derslerin birden fazla tekrar edilmesiyle uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre daha avantajlı olduğunu düşünüyorum.”

V9: “Uzaktan eğitim, yüz yüze eğitimle kıyaslandığında maddi anlamda avantajları ön plana çıkmaktadır. Uzaktan eğitim öğrencisi, zaman ve mekâna bağlı kalmadan yaşadığı ve ikamet ettiği ilden başka bir şehre de gitmeden, yaşam alanını

değiştirmeden eğitimini devam ettirebilmektedir. Hal böyle olunca yurt, misafirhane ve öğrenci evi gibi yerlerde kalmadan doğrudan ailesinin yanında çok fazla harcamalar yapmadan tasarruf edebilir. Ayrıca uzaktan eğitim öğrencisi bir yerde çalışıyorsa eğer iş yerinden derslerinin takip edilmesini sağlayabilir ve uzaktan eğitimin en önemli avantajı ise; verilmek istenilen bir eğitimde çok ekonomik bir şekilde birden fazla kişiye ulaşmak mümkündür.”

V18: *“Geniş öğrenen kitlelere eğitim olanağı sağlar. Fiziksel engelli öğrencilere eğitim olanağını daha rahat sağlar. Zaman ve mekândan bağımsız olduğu için bölgesel ve coğrafi engelleri ortadan kaldırır. Hizmet içi eğitimler için ekonomik bir modeldir.”*

Velilerin büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre zaman ve mekân bağımsızlığını ifade ederken bir kısım veliler ise; **‘Bireysel eğitim (V17, V21), Pratik eğitim (V7) ve Ekonomik eğitim (V20)’** yönünden avantaj yarattığını belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu pozitif düşünceler ifade ederken bir katılımcı veli ise uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitime kıyasla **‘Avantajının olmadığını’** belirtmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

V17: *“Öğrenciler eşit şartlar ve koşullarda eğitimlerini sürdürmekte ve bu eğitimde eşitliği sağlamaktadır. Bedensel engelli bir birey ve sağlıklı bir birey aynı öğrenme ortamında eşit koşullarda eğitim alma şansı yakalar. Öğrenciye bireysel eğitim imkânı ve kendi hızında gelişimini sürdürebilir. Böylece öğrenci kendi hızında ilerleme sağlar.”*

V21: *“Farklı öğrenme teknikleri kullanılarak eğitim daha iyi öğretilir ve kavranabilir. Öğrenci kendi hızında derslerini çalışırken ilgi çekici bulunduğu konularda slâyt ve videolarla derslerini ve sınavlarının takip edilmesini sağlayabilir. Böylece öğrenci kendi hızında ilerlerken bireysel öğrenmede başarılar gösterebilir.”*

V7: *“Her yerde derslerin takibini sağlar ve ders sürecinde internet ortamında birçok çevrimiçi sitelerle bağlantı sağlanarak süreç daha pratik hale getirilebilir. Bazen derslerin kayıtlarını tekrar izleyerek öğrenci daha pratik olabilir.”*

V20: *“Covid-19 sürecinde uzaktan eğitimle birlikte hem sağlık hem de ekonomik olarak kendimi ve ailemi avantajlı konumda olduğunu fark ettim. Dört öğrencim var ve bu öğrencilerin toplu taşıma, harçlık ve yiyecek gibi giderler düşünüldüğünde bu süreç*

bizler için daha ekonomik oldu. Böylece uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajlı olduğunu ifade etmek istiyorum...”

3.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEM: UZAKTAN EĞİTİMİN YÜZ YÜZE EĞİTİME KİYASLA DEZAVANTAJLARI

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan ‘Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitimle Kıyaslandığında Dezavantajları Nelerdir?’ sorusu farklı gruplardan oluşan katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılarla yapılan mülakat sonucunda bireyler görüşlerini farklı temalarla belirtmişlerdir. MEM (Milli Eğitim Müdürlüğü) personelleri, öğretmenler, öğrenciler ve velilerin görüşleri birbirinden bağımsız kategoriler halinde sırasıyla tablolarda gösterilmiştir (Tablo 3.9., 3.10., 3.11., 3.12.).

3.3.1. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Dezavantajları [Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) Personeli]

Eğitim paydaşlarından MEM personelinin uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitimle kıyaslandığında dezavantajlarına ilişkin tablo verilmiştir (Tablo 3.9.).

Tablo 3.9. MEM Personellerinin Uzaktan Eğitimin Dezavantajlarına Yönelik Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Teknoloji ve Altyapı Yetersizliği	M1,M2,M3,M6,M7,M9,M12,M14,M15,M16	10
Motivasyon Eksikliği	M1,M2,M3,M5,M12,M13,M15	7
Anti-sosyal Birey Yetiştiriyor	M6,M8,M11,M13,M15,M16	6
Fırsat Eşitsizliği	M1,M10,M13,M14,M15	5
Yaşayarak Öğrenememe	M4,M6,M7,M8,M13	5
Sağlık Sorunları	M1,M3,M11	3
Öğrenci İlgisizliği	M13,M16	2
Derse Katılımın Yetersiz Olması	M9	1

Tablo 3.9. incelendiğinde MEM personelleri, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimle kıyaslandığında dezavantajlarının neler olduğu hakkında birbirinden farklı temalarla görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcılarla yapılan görüşme sonucunda MEM personellerinin özellikle vurguladıkları konu; *‘Teknoloji ve altyapı yetersizliği (M1, M6,*

M7), Motivasyon eksikliği (M2, M13) ve Anti-sosyal bireylerin yetiştirilmesi (M8, M15)’ teması diğer temalar arasında daha belirtilmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı ifadeler aşağıdaki gibidir:

M1: “Türkiye olarak bu sürece hazırlıksız yakalandığımızı inkâr edemem. Bu süreç maalesef bizler için iyi olmadı ve çok yetersiz olduğumuzu söylemeliyim. Eğitim paydaşlarında yeterli teknolojik ürün ve alt yap desteği sağlanmadığı için eğitimin en temel özelliği olan eğitimde eşitlik ilkesine uygun hareket edemedik. Siirt gibi kırsal bölgeler, ilçeler ve köylerde teknolojik problemler yaşanmaktadır. Materyaller ve çevrimiçi eğitimlerde yetersiz kalınmıştır. Hizmet içi eğitimlerimiz çevrimiçi olarak yapmak zorunda kaldık.”

M6: “Yetersiz teknoloji bilgisine sahip ailelerin çocuklarına yeteri kadar yardımcı olamamakta ve devamında da ekip çalışması gereken uygulamalı derslerin uygulanamamasına neden olmaktadır. Ayrıca bu süreçte bazı çocukların birer asosyal ve içine kapanık bireylerin yetiştirilmesine neden olmuştur.”

M7: “Öğrencinin maddi yetersizliklerden dolayı teknolojik cihazlar edinmemesinden dolayı eğitimden geri kalması ve öğretmenlerle birebir etkileşim içerisinde olmadığından ders esnasında yeterli bilgi akışı sağlanamayabilir.”

M2: “Pandemi döneminde birçok öğrencinin süreçte pasif kalmasından dolayı öğrencilerin çoğunda motivasyon eksikliği hissedilmiştir. Derslerinin takip edilmemesi, devamsızlık yapılması, derse katılımın çok düşük seviyede olması ve yazılı sınavlarda düşük puan almaları öğrencinin motivasyonunu düşürdüğünü açık göstermektedir.”

M13: “Okullarında tatil edilmesi ve eğitimin çevrimiçi olarak devam etmesiyle öğrenciler birtakım kaygılar yaşadıkları görülmüştür. Özellikle öğrencilerde zaman yönetiminin kontrol edilmesi ve derslerinin aktif bir şekilde takip edilmesi ve sorumluluk almakta zorlandıkları hissedilmiş ve aileler tarafından doğrulanmıştır. Bu süreçte çok fazla sayıda öğrenci motivasyona yenik düşmüş ve çevresinde sürekli destek arayışına girmiştir. Böyle olunca çocukların eğitim üzerinde motivasyonları düşmüş ve eğitim sürecinde başarılı olmayı yakalayamamıştır.”

M8: “Hastalık sürecinde birçok öğrenci herkes gibi evlerinde çevrimiçi eğitime devam etti. Hal böyle olunca aileler arasında birçok olumsuz sorunlar yaşanmıştır. Örneğin; birey sağlıklı beslenme ve fazla kilo almaya başlamasıyla sağlıklı kilo alan

öğrencilerde özgüvensizlik süreci çok fazla olmuştur. Aile içi sorunlarının bu dönemde daha fazla artış gösterdiği ve bu durum öğrencileri de etkileyerek öğrenciler arasında sosyal olmayan bireylerin yetiştirilmesine neden olmuştur...”

M15: “...Çevrimiçi eğitimle öğretmenlerinden ve arkadaşlarından uzak kalmak zorunda kalan öğrenciler arasında psikolojik ve bireysel sorunlar yaşanmıştır. Bu sorunlarla karşılaşan aile bireyleri ve öğrenciler arasında birtakım problemlerin yaşanmasıyla öğrencilerde kişisel hastalıklar ve toplumdan uzaklaşma dönemi başlamıştır.”

Katılımcılar arasında uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre birçok dezavantajları olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların en çok vurguladığı temalar, örnek ifadeleriyle birlikte bir önceki paragrafta gösterilmiştir. İlk üç tema genellikle tüm katılımcılar tarafından vurgulanan temel konudur. Katılımcıların ifade ettikleri diğer temalar şunlardır: **‘Yaşayarak öğrenememe (M4), Fırsat eşitsizliği (10) ve Sağlık sorunları (M11)’** olarak ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

M4: “İletişim ve öğrenme yüz yüze yapılmadığından dolayı etkileşimin daha az olmasıyla sürecin en büyük dezavantajıdır. Bir öğrencinin okulda yaşayarak ve görerek eğitim almasından tarafım. Özellikle meslek liselerimizde bu problemi çok fazlasıyla yaşadık. Çocuklar derslerinde pratik ve uygulamalı derslerden çok mahrum bırakılmıştı.”

M10: “...Öğrencilerin hepsi aynı imkânlarla sahip olmaması nedeniyle eğitim kalitesi düşecektir. Bu kısaca şöyle ifade edilebilir: eğitimde yarış adaletsizce yapılmaktadır. Ayrıca öğrenci anında kontrol altına alınamamaktadır...”

M11: “Uzaktan eğitim süreci başladığından beri eğitim paydaşlarının hemen hepsinde sağlık sorunları yaşadıkları tespit edilmiştir. Zihinsel, bedensel ve ruhen sağlık sorunları yaşadıkları özellikle bedensel ve göz rahatsızlıkları fazlasıyla tespit edilmiştir.”

3.3.2. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Dezavantajları [Öğretmenler]

Eğitim paydaşlarından öğretmenlerin, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimle kıyaslandığında dezavantajlarına ilişkin tablo verilmiştir (Tablo 3.10.).

Tablo 3.10. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimin Dezavantajlarına Yönelik Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Yaşayarak Öğrenememe	Ö2,Ö3,Ö5,Ö6,Ö7,Ö11,Ö15,Ö20,Ö21,Ö22,Ö23,Ö25,Ö26,Ö28,Ö29	15
Teknoloji ve Altyapı	Ö4,Ö8,Ö9,Ö13,Ö14,Ö15,Ö17,Ö18,Ö22,Ö23,Ö24,Ö26,Ö29	13
Motivasyon Eksikliği	Ö10,Ö14,Ö15,Ö16,Ö17,Ö18,Ö24	7
Sağlık Sorunları	Ö1,Ö14,Ö19,Ö23	4
Derse Katılımın Yetersiz	Ö12,Ö27,Ö29	3
Disiplinsiz Eğitim	Ö17,Ö22	2

Tablo 3.10. incelendiğinde uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajları kıyaslandığında öğretmenlerin görüşleri birbirinden farklı temalarla ifade edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu **‘Yaşayarak öğrenememe (Ö7) ve Teknoloji-altyapı eksikliği (Ö24)’** gibi temalarla görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö7: “Öğretmen açısından düşünüldüğünde: Öğretmen, okulda olduğunda sınıfına çok hâkim olabiliyor. Hangi çocuk ne kadar anladı ya da anlamadığını daha iyi gözlemleyebilmektedir. Bir de çevrimiçi eğitimde öğretmenler tarafından öğrencilere soru sorulduğunda genellikle veliler tarafından cevap veriliyor. Öyle ki öğrencinin gerçek seviyesini öğrenemiyorsun. Bu durumdaki öğrencilere, yaşayarak öğrenmeyi kesinlikle yaşatamayız.”

Ö24: “Yüz Yüze eğitimle kıyasladığımız zaman birçok dezavantajı bulunmaktadır. Bence bölgemiz açısından ele alırsak en önemli sorun: Bölgenin altyapı sorunu, öncelikle bölgede elektrik ve televizyon gibi elektronik ürünler verilmeli daha sonra internet bağlantısı sağlanmalıdır. Birçok öğrencimde bırakın interneti ya da çevrimiçi eğitimi, öğrencilerde bilgisayar ya da tablet yok. Kırsal bölge yaşadıkları için sürekli elektrik kesintisi yaşanmakta ve bölgenin bilişim altyapısı mevcut değil.”

Katılımcıların yoğun olarak vurguladıkları yaşayarak öğrenememe ve teknoloji-altyapı eksikliği teması dışında bazı katılımcılar farklı temalara da değinmişlerdir. Bu temalar şunlardır: **‘Motivasyon eksikliği (Ö10), Sağlık sorunları (Ö14) ve Derslere**

katılımın yetersiz olması (29)’ olarak ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö10: “Öğrencilerin, hemen hepsinde öğrenci havası yok. Herkes farklı bir şey düşünüyor. Dersle alakaları yok. Süreç elbette tüm insanları olumsuz etkiledi ama öğrenciler akranlarıyla az iletişime geçtiği için ayrıca evde sürekli vakit geçirdikleri için asosyal bireyler gibi yetiştirildi. Böyle olunca öğrencilerde derslere karşı motivasyon hiç denilecek düzeydedir.”

Ö14: “...uzun süreli bilgisayar kullanımından dolayı çok fazla birey farklı sağlık sorunlarıyla karşılaşmaktadır. Boyun, baş, göz, sırt ve bel ağrıları en çok rastlanan hastalıklardandır.”

Ö29: “Derslere katılımın zorunlu olmaması ve sınıfta kalma gibi zorunluluk olmadığı için öğrenciler çok rahat hareket ediyorlar. ...çevrimiçi eğitimde gerekli düzenlemeler yapılmadığından derslere katılım yetersiz düzeydedir.”

3.3.3. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Dezavantajları [Öğrenciler]

Eğitim paydaşlarından öğrencilerin, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimle kıyaslandığında dezavantajlarına ilişkin tablo verilmiştir (Tablo 3.11.).

Tablo 3.11. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Dezavantajlarına Yönelik Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Yaşayarak Öğrenememe	T5,T6,T7,T8,T13,T15,T17,T18,T22	9
Teknoloji ve Altyapı Yetersizliği	T1,T4,T10,T12,T14,T15,T19,T23	8
Motivasyon Eksikliği	T2,T3,T4,T9,T11,T22	6
Fırsat Eşitsizliği	T16,T19,T20,T21,T23	5
Sağlık Sorunları	T4	1

Tablo 3.11.’de uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajları kıyaslandığında öğrenciler görüşlerini birbirinden farklı temalarla belirtmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu ‘*Yaşayarak öğrenememe (T7, T18) ve Teknoloji-altyapı*

eksikliği (T14, T23)’ gibi temalarla görüşlerini bildirmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

T7: “Bana göre en büyük dezavantajı; öğrencilerin yeterli bilgiyi alamaması ve üstelik uzaktan eğitimle kalıcı bir eğitim verilmediğinden yaşayarak öğrenme sıfır derecede... Ben ve arkadaşlarım (meslek lisesi öğrencisi) uzaktan eğitimden çok şikâyetçi durumdayız. Çünkü derslerin teorik olarak işlenmesi bize avantaj sağlamıyor. Uygulamalı olarak dersleri pratikleştirmek istiyoruz.”

T18: “Derslerin, öğretmenler tarafından yüz yüze bir şekilde okulda yüz yüze eğitimle anlatılmasından yanayım. Mesela biz elektrik bölüm öğrencileri uzaktan eğitimle kalıcı bir eğitim nasıl alabiliriz? Bizim okulda ve atölyelerde kalıcı eğitim aldığımız açık bir şekilde görülmektedir.”

T14: “Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre birçok eksikliğinden söz etmek mümkündür ama bana göre en büyük dezavantajı teknoloji ve iletişim araçlarının eksikliği ya da altyapıda yaşanan problemler. Mesela köyde yaşayan öğrencilerin uzaktan eğitime katılması çok zordur. İlerleyen süreçlerde bu eksiği gidermek ve gelişim gösterilmesiyle uzaktan eğitim gelecek yıllarda aktif bir şekilde kullanılabilir.”

T23: “Uzaktan eğitimle ders almaya başladığımızdan beri bağlantı sorunu yaşıyorum. Uzaktan eğitimde internet çok hızlı bitiyor ve derslere bağlantı sağlayamıyorum. Koskoca köyümüz var ama internetimiz yok. Telefon hatlarının şebekeleri bile zor çekiyor. Uzaktan eğitimin en büyük sorunu budur.”

Katılımcıların yoğun olarak vurguladıkları temalar dışında bazı katılımcılar farklı temalara da değinmişlerdir. Bu temalar şunlardır: **‘Motivasyon eksikliği (T2), Fırsat eşitsizliği (T21) ve Sağlık sorunları (T4)’** gibi temalarla görüşlerini ifade etmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

T2: “Yüz Yüze eğitim gibi düzenli bir ders saati ve teneffüs yok. Bu yüzden uzaktan eğitimde süreç boyunca problemler yaşadım. Uzaktan eğitimin en büyük dezavantajı benim için zamansız ve düzensiz olmasıdır. Bu yüzden sürekli motivasyonum düşüyordu. Kendimi toparlamam zaman alıyordu.”

T21: “Herkesin gerekli donanım ve aletlere sahip olmamasından dolayı en büyük dezavantaj budur. Tüm öğrencilerde elektronik aletler yok ya da olmak zorunda

değil. Okullar, öğrencilere ve velilere bu yüzden destek sağlamalıdır. Diğer bir eksiklik ise kırsal kesimler dâhil olmak üzere internet bağlantısı sağlanmalıdır.”

T4: *“Uzaktan eğitime başladığımızdan beri sürekli bilgisayar, tablet ya da telefon elimden düşmüyor. Sürekli yanımda taşıyorum. Kendimi artık teknolojik ürünlere bağımlı gibi hissediyorum. Bu yüzden gözlerim ağrıyor, sırtım ağrıyor ve bazen de parmaklarım ağrıyor. Bu sürecin benim için sağlıklı olduğunu düşünmüyorum. Eminim benim gibi düşünen binlerce öğrenci vardır.”*

3.3.4. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Dezavantajları [Veliler]

Eğitim paydaşlarından velilerin, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimle kıyaslandığında dezavantajlarına ilişkin tablo verilmiştir (Tablo 3.12.).

Tablo 3.12. Velilerin Uzaktan Eğitimin Dezavantajlarına Yönelik Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Yaşayarak Öğrenememe	V1,V2,V3,V4,V5,V7,V8,V9,V11,V12,V13,V14, V15,V17,V18,V19,V20,V21	18
Teknoloji ve Altyapı Yetersizliği	V1,V10,V17,V18,V19,V20,V21	7
Sağlık Sorunları	V3,V5,V9,V16,V18,V19,V21	7
Motivasyon Eksikliği	V5,V8,V10,V13,V22	5
Fırsat Eşitsizliği	V1,V5,V6,V19,V22	5
Derse Katılımın Yetersiz Olması	V1,V7	2
Ekonomik Olmayan Eğitim	V6	1

Tablo 3.12.’de uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre dezavantajları kıyaslandığında velilerin görüşleri birbirinden farklı temalarla gösterilmiştir. Temaların isimleri birbirinden her ne kadar farklılık gösterse de katılımcılar, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla dezavantajlarının çok fazla olduğunu ifade etmişlerdir. Velilerin büyük çoğunluğu **‘Yaşayarak öğrenememe (V9, V20) ve Teknoloji-altyapı eksikliği (V10, V18)’** olarak görüşlerini bildirmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

V9: *“Öğrencilerin doğrudan etkileşimde bulunmadan ortak bir paydada birleşip sosyalleşmelerinin engellendiği bir sistemdir. Böylece uzaktan eğitimi yüz yüze eğitimle*

kıyasladığımda en büyük dezavantajının öğrencilerin, gerçek bir hayatta yaşayarak öğrenme sağlayamadan eğitimlerini sürdürmektedirler.”

V20: “...Özellikle küçük yaşlarda eğitime başlayan ilköğretim öğrencileri ve mesleki liselerde eğitim alan öğrenciler için uzaktan eğitim çok büyük bir dezavantaj sağlamıştır. Bu tür yaşlardaki öğrencilerin yaşayarak öğrenme sürecinde aktif rol alarak eğitimlerini devam ettirmelidir. Özellikle birinci ve ikinci sınıf öğrencileri akranlarıyla eğitim almalı ve ders içerisinde eğitimci ile öğrenci yaşayarak öğrenme modelini seçmelidir.”

V10: “Teknolojinin mevcut durumu ile bağlantı problemlerinin yaşanmasından dolayı uzaktan eğitim yüz yüze eğitime göre dezavantajlıdır.”

V18: “Öğrencilerin hepsinde uzaktan eğitim için gerekli teknolojik ürünlerin eksikliği ve yeterli donanıma sahip olmaması, bağlantı problemlerinin yaşanması, öğrenme güçlüklerine veya çıkan problemlere öğretmenin anında müdahalesinin kısıtlı olması vb. gibi dezavantajları mevcuttur.”

Katılımcıların yoğun olarak belirttikleri temalar dışında bazı katılımcılar farklı temalara da değinmişlerdir. Yedi katılımcı uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime nazaran ‘**Sağlık sorunları (V21)**, beş katılımcı **Motivasyon eksikliği (V5)**, beş katılımcı **Fırsat eşitsizliği (V1)** ve bir katılımcı ise **Ekonomik olmayan eğitim (V6)**’ olarak ifade etmişlerdir. Katılımcılar birbirinden farklı temalar ile görüşlerini ifade etmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

V21: “Öğretmen ve öğrencilerin uzaktan eğitimle beraber ekran karşısında çok fazla vakit geçirmesinden dolayı şimdi ve gelecekte birçok sağlık problemleriyle karşılaşacaklardır.”

V5: “Öğrencinin moral ve motivasyonunu düşüren bir eğitim sistemidir. Özellikle öğrencilerde sosyal becerileri azaltmaktadır.”

V1: “Her yerde internet bağlantısı olmadığı, her ailede teknolojik ürün olmadığından eşit bir şekilde eğitim alındığı söylenemez. Bu da eğitimin bel kemiği olan eğitimde fırsat eşitliğinin önüne geçmektedir.”

V6: “Biz kalabalık nüfuslu aileler için uzaktan eğitimin ekonomik olmadığını, bu yüzden uzaktan eğimi yüz yüze eğitimle karşılaştırdığımızda büyük bir dezavantaj olduğunu görmekteyiz.”

3.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEM: UZAKTAN EĞİTİMİN VERİMLİLİĞİ

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan ‘Uzaktan Eğitimin Verimliliğini Nasıl Görüyorsunuz? Değerlendiriniz.’ sorusu farklı gruplardan oluşan katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılarla yapılan mülakat sonucunda bireyler görüşlerini farklı temalarla belirtmişlerdir. MEM (Milli Eğitim Müdürlüğü) personelleri, öğretmenler, öğrenciler ve velilerin görüşleri birbirinden bağımsız kategoriler halinde sırasıyla tablolarda gösterilmiştir (Tablo 3.13, 3.14., 3.15., 3.16.).

3.4.1. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Verimliliği [Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) Personeli]

Eğitim paydaşlarından MEM personelinin uzaktan eğitimin verimliliğine ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.13.).

Tablo 3.13. MEM Personellerinin Uzaktan Eğitimin Verimliliği Hakkında Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Verimsiz Eğitim	M1,M4,M5,M6,M7,M9,M10,M11,M12,M13,M14,M15,M16	13
Teknolojik ve Altyapı Yetersiz	M1,M2,M8,M12,M13,M15	6
Paydaşlarının Bilgi Eksikliği	M1,M2,M12,M16	4

Tablo 3.13.’te ‘MEM personelleri, uzaktan eğitimin verimliliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz.’ sorusuyla katılımcılar arasında yapılan görüşmeler sonucunda MEM personelleri birbirinden farklı temalarla görüşlerini belirtmektedirler. Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların hepsi uzaktan eğitim sürecinin verimsiz geçtiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu süreci ‘*Verimsiz eğitim (M1, M6, M9)*’ olduğunu belirtmektedir. Çünkü ilk defa çevrimiçi eğitimle karşılaşan bireylerin olması ve en önemlisi süreç hakkında herhangi bir fikri bulunmayan katılımcılar bulunmaktadır. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

M1: “Uzaktan eğitiminin verimliliğini olumlu görmüyorum. Öğrencinin ve öğretmenin anlık olarak değişim sürecine uyum sağlayamadığı kesindir. Oryantasyon sürecini olumlu değerlendiremediğimizi düşünüyorum. Özellikle eğitim fakültelerinden mezun olan öğretmen adaylarımız uzaktan eğitim hakkında yeterli donanıma maalesef ki sahip olamıyorlar ve direkt bir okulda göreve başladığında eksikliklerini biz MEM olarak fazlasıyla görmekteyiz.”

M6: “Uzaktan eğitimi verimli olarak görmedik. Zaten toplumumuz için yeni bir kavram ve eğitim modelidir. Uygulamalı derslerin yapılmasına ve grup halinde çalışmanın önünde engel durumda olduğundan öğrenciler ve öğretmenler arasında iletişim eksikliği yaratmaktadır.”

M9: “Sadece derslerin müfredata göre ilerlemesi amacıyla yapıldığını düşünüyorum. Ölçme ve değerlendirmenin sağlıklı yapılmadığı... Öğrencilerimize avantajdan çok zarar vermiştir. Bu yüzden uzaktan eğitimi verimli bulmuyorum.”

Katılımcıların büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin verimsiz olduğunu belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar sürecin neden verimsiz olarak gördüklerini birbirinden farklı temalar ile belirtmişlerdir. Bu temalar şunlardır: **‘Teknolojik ürünlerin ve alt yapı ağının yetersiz olması (M8, M12) ve Eğitim Paydaşlarının Donanım ve Bilgi Eksikliği’** gibi ifadelerle görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

M8: “Artan nüfus, mekân bağımsızlığı, zamanın kısıtlı olması gibi etkenlerden dolayı uzaktan eğitim gelecek yıllarda daha popüler ve bazı derslerde zorunlu olabilir. Bu yüzden uzaktan eğitim modeli ve sistemleri Türkiye’de çok iyi bir şekilde geliştirilmeli ve teknoloji takip edilmeli... Uzaktan eğitimin geliştirilmeye ihtiyacı olduğunu düşünüyorum.”

M12: “Eğitim paydaşlarının, uzaktan eğitim sürecinde elektronik, internet gibi konularda çoğu ailenin yetersiz kaldığı görülmüştür. Bazı ailelerin çevrimiçi eğitimden habersiz olduğu gibi teknolojik ürünlerinin nasıl kullanılacağı hakkında hiçbir şekilde fikir sahibi olmaması süreci olumsuz bir şekilde yıpratmaktadır. Teknoloji çağına ayak uydurularak uzaktan eğitimde daha başarılı sonuçlar elde edilebilir diye düşünüyorum.”

3.4.2. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Verimliliği [Öğretmenler]

Eğitim paydaşlarından öğretmenlerin uzaktan eğitimin verimliliğine ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.14.).

Tablo 3.14. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimin Verimliliği Hakkında Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Verimsiz Eğitim	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö8,Ö9,Ö11,Ö12,Ö14,Ö18,Ö19,Ö22,Ö23,Ö25,Ö27,Ö28,Ö29	19
Geliştirilebilir	Ö2,Ö3,Ö4,Ö7,Ö10,Ö11,Ö16,Ö21,Ö24,Ö25,Ö26,Ö29	12
Verimli Eğitim	Ö13,Ö14,Ö15,Ö21,Ö24,Ö26	6
Değişkenlik Gösterebilir	Ö16,Ö17,Ö20	3

Tablo 3.14.'te 'Öğretmenlere, uzaktan eğitimin verimliliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz.' katılımcılara sorulup yapılan görüşmeler sonucunda birbirinden farklı temalarla görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu; **'Verimsiz eğitim (Ö14, Ö22, Ö29) ve Geliştirilebilir eğitim (Ö10)'** olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin Türkiye'de son yıllarda aktif olarak kullanılmasının verimsiz olduğunu ifade etmektedirler. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö14: "Süreci verimsiz olarak belirtmeliyim. Çünkü uzaktan eğitimle yapılan eğitimin, öğrenciler arasında adil bir yarış olduğunu düşünmüyorum. Uzaktan eğitim öncesi zaten öğrenciler arasında fırsat eşitliği yoktu maalesef çevrimiçi eğitimle bu eşitsizlik daha belirgin hale gelmiştir."

Ö22: "Eğitim ve öğretim açısından hiçbir verimliliği olmadığı gibi çocukların başarı oranını da yarı yarıya düşürmüştür."

Ö29: "Verimli olduğunu düşünmüyorum. Ayrıca öğrencilerde dikkat eksikliğine ve motivasyon eksikliğine sebep olduğunu düşünmekteyim. Bunların dışında maddi imkânsızlıklar ve altyapı sorunlarından dolayı öğrencilerin ulaşma ve edinme sıkıntısı olması verimliliği düşürmektedir."

Ö10: “*Bilinçli bir şekilde uzaktan eğitimi takip edebilirsek ve sistem biraz daha iyi geliştirilebilirse kullanılabilir.*”

Öğretmenler, uzaktan eğitimin verimliliğini değerlendirirken birbirinden farklı temalara değinmişlerdir. Büyük çoğunluğu negatif olarak görüş bildirse de bazı katılımcılar nötr ve pozitif görüş bildirmişlerdir. Bu temalar şöyledir: ‘**Geliştirilebilir (Ö2), Verimli eğitim (Ö21) ve Değişkenlik gösterebilir (Ö17)**’ gibi temalardan söz edilmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö2: “*Öğrencilerin, teknolojik eğitime kısıtlı erişim imkânları olduğundan dolayı tüm öğrenciler faydalanamamıştır. Bu yüzden teknoloji ve altyapı çok iyi bir şekilde gelişim göstermelidir.*”

Ö21: “*Pandeminin ve iklim koşullarının engellediği eğitime, uzaktan eğitim sayesinde sektöre uğramadan devam edildi. İstenilen zaman diliminde uzaktan eğitimle çalışmalara ve eğitim sürecine devam edilebilir. Bu yüzden eğitim sürecini verimli buluyorum.*”

Ö17: “*Verimlilik kişiden kişiye göre değişir. Yüz yüze eğitimde de durum böyledir. Verimliliğin en iyi iki maddesi; uygun ortamın olması ve öğrencinin bilgiye açık olmasıdır. Yani uzaktan eğitimin verimliliği öğrenciye bağlıdır.*”

3.4.3. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Verimliliği [Öğrenciler]

Eğitim paydaşlarından öğrencilerin uzaktan eğitimin verimliliğine ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.15.).

Tablo 3.15. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Verimliliği Hakkında Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Verimsiz Eğitim	T1,T2,T3,T4,T6,T7,T8,T9,T10,T12,T15,T16,T17,T18,T19,T20,T21,T23	18
Verimli Eğitim	T5,T11,T13,T14,T16,T22	6

Tablo 3.15.’te ‘Öğrencilere, uzaktan eğitimin verimliliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz.’ cümlesinin sorulmasıyla yapılan görüşmeler sonucunda katılımcılar iki temayla görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcılar uzaktan eğitim ve çevrimiçi eğitimin Türkiye’de son yıllarda aktif olarak kullanılması, toplum olarak çevrimiçi eğitime

hazırlıklı olmadığı ve teknolojik ürün ve internet bağlantısı gibi problemlerden dolayı katılımcıların büyük çoğunluğu; **‘Verimsiz eğitim (T8, T15, T16)’** olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

T8: *“Verimliliğini göremedim. Uzaktan eğitimle derslerimize başladığımızdan bugüne kadar derslerde sürekli dikkatim dağılıyor. Dersi takip etmekte zorlanıyorum. Öğretmenle yeterli iletişim kuramadığımdan verimsiz görmekteyim.”*

T15: *“Pek verimli bir yanını göremedim. Açıkçası söylemek gerekirse sadece derslerin yapılma zorunluluğu olduğu için öğretmenler uzaktan eğitime katılıyordu. Öğretmen ve öğrencide de istek göremedik.”*

T16: *“Uzaktan eğitimin başlamasıyla derslerin kontrol edilmesi ve takip edilmesi benim için çok zor oldu. Komşuların internet bağlantısını ve elektronik araçlarını kullanmak zorunda kaldım. Biz 5 kardeş olduğumuz için yeterli elektronik araçlarımız yoktu. Öğrenciler arasında adaletli bir eğitim olmadığından süreci verimsiz olarak görmekteyim.”*

Öğrencilerin, uzaktan eğitimin verimliliğini değerlendirirken büyük çoğunluğu süreci verimsiz olarak görmektedirler. Büyük çoğunluğunun dışında bazı katılımcılar ise pozitif düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar **‘Verimli, destekleyici ve geliştirilebilir eğitim (T13, T14)’** olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

T13: *“Uzaktan eğitimin verimliliğini tamamen bireysel olduğunu düşünüyorum. Yüz yüze eğitime destek niteliğinde ve olağanüstü durumlarda kullanılabilir bir eğitim modelidir. Desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum ve verimli buluyorum...”*

T14: *“Lise ve üzeri eğitimlerde uzaktan eğitimin verimli ve kullanışlı olduğunu düşünüyorum. Öğrenciler bir ders için birden fazla materyallere hızlı bir şekilde ulaşarak eğitimi daha kalıcı hale getirebilir ve pekiştirmede kolaylıklar sağlamaktadır. Bu yüzden uzaktan eğitimin verimliliğini düşünmekteyim.”*

3.4.4. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Verimliliği [Veliler]

Eğitim paydaşlarından velilerin uzaktan eğitimin verimliliğine ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.16.).

Tablo 3.16. Velilerin Uzaktan Eğitimin Verimliliği Hakkında Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Verimsiz Eğitim	V2,V3,V4,V7,V8,V10,V11,V12,V14,V15,V17,V19	12
Verimli Eğitim	V1,V5,V6,V9,V20	5
Değişkenlik Gösterebilir	V13,V16,V18,V20,V22	5
Desteklenebilir Eğitim	V1,V13,V20,V21	4

Tablo 3.16.'da 'Velilere uzaktan eğitimin verimliliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz.' cümlesinin sorulmasıyla yapılan görüşmeler sonucunda birbirinden farklı temalar ile katılımcılar görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu uzaktan eğitim sisteminin kültürlerine ve geleneklerine aykırı olduğunu son yıllarda alışık olmadıkları bir eğitim modeli olduğundan ve çocuklarının da süreç içerisinde ders başarısının düşmesi ve çocuklarından alışkın olmadıkları yeni davranışların keşfedilmesiyle süreci çok '**Verimsiz eğitim (V11, V12, V19)**' olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

V11: "Türkiye şartlarında verimli olduğunu düşünmüyorum. Yeterli altyapının olmaması ve öğrencilerin aynı donanımlara sahip olmaması eksik öğrenmeleri beraberinde getirmektedir."

V12: "Her öğrenci ya da eğitim paydaşları uzaktan eğitim için yeterli materyallere ya da internet bağlantısına ulaşamıyor. Uzaktan eğitimin verimliliği ve sürdürülmesi için teknolojik olarak eğitim paydaşları desteklenmelidir. Günümüz şartlarda uzaktan eğitimi verimsiz geçmektedir."

V19: "Uzaktan eğitimin teknik, teknolojik, sosyal ve bireysel olarak hazırlıklarının yetersiz olması sebebiyle verimli bulmuyorum. Uzaktan eğitimi avantaja çevirebilenler, bireysel öğrenme alışkanlığı edinmiş, maddi imkânları orta düzey ve üzerinde olan öğrenciler için avantajlı duruma geldi."

Velilerin büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin verimliliğini değerlendirirken süreci verimsiz olarak görmektedir. Bazı katılımcılar ise sürece pozitif bir bakış açısı ile bakmış ve görüşlerini birbirinden farklı temalarla belirtmişlerdir. Bu temalar şöyledir: '**Verimli eğitim (V5), Değişkenlik gösterebilir (V13) ve Desteklenebilir eğitim (V1)**' gibi

temalardan söz edilmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

V5: “Oldukça verimli görüyorum; çünkü uzaktan eğitim, olağanüstü durumlarda öğrenciye eğitimi ulaştırmayı ve eğitimi kolaylaştırmayı beraberinde eğitimin devamlılığını sağlaması açısından oldukça kıymetli bir çevrimiçi eğitimidir.”

V13: “Yüz yüze eğitim kadar verimli olmasa da bu kavram kişiden kişiye göre değişkenlik gösterebilir. Verimi tam olarak alabilmek için velinin de birtakım fedakârlıklar gösterip öğrencisinin üzerinde biraz daha fazla durması gerekir.”

V1: “Uzaktan eğitime yeteri kadar katılım sağlandığında ve gerekli önem verildiğinde uzman öğretmenlerin bilgi birikiminden faydalanma yönünde verimlilik sağlayabilmektedir. Ancak eğitim, yüz yüze ve birebir iletişimle sağlanmaktadır. Bu yüzden günümüz şartlarını düşündüğümüzde hastalık, pandemi gibi durumlarda uzaktan eğitimin kullanışı olumlu olabilir ancak yüz yüze eğitimin daha faydalı olacağının kanaatindeyim. Bu yüzden daha sağlıklı bir eğitimin sürdürülmesi için uzaktan eğitim sistemi ve altyapısı desteklenmelidir.”

3.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEM: UZAKTAN EĞİTİMİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Araştırmanın beşinci alt problemi olan ‘Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliğini Nasıl Görüyorsunuz? Değerlendiriniz.’ sorusu farklı gruplardan oluşan katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılarla yapılan mülakat sonucunda bireyler görüşlerini farklı temalarla belirtmişlerdir. MEM (Milli Eğitim Müdürlüğü) personelleri, öğretmenler, öğrenciler ve velilerin görüşleri birbirinden bağımsız kategoriler halinde sırasıyla tablolarda gösterilmiştir (Tablo 3.17., 3.18., 3.19., 3.20.).

3.5.1. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Sürdürülebilirliği [Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) Personeli]

Eğitim paydaşlarından MEM personelinin uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğine ilişkin tablo verilmiştir (Tablo 3.17.).

Tablo 3.17. MEM Personellerinin Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliğine İlişkin Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Sürdürülemez Eğitim	M4,M5,M7,M9,M10,M11,M12,M13,M14,M15,M16	11
Sürdürülebilir Eğitim	M1,M2, M3,M6,M8	5

Tablo 3.17.’de MEM personellerine, ‘Uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz.’ sorusuyla yapılan görüşmeler sonucunda birbirinden farklı temalar ile katılımcılar görüşlerini belirtmişlerdir. MEM personellerinin büyük çoğunluğu ‘**Sürdürülemez (M4, M10, M11, M12)**’ eğitim olduğunu ifade etmişlerdir. MEM personelleri, eğitim hayatının pandemiden dolayı eğitim sürecinin zorunlu olarak devam etmesiyle Türkiye’de ve bölgemizde özellikle kırsal kesimlerde birçok öğrenci ve eğitimciyi çok olumsuz etkilediklerini belirtmişlerdir. Ülkemizde uzaktan eğitimin tarihi her ne kadar geçmişi eskiye dayansa da çevrimiçi eğitime yabancı bir toplum olduğumuzu belirtmişlerdir. Pandemi süreciyle gelen çevrimiçi eğitime hazırlıklı olmayan bir toplum altyapı ve teknolojik imkânların kısıtlı ve tüm bireylerin sahip olmaması gibi etkenlerden söz ettiklerini ve sürecin olumsuzluklar yaratarak gelecek yıllarda eğitimde birçok olumsuz etkilerinin olabileceğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

M4: “Türkiye’de uzaktan eğitimin sürdürülebilirliği kısmen mümkün görünmekte ancak bölgemiz adına ifade edecek olursam sürdürülebilirliği yoktur;çünkü coğrafyamızda ve kırsal bölge okullarımızda ve bazı mahallelerimizde elektrik, ağ bağlantısı ve ekonomik sebeplerden dolayı materyal ve internet ağ sıkıntısı yaşadıklarından eğitim ne kadar sağlıklı sürdürülebilir ki? ...bu yüzden uzaktan eğitimin sürdürülmesi öğrenci ve eğitimciyi dersten ve okuldan uzaklaştıracaktır.”

M10: “Uzaktan eğitimin devam etmesini isteyen biri değilim. Türkiye’de, toplum olarak uzaktan eğitime bilinçli bireyler yetiştirmedeğimizden sürdürülebilirliği mümkün değildir. Çünkü yıllardır eğitim sistemimiz yüz yüze eğitimle devam edilmiştir. Ayrıca uzaktan eğitimle tüm öğrencilere hitap edemiyoruz.”

M11: “Sürekli olarak devam etmesi imkânsızdır. Devam etmesi durumunda ileride telafisi mümkün olmayan ve hasarların ya da zararların önüne geçilemeyeceği bir eğitim modelidir.”

M12: “Bölgemizde uzaktan eğitimin sürdürüleceğini düşünmüyorum. Çünkü toplumumuzda çok fazla sayıda teknoloji ve bilişimden uzak (bilinçsiz) bireylerimiz mevcuttur. Yüz yüze eğitim esnasında okula gelmeyen ve eğitim sürecini takip etmeyen öğrenciler ve veliler mevcuttur.”

MEM personelleri, uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini değerlendirirken birbirinden farklı görüşlerden söz etmişler ve bu görüşler ‘**Sürdürülebilir eğitim (M1), (M2), (M6)**’ temasıyla belirtilmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

M1: “Özellikle bu dönemde salgının etkisiyle derslerin uzaktan eğitim olarak devam etmesi mükemmel oldu. Evde rahat ve temiz bir ortamda ebeveynlerle birlikte derslerinin takip edilmesiyle sürdürülebilir eğitim olduğunu görüyorum. Ayrıca insanlarımız daha bilinçli olduktan sonra, teknolojik altyapı gibi eksiklikler giderilmesiyle ve eğitim paydaşlarına yeterli düzeyde destek sağlandığında uzaktan eğitim sürdürülebilir.”

M2: “Ülkemizde uzaktan eğitim yeni bir model değildir. Tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Türkiye’de yeterli bir altyapı var ve gelecek eğitim kuşağında bireylerin çoğu uzaktan eğitimin sürdürülmesini isteyecektir.”

M6: “İlerleyen zamanlarda çağın teknolojik gelişimleri göz önüne alındığında ve desteklenirse daha işlevsel daha ulaşılabilir bir eğitim yöntemi olacağını düşünüyorum.”

3.5.2. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Sürdürülebilirliği [Öğretmenler]

Eğitim paydaşlarından öğretmenlerin uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğine ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.18.).

Tablo 3.18. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliğine İlişkin Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Sürdürülebilir Eğitim	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö6,Ö9,Ö10,Ö13,Ö14,Ö17,Ö20,Ö21,Ö24,Ö26,Ö28	15
Sürdürülemez Eğitim	Ö5,Ö7,Ö8,Ö11,Ö12,Ö15,Ö16,Ö18,Ö19,Ö22,Ö23,Ö25,Ö27,Ö29	14

Tablo 3.18.’de öğretmenlere ‘Uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz.’ sorulmasıyla yapılan görüşmeler sonucunda katılımcılar birbirinden farklı ifadelerle görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcılar iki temada (sürdürülebilir ve sürdürülemez) görüşlerini belirtmişlerdir. Bu temalardan ilki ‘**Uzaktan eğitimin sürdürülebilir olduğunu (Ö14, Ö17, Ö21)**’ ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö14: “ Yüz yüze eğitimin devam etmemesi eğitim paydaşlarını her ne kadar üzse de uzaktan eğitimle, öğrenciler ve öğretmenler kesintisiz ve güvenli eğitimle sürdürülebilir olduğunu düşünüyorum.

Ö17: “Zamanla yüz yüze eğitimin önüne geçebileceğini düşünüyorum. Teknoloji çağında yaşıyoruz ve uzaktan eğitim kaçınılmaz oluyor. Bence gelecek yılların eğitim sistemi çevrimiçi olarak devam edecek ve en büyük avantajı ekonomik olmasıyla sürdürülebilecektir.”

Ö21: “Uzaktan eğitim altyapı hizmetlerinin düzeltilmesiyle ve teknolojik aletlerle desteklenirse sürdürülebilir. Böylece veliler ile okul iş birliği yapmalı ve öğrencilerin derslere katılımını sağlamalıdır. Uzaktan eğitim, eğlenceli ve verimli olursa sürdürülebilir.”

Öğretmenler, uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini değerlendirirken birbirinden farklı görüşlerden söz etmişler ve bu görüşlerini ‘**Sürdürülemez eğitim (Ö5), (Ö16)**’ temasıyla belirtmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö5: “Eğitimde kullanılmasını istemiyorum. Çünkü süreç çok verimsiz geçmekte ve sürdürülebilir bir eğitim değildir. Bakanlık tarafından daha fazla desteklenir ve yeterli düzeyde kullanım sağlanırsa alternatif olarak kullanılabilir.”

Ö16: “Özellikle okul öncesi, ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitimle derslerde verim alamayacağını düşünüyorum. Pandemi sürecinde zorunlu olarak uzaktan eğitimle derslere devam ettiğimiz esnada birçok olumsuz (teknoloji eksikliği, sorumsuz

bireyler, materyallere ulaşamama vb.) olaylarla karşılaştık. Kısacası çevrimiçi eğitimle öğrencilerin körelebileceğine ve kapasitelerinin düşebileceğini düşünüyorum. Bu nedenle sürdürülemez.”

3.5.3. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Sürdürülebilirliği [Öğrenciler]

Eğitim paydaşlarından öğrencilerin uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğine ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.19.).

Tablo 3.19. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliğine İlişkin Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Sürdürülemez	T1,T2,T3,T4,T6,T7,T8,T10,T11,T12,T13,T15,T16,T17,T20	15
Sürdürülebilir	T5,T9,T14,T18,T19, T21,T22,T23	8

Tablo 3.19.’da öğrencilere, ‘Uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz.’ cümlesi sorulduğunda katılımcılar birbirinden farklı konulara değinmiştir. Bu konular: teknoloji ve altyapı eksikliği, niteliksiz eğitim ve fırsat eşitsizliği gibi konulara değinerek süreci negatif olarak belirtmektedirler. Böylece katılımcılar görüşlerini iki farklı temayla (sürdürülemez ve sürdürülebilir eğitim) belirtmişlerdir. Bu temalardan ilki ‘*Uzaktan eğitimin sürdürülemez (T1, T6, T10, T16)*’ olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

T1: “Uzaktan eğitimle derslerin devam etmesi çok zor. Çünkü derslerde ne olup bittiğini anlayamıyorsunuz. Her kafadan ayrı bir ses çıkmakta ve bazen canlı derslerdeyken tanımadığımız kullanıcılar canlı derslere bağlanarak dersin işleyişini bozmaktaydı ve katılımcı sayısına baktığımız zaman sınıf mevcudunun iki katı kadar katılımcı gördüğüm zamanlar oldu. Bu kişiler sınıfımızdan olmayan kişilerdi yani gerçek olmayan hesaplardı. Bu nedenle uzaktan eğitimin sürdürülmesini istemiyorum. Ayrıca sürdürülemeyeceğini düşünüyorum.”

T6: “Bu şekilde devam ederse uzaktan eğitimin sürdürülmemesini istiyorum. Çünkü gün geçtikçe öğrencinin başarı oranı ve motivasyonu düşmektedir.”

T10: “Uzaktan eğitimle virüsten sonra tanıştım. Bana göre uzaktan eğitimle kaliteli bir eğitim alamadığımızı düşünüyorum. Ayrıca derslerde ve sınav başarı sıralamasında çok niteliksiz öğrencilerin yetiştirilmesine neden olmaktadır.”

T16: “Uzaktan eğitimin sürdürülmesi için özellikle altyapının güçlendirilmesi, internetsiz öğrencinin kalmaması ve bilgisayar-tablet gibi ürünlerle öğrenci ve aileler desteklenerek uzaktan eğitimle dersler işlenebilir.”

Öğrenciler, uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini değerlendirirken birbirinden farklı görüşlerden söz etmişler ve bu görüşlerini ‘**Sürdürülebilir eğitim (T14, T19)**’ temasıyla belirtmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

T14: “Pandemi döneminde derslerin devamlılığı için teknolojinin imkanlarından bir kez daha yararlandık ve kesintisiz bir eğitim yaşadık. Teknolojik ve bilişim açısından iyileştirmeler yapılırsa uzaktan eğitim daha verimli sürdürülebilir. Şimdi gelecek yüzyıllarda eğitimlerin çoğu çevrimiçi olarak devam edileceğine inanıyorum.”

T19: “İlk zamanlar uzaktan eğitimle ders işlemekte zorlanıyordum. Zaman geçtikte uzaktan eğitimle ders işlemek daha zevkli ve rahat hale geldi. Ayrıca arkadaşlarım ve ben uzaktan eğitime motive olduğumuzu söyleyebiliriz; çünkü zamanla her şeye alıştık ve çevrimiçi uygulamaları daha rahat kullanmaya başladık ve farklı uygulamalarla dersleri kesintisiz bir şekilde sürdürdük. Yani uzaktan eğitim sürdürülebilir.”

3.5.4. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Sürdürülebilirliği [Veliler]

Eğitim paydaşlarından velilerin uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğine ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.20.).

Tablo 3.20. Velilerin Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliğine İlişkin Görüşleri

Tema	Katılımcılar	f
Sürdürülemez Eğitim	V1,V3,V4,V5,V7,V10,V11,V12,V14,V15,V16,V18,V21,V22	14
Sürdürülebilir Eğitim	V2,V6,V8,V9,V13,V17,V19,V20,	8

Tablo 3.20.’de velilere, ‘Uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz.’ cümlesi sorulduğunda katılımcılar birbirinden farklı konulara değinmiştir. Bu konular: teknoloji ve altyapı eksikliği, anti-sosyal bireylerin yetiştirilmesi, eğitim paydaşlarının sorumsuz olması, niteliksiz eğitim ve fırsat eşitsizliği gibi konulara değinerek süreci negatif olarak belirtmektedirler. Böylece katılımcılar görüşlerini iki farklı temayla (*sürdürülemez ve sürdürülebilir eğitim*) belirtmişlerdir. Bu temalardan ilki ‘**Uzaktan eğitimin sürdürülemez (V11, V18, V21)**’ olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

V11: “*Uzaktan eğitimin sürdürülmesi bu zamanda mümkün görünmüyor gibi çünkü birçok olumsuzluklar görmekteyiz. En ufak bir elektrik kesintisi ya da bağlantı gibi sorunların yaşanmasıyla eğitimde problemler yaratmaktadır. Olumsuzluklardan bahsederek uzaktan eğitimin kötü sonuçlar doğurduğunu söylemek elbette doğru değildir ama devletin ve vatandaşların kendilerini geliştirerek uzaktan eğitimin daha gelişmeye açık olduğunu ifade edebilirim. Böylelikle uzaktan eğitim geliştirilebilir.*”

V18: “*Toplumsal düzen açısından bakıldığında insanlar sosyal varlıktır. Bu bağlamda okul ortamı bireylerin akranlarıyla iletişime geçmesiyle ve sosyalleşme sürecinin başlamasıyla mükemmel bir ortamdır. Uzaktan eğitim sistemiyle bu eksiklik giderilmemektedir. Bu yüzden uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini istemiyorum.*”

V21: “*Eğitim paydaşları üzerine düşen sorumlulukları (Ebeveyn takibi, doğru ders seçimleri, derslerin tekrar edilmesi, ders öncesi hazırlık ve motivasyonun uygun düzeyde tutulması gibi) düzenli bir şekilde yaparsa ve takip ederse sürdürülmelidir.*”

Veliler, uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini değerlendirirken birbirinden farklı görüşlerden söz etmişlerdir. Katılımcılar uzaktan eğitimi bireylerin hayatboyu kendisini geliştirmek için bir avantaj olarak gördüklerini ‘**Sürdürülebilir eğitim (V13, V20)**’ temasıyla belirtmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

V13: “Uzaktan eğitimle beraber insanların konu hakkında daha fazla bilgi edinmesi ve toplumun çevrimiçi eğitime uyum göstermesiyle hayatboyu eğitim amacıyla kullanılmaktadır. Sürdürülebilir.”

V20: “Yeterli eğitim materyalleri ulaştırılmasıyla ve çocuklarının güvenli-sağlıklı bir ortamda eğitim almasıyla sürdürülebilir olduğunu düşünüyorum.”

3.6. ALTINCI ALT PROBLEM: UZAKTAN EĞİTİM HAKKINDA ÖNERİLER

Araştırmanın altıncı alt problemi olan ‘Uzaktan Eğitim Hakkında Bir Öneriniz Var mı?’ sorusu farklı gruplardan oluşan katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılarla yapılan mülakat sonucunda bireyler görüşlerini farklı temalarla belirtmişlerdir. MEM (Milli Eğitim Müdürlüğü) personelleri, öğretmenler, öğrenciler ve velilerin görüşleri birbirinden bağımsız kategoriler halinde sırasıyla tablolarda gösterilmiştir (Tablo 3.21., 3.22., 3.23., 3.24.).

3.6.1. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Öneriler [Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) Personeli]

Eğitim paydaşlarından MEM personelinin uzaktan eğitim önerilerine ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.21.).

Tablo 3.21. MEM Personellerinin Uzaktan Eğitim Önerileri

Tema	Katılımcılar	f
Teknoloji ve Altyapı Desteklenmeli	M1,M2,M3,M4,M7,M9,M10,M12,M13,M14,M15,M16	12
Eğitim Paydaşları Bilgilendirilmeli	M8,M10,M11,M12,M13,M14,M16	7
Alternatif Eğitim	M2,M6	2
Kullanılmamalı	M5,M15	2

Tablo 3.21.’de MEM personellerine ‘Uzaktan eğitim hakkında bir öneriniz var mı?’ sorusuna ilişkin yapılan görüşmeler sonucunda MEM personelleri, birbirinden farklı temalarla görüşlerini belirtmektedirler. Özellikle MEM personellerinin fikirleri iki temada yoğunlaşmıştır. Bu temalar: ‘**Teknoloji ve Altyapı Desteklenmeli (M1, M3)** ve **Eğitim Paydaşları Bilgilendirilmeli (M11, M14)**’ konusuyla katılımcılar görüşlerini ifade etmiştir. Katılımcıların çoğunluğu pozitif bakış açısıyla görüşlerini belirtirken iki

katılımcı ise uzaktan eğitimin kullanılmaması (M5, M15) gerektiğini negatif olarak belirtmiştir. MEM personellerinin konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

M1: *“Eğitim paydaşlarının istekleri ve önerileri toplumdan topluma göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu yüzden toplumun beklentileri araştırmalı ve çözüm üretilmelidir. Örneğin Siirt ilimizin kırsal yerlerinde teknolojik ve altyapı problemi olduğu için uzaktan eğitimde yeterli katılım sağlanmadı. Bu nedenle benim önerebileceğim en büyük problem bu ve bu probleme çözüm üretilmelidir.”*

M3: *“Eğitim paydaşlarına özellikle de öğretmenlere teknik altyapı eğitimi ve bilgisayar kullanımı eğitimi verilmesi lazım. Her koşulda internet ağı altyapısı desteklenmelidir. Ayrıca bilişim konusunda güncellemeler ya da yeni bir bilişim konusu keşfedildiği zaman konu üzerinde öğretmenler ile eğitim paydaşları kendi aralarında toplantılar düzenlemelidir.”*

M11: *“Eğitim paydaşlarının her bireyi üzerine düşen sorumluluğunun farkında olmalı ve süreç boyunca eğitim ve eğitime yönelik gelişmeleri takip ederek öğrencisine destek vermelidir. Eğitim paydaşları dediğimiz zaman sadece öğretmenler değil öğrenci ve veli de dikkate alınarak süreç hakkında bilgilendirilmeli ve desteklenmelidir.”*

M14: *“Öğrenci, veli ve hatta öğretmenlerin hepsi uzaktan eğitim süresi boyunca her anlamda destek görmeli ve süreç hakkında aydınlatılmalı ve yönlendirilmelidir. Gelecekte eğitim hayatı boyunca ne gibi yararlar sağlayıcı ve zararlar doğurabileceği konusunda tüm eğitim paydaşlarını bilgilendirmeli ve ihtiyaç halinde desteklemelidir.”*

MEM personellerinin çoğunluğu pozitif bir bakış açısıyla görüşlerini belirtmişlerdir. Fakat iki katılımcı aksini ifade ederek uzaktan eğitimin, eğitim öğretim hayatında **‘Kullanılmaması (M5, M15)’** gerektiğini önermiştir. MEM personellerinin konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

M5: *“Türkiye’de uzaktan eğitim her ne kadar uzun zaman önce başlasa da halkımız Covid-19 sürecinde daha sık duymaya başladı. Bu yüzden eğitim paydaşları arasında beklenmedik bir şekilde psikolojik ve sosyal olarak çöküntüler görmekteydik. Böyle olunca eğitim sürecini olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Pandemi ile başlayan uzaktan eğitim döneminde geçen bu süreç eğitim paydaşları için tamamen verimsizdi. Kullanılmamasını öneriyorum.”*

M15: “Başta öğretmenler olmak üzere öğrenci ve veliler gerçekten çok pasif kaldı. Ne yaptıkları belli değildi. Örneğin tüm öğrencilerimiz için eşit bir eğitim söz konusu değildi. Mesela Siirt ilinin bazı köyleri var ki bırakın eğitim vermeyi köylere ulaşımın çok zor olduğu ve kötü şartlarda yaşadıkları (internet yok, elektrik yok vs.) bilinmektedir. Hal böyle olunca bu çocuklara uzaktan bir şekilde nasıl eğitim sağlayabiliriz. Bu yüzden uzaktan eğitim hakkında önerim kullanılmaması yönündedir.”

3.6.2. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Öneriler [Öğretmenler]

Eğitim paydaşlarından öğretmenlerin uzaktan eğitim önerilerine ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.22.).

Tablo 3.22. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Önerileri

Tema	Katılımcılar	f
Teknoloji ve Altyapı Desteklenmeli	Ö2,Ö3,Ö6,Ö8,Ö9,Ö11,Ö13,Ö14,Ö16,Ö17,Ö20,Ö21,Ö24,Ö26,Ö28,Ö29	16
Eğitim Paydaşları Bilgilendirilmeli	Ö1,Ö5,Ö10,Ö18,Ö21,Ö24,Ö27,Ö28,Ö29	9
Geliştirilebilir	Ö15,Ö16,Ö17,Ö18,Ö21,Ö23,Ö24,Ö28	8
Kullanılmamalı	Ö7,Ö12,Ö19,Ö22,Ö25	5
Alternatif Eğitim	Ö4,Ö6,Ö15,Ö29	4

Tablo 3.22.’de öğretmenler ‘Uzaktan eğitim hakkında bir öneriniz var mı?’ sorusuna ilişkin yapılan görüşmeler sonucunda katılımcılar, birbirinden farklı temalarla görüşlerini belirtmektedirler. Özellikle katılımcıların fikirleri iki temada yoğunlaşmıştır. Bu temalar: **‘Teknoloji ve altyapı desteklenmeli (Ö14, Ö29) ve Eğitim paydaşları bilgilendirilmeli (Ö10)’** konusuyla katılımcılar görüşlerini ifade etmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö14: “Eğitim camiası için bedava, kesintisiz ve hızlı internet sağlanmalıdır. Temel altyapı güçlendirilmeli ve tüm eğitim paydaşlarına eşit koşullarda eğitim hizmeti sunulmalıdır. Çevrimiçi materyaller ve uygulamalar geliştirilmelidir.”

Ö29: “Altyapı desteklemeleri yapılarak uzaktan eğitimde daha fazla verim almak mümkündür. Ayrıca okul saatlerini kısaltacak ve daha fazla verim alınacak şekilde yüz yüze eğitim ile beraber yürütülebilir.”

Ö10: “Uzaktan eğitim süreci boyunca verimli bir eğitimin sürdürülmesini istiyorsak eğer eğitim paydaşları her anlamda bilgilendirilmeli ve güncel eğitimler verilmelidir. Sürecin daha kaliteli ve başarılı geçeceğine inanıyorum.”

Katılımcıların yoğun olarak vurguladıkları temalar dışında bazı katılımcılar ise farklı temalara değinmişlerdir. Uzaktan eğitimin ‘**Geliştirilebilir eğitim olduğunu (Ö21) ve Alternatif eğitim (Ö4)**’ olarak görüşlerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu pozitif bakış açısıyla görüşlerini ifade ederken beş katılımcı aksini ifade ederek ‘**Uzaktan eğitimin kullanılmaması (Ö22)**’ gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

Ö21: “Bu sistem geliştirilmeye açık bir eğitim modelidir. Bence uzaktan eğitim üzerinde çalışmaların artırılması gerekiyor. Çünkü bilişim dönemindeyiz. Öğrenciler ya da eğitim almak isteyen tüm bireyler için bulunmaz bir nimettir. Çünkü zaman ve mekâna bağlı kalmadan istenilen yerde istenilen zamanda eğitim almak mümkündür. Bu nedenle uzaktan eğitimin geliştirilebilir olacağını düşünüyorum.”

Ö4: “Yüz yüze eğitime alternatif olarak kullanılabilir. Öğrencilerin hafif rahatsızlıkları bulunduğu ve öğrenci okula gelemediği günlerde telafi eğitim olarak kullanılabilir.”

Ö22: “Uzaktan eğitimde verimliliği göremedim. Öğrencilerin ve öğretmenlerin sosyal çevreden uzak kalması eğitimde başarıyı düşürmektedir. Sürecin devam etmesini istemiyorum ve kullanılmaması gerektiğini düşünüyorum.”

3.6.3. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Öneriler [Öğrenciler]

Eğitim paydaşlarından öğrencilerin uzaktan eğitim önerilerine ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.23.).

Tablo 3.23. Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Önerileri

Tema	Katılımcılar	f
Teknoloji ve Altyapı	T2,T3,T4,T5,T10,T11,T14,T15,T16,T17,T18,T20,T21,T22,T23	15

Geliştirilebilir	T1,T6,T9,T16,T17,T21,T22,T23	8
Disiplinli Olmalı	T8,T13	2
Kullanılmamalı	T7,T12	2

Tablo 3.23.'te öğrenciler 'Uzaktan eğitim hakkında bir öneriniz var mı?' sorusuna ilişkin yapılan görüşmeler sonucunda öğrenciler, birbirinden farklı temalarla görüşlerini belirtmektedirler. Katılımcıların büyük çoğunluğu pozitif düşüncelerle **'Teknoloji ve altyapı desteklenmeli (T3, T14), Geliştirilebilir eğitim (T1, T16) ve Sürecin disiplinli olması gerektiğini (T8)'** görüşlerini bu temalarla ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

T3: *"Birçok konuda öneride bulunabilirim ama en önemli vurgulamak istediğim konu eğitim paydaşlarının çoğu elektronik ürünlere ulaşamama ve internete bağlanamama sorununun çözüme kavuşması gerekiyor. Mesela evimizde bir tablet var ve iki telefon var. 4 öğrenciyiz canlı derslerde internet çok hızlı bitmekte ve sonraki derslere ya katılmıyoruz ya da yarım bir şekilde dersleri takip ediyoruz. Bu yüzden bakanlık öğrencileri desteklemelidir."*

T14: *"Uzaktan eğitim geliştirilecek bir alandır. Bu alanda mutlaka çalışmalar yapılmalı ve iyileştirmeler yapılarak geliştirmelidir. Hem normal zamanda hem de olağanüstü durumlarda eğitime büyük bir katkı sağladığından dolayı teknoloji ve altyapı zemininin sağlam bir şekilde geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekiyor."*

T1: *"Uzaktan eğitim hakkında elbette önerilerim var. Mesela çevrimiçi sınıflarımız çok kalabalık oluyor ve öğretmenin ne anlattığını tam olarak anlamıyoruz ve soru soramıyoruz. Kimi öğrenci arkadaşların mikrofonu açık olduğundan ve çevrimiçi eğitimde gereksiz konuşmalar olduğundan verimli bir eğitim alamıyoruz. Bu problem sınıf mevcutlarının azaltılmasıyla ya da farklı saatlerde derslerin işlenmesiyle giderilebilir. Zamanla bu problemin çözülmesiyle uzaktan eğitimin geliştirilebileceğini öneriyorum."*

T16: *"Yeni bir eğitim modeli ve zaman içerisinde eğitimde daha zevkli hale gelen uzaktan eğitimin sürekli geliştirilmesi gerekiyor. Ben sadece okuldaki canlı dersleri takip etmeyerek yabancı dil eğitimini de uzaktan eğitimle devam ettim. Bu yüzden uzaktan eğitim sisteminin geliştirilmeye açık olduğunu geliştirilebilir olduğuna inanıyorum."*

T8: “Bazı dersler o kadar verimli ve güzel geçiyor ki ama bazı dersler var ki bu derslerde hiçbir şekilde verim alamadığımı düşünüyorum. Disiplin ve sorumluluk yok herkes kendi kafasına göre konuşuyor ve öğretmenin ne dediğini anlamıyoruz. Bazı öğretmenler sesini çıkarmıyor ve canlı sınıfın kendiliğinden susmasını bekliyor. Bu problemin çözülmesi gerekir.”

Katılımcıların büyük çoğunluğu pozitif bakış açısıyla görüşlerini ifade ederken iki katılımcı aksini ifade ederek ‘**Uzaktan eğitim kullanılmamalı (T12)**’ ve bir katılımcının konu hakkında ‘**Önerisinin olmadığı**’ gibi temalardan söz etmişlerdir. Öğrencilerin konuya ilişkin ifadelerinden bazı örnek ifadeler aşağıdaki gibidir:

T12: “Uzaktan eğitimin devam edilmesini istemiyorum. Çünkü köyde ikamet ettiğim için internet ve bilgisayar problemi yaşıyorum. Bu yüzden bir yıldan uzun bir süredir eğitimden uzak kaldım. Bence uzaktan eğitim devam edilmemelidir. Eğer devam edilecek ise eşit koşullarda eğitim görmek istiyoruz.”

3.6.4. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Öneriler [Veliler]

Eğitim paydaşlarından velilerin uzaktan eğitim önerilerine ilişkin görüşleri tabloda verilmiştir (Tablo 3.24.).

Tablo 3.24. Velilerin Uzaktan Eğitim Önerileri

Tema	Katılımcılar	f
Geliştirilebilir Eğitim	V1,V4,V6,V7,V8,V10,V11,V17,V18,V19,V20,V21	12
Teknoloji ve Altyapı Desteklenmeli	V2,V3,V5,V6,V12,V17,V20,V22	8
Eğitim Paydaşları Bilgilendirilmeli	V1,V3,V8,V20,V21,V22	6
Kullanılmamalı	V14,V15	2

Tablo 3.24.’te veliler ‘Uzaktan eğitim hakkında bir öneriniz var mı?’ sorusuna ilişkin yapılan görüşmeler sonucunda veliler, birbirinden farklı temalarla görüşlerini belirtmektedirler. Katılımcıların büyük çoğunluğu pozitif düşüncelerle ‘**Geliştirilebilir eğitim (V11, V20), Teknolojik altyapı desteklenmeli (V5) ve Eğitim paydaşları bilgilendirilmeli (21)**’ görüşlerini bu temalarla ifade etmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadelerinden bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

V11: “Eğitime ayrılan bütçe arttırıldığı takdirde gerekli olan temel bilişim ürünler satın alındığında ve uzaktan eğitim sisteminin geliştirilmeye yönelik çalışmaların sürdürülmesi gerekiyor. Kısacası uzaktan eğitim, sürekli teknolojiye ayak uydurmalı ve gelişmeye açık olmalıdır.”

V20: “Toplumumuzda uzaktan eğitime yeni alışan milyonlarca eğitim paydaşları bulunmaktadır. Bu yüzden Mili Eğitim Müdürlükleri, altyapı ve bilişim alanında gelişimleri takip etmeli ve topluma en uygun yöntemi bulup eğitim paydaşlarıyla paylaşmalıdır. Uzaktan eğitim sürekli yeniliklere açık olduğu geliştirilmeye ihtiyaç duymakla beraber milli eğitim ve üniversiteler uzaktan eğitime yönelik yenilikçi davranmalıdır.”

V5: “Uzaktan eğitim, sadece yüz yüze eğitimin yapılamayacağı olağanüstü durumlarda yapılabilir. Bu durumlarda sorumlu bakanlıklar tarafından teknolojiye önem vermeli, eksikliklerin giderilmesi gerektiği ve yeni teknolojiye ayak uydurmak için tüm eğitim paydaşlarını desteklemelidir. İnternet ve bilgisayar ihtiyacı olan bireyler desteklenmelidir.”

V21: “Türkiye’de pandemiden sonra çok sıklıkla kullandığımız uzaktan eğitimi her insan bilmiyor. Bu yüzden öncelikle uzaktan eğitimin ne olduğunu tüm bireylere anlatılması ve aydınlatılması gerekiyor. Uzaktan eğitimde çocuklarımıza nasıl destek çıkacağımızı ve çocukların gelişimlerini nasıl takip edeceğimizi bilmiyoruz. Öncelikle yetkili kişilerden, eğitim paydaşlarının bilgilendirilmesi ve desteklenmesini öneriyorum.”

Katılımcıların büyük çoğunluğu pozitif bakış açısıyla görüşlerini ifade ederken iki katılımcı aksini ifade ederek ‘**Uzaktan eğitim kullanılmaması (V14, V15)**’ gerektiğini ve üç katılımcı ise konu hakkında ‘**Önerisinin olmadığı**’ ifade etmiştir. Velilerin konuya ilişkin ifadelerinden bazı örnek ifadeler aşağıdaki gibidir:

V15: “Okullar kapandığından beri çocukların evde boşa zaman geçirdiklerini söyleyebilirim. Kitabın yüzünü açmadıkları gibi dersleri ihmal etmişler ve sürekli telefonla takıldıklarından dolayı uzaktan eğitimin kullanılmasını istemiyorum.”

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Salgın hastalık sürecinde uzaktan eğitimin, eğitim paydaşlarınca değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışmada farklı kitlelerden çalışma grubu belirlenerek (16 Milli Eğitim Müdürlüğü personeli, 29 öğretmen, 23 öğrenci ve 22 veli) görüşmeler yapılmış ve bulgulara bağlı olarak sonuçlar ifade edilmiştir. Araştırma sonuçları bulgu sırasına bağlı olarak altı başlık altında verilmiştir.

4.1.1. Uzaktan Eğitimin Tanımlanmasına Yönelik Sonuç ve Tartışma

Eğitim paydaşları tanımlamada uzaktan eğitimin farklı özelliklerine değinmiştir. Çalışma grubunca (*MEM Personelleri, Öğretmen, Öğrenci ve Veli*) ifade edilen uzaktan eğitimin tanımı ve öne çıkan özellikleri literatürdeki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Eğitim paydaşları uzaktan eğitimi doğru algılamış ve benzer cümlelerle ifade etmiştir. Uzaktan eğitim tanımı yapılırken katılımcıların tamamına yakını uzaktan eğitimin pozitif taraflarını belirtirken bir öğrenci *fırsat eşitsizliği* ve bir veli *yetersiz eğitim* şeklinde negatif tarafına vurgu yapmıştır. Araştırmanın veri toplama süreci özellikle salgın döneminin toplum sağlığına ağır hasarlar verdiği zamana denk geldiği için katılımcıların uzaktan eğitime uyum sağlamakta zorlandığı görülmüş ve eğitimin kesintisiz bir şekilde devam etmesi eğitim paydaşlarının çoğunluğunu memnun etmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun uzaktan eğitimin tanımında vurguladıkları iki konu; *iletişim teknolojilerinin kullanımı ve zaman/mekân bağımsızlığıdır*. Literatürde genel olarak uzaktan eğitimin tanımlarına bakıldığında; öğrenen ve öğreticinin farklı yer ve zamanda bulunarak gerçekleştirdikleri eğitim biçimi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla kurulan eğitimidir (Aydın, 2005). Hamzaee'ye (2009) göre uzaktan eğitim; teknolojik imkânların vermiş olduğu kolaylıklar ve avantajlarından yararlanarak geleneksel eğitimde olduğu gibi derslerin aynı mekânda olmadan devam edilmesi olarak belirtmiştir. İşman'a (2011) göre öğretmen ve öğrencinin farklı ortamlarda olmasıyla ve teknolojik aletlerin yardımıyla gerçekleştirdikleri eğitim türüdür. Hawkins'e (1999) göre uzaktan eğitim, farklı coğrafyalarda yaşayan öğrenci veya yetişkinlere eğitim imkânını

sunulması, zaman ve mekân sınırlaması olmadan eğitim ile öğretimin devam ettirildiği eğitim türüne uzaktan eğitim adını vermektedir. Holmberg (1995), uzaktan öğretimi/eğitimi, “*özellikle yüksek kaliteli öğretim materyali üretmek amacıyla, iş bölümü ve örgütsel ilkelerin yanı sıra teknik medyanın yaygın kullanımıyla rasyonelleştirilen bilgi, beceri ve tutumları aktarma yöntemi*” olarak tanımlamıştır. Böylece uzaktan eğitimle bireyler nerede yaşarsa yaşasınlar aynı anda çok sayıda öğrenciye eğitim vermeyi mümkün kılar. Ayrıca uzaktan eğitin öğretme ve öğrenmenin endüstrileşmiş bir şekli olduğunu ifade etmektedir. Alkan’a (1987) göre Uzaktan eğitim, geleneksel eğitim sınırlılıklarının bulunduğu durumlarda ve bu etkinliklerin yürütülmesinin zor olduğu durumlarda öğrenci ve eğitimcinin sanal ortamda zaman ve mekândan bağımsız olarak eğitimin sürdürülmesidir. Uzaktan eğitimde öğretmen ve öğrenci planlı bir şekilde zaman ve mekândan bağımsız olarak eğitim sürecine devam etmesidir (Erturgut, 2008). Bozkurt’a (2017) göre uzaktan eğitim, öğrenci ve öğretmenin eğitimde sınırları ortadan kaldırmak amacıyla teknolojik aletlerin kullanılmasıyla sürdürülen eğitim türüdür. Uzaktan eğitim, sınıf gibi geleneksel bir eğitim ortamında fiziksel olarak bulunmayan öğrencilere genellikle bireysel olarak öğretim sağlamak amacıyla öğretim yöntemlerine ve teknolojisine odaklanan bir eğitim alanıdır. “Bilgi kaynağı ve öğrenenler zaman ve mesafe veya her ikisi ile birbirinden ayrıldığında öğrenmeyi yaratma ve erişim sağlama süreci” olarak tanımlanmıştır (Honeyman ve Miller, 1993).

4.1.2. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Avantajlarına Yönelik Sonuç ve Tartışma

Eğitim paydaşlarından MEM personelleri, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla avantajlarının neler olduğunu ifade ederken farklı özelliklere değinseler de vurgulamak istedikleri ana tema ortaktır. MEM personellerinin büyük çoğunluğu uzaktan eğitim sürecinde bireylerin belirli bir *zamana ve mekâna bağlı kalmadan* eğitimine devam edebilmesiyle yüz yüze eğitime göre çok büyük avantaj sağladığını ifade etmiştir. Bir kısım katılımcı ise teknolojik imkânların sağladığı avantajlar sayesinde eğitim sürecinde derslerin *rahat, pratik ve sağlıklı* bir şekilde ilerlemesine olanak sağladığını belirtirken bir kısım katılımcı *destekleyici eğitim ve fırsat eşitliği* sağlamasıyla uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre avantajlı olduğunu belirtmişlerdir. Vlasenko ve Bozhok’a (2014) göre, uzaktan eğitim sayesinde herhangi bir konuma bağlı kalmadan ya da coğrafi olarak uzak bölgelerde bulunan bireylerin eğitim kurumlarına kolayca erişim imkânı sağlar, yerel

okulların sunmadığı fırsatları keşfetmek isteyen öğrencilerin çevrimiçi eğitimle daha kolay ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Elbette, uzaktan eğitimden yararlanan tek kişi öğrenciler değil çünkü birçok işletme uzaktan eğitim sayesinde çalışanların eğitim ve öğretimini daha hızlı ve daha uygun maliyetli hale getirmede değerli bir araç olduğunu belirtmiştir. De Oliveira, Penedo ve Pereira (2018), uzaktan eğitimin avantajlarını şöyle sıralamıştır: öğrenciler ve diğer eğitim paydaşları için düşük maliyet, zamandan tasarruf sağlama, fiziksel bir alana ihtiyaç duymama ve en önemlisi tek bir sınıf (video kaydı) ile birden fazla kişiye eğitimin sağlanması olarak önemli avantajlarını belirtmişlerdir. Sadeghi (2019), uzaktan eğitim sayesinde bireyler, istenilen yerde ve zaman içinde eğitim alma imkânı yaratması, önemli miktarda para tasarruf sağlama, fiziksel olarak işe gitmeme ve en önemlisi rahat bir şekilde eğitimlerin sürdürülmesine fırsat sağlar.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin avantajları konusunda *zaman ve mekândan bağımsız* olmasını belirtmektedirler. Öğretmenler salgın sürecinde birçok probleme karşı hazırlıksız yakalandıklarını belirtse de zamanla problemlerin üstesinden gelerek süreci avantajlı hale getirdikleri ifade edilmektedir. Genel olarak öğretmenler okula gitmeden ve esnek saatler içerisinde derslerin devamlılığını sağlamışlardır. Diğer katılımcılara göre ise *rahat- pratik bir eğitim olması ve eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasıyla* uzaktan eğitim yüz yüze eğitime göre daha avantajlıdır. Sindiani ve arkadaşları (2020), Covid-19 dönemindeki benzer bir araştırmasında bu süreçte uzaktan eğitimin en iyi seçenek olduğunu belirtmiştir. Koçoğlu, Ulu Kalın, Tekdal ve Yiğen'in (2020) araştırmasına bakıldığında öğretmenler, pandemi döneminde uzaktan eğitim ile yapılan eğitim faaliyetlerini yerinde bulmuş ve sürecin bu tarzda ders işlenerek geçilmesini daha avantajlı görmüştür. Wahlstrom, Williams ve Shea, 2003; Akt. O'Lawrence (2005), çalışmasında uzaktan eğitimin avantajlarını genellikle; esneklik sağlama, kendine uyarlanmış eğitim programı sunması, eğitimde daha fazla seçim ve eğitimde kolaylıkla kaliteye ulaşmak, öğrencilerin kendi hızında eğitimde sürekliliği sağlama ve daha düşük maliyetlerle daha fazla eğitim imkanının yaratılması gibi avantajlara değinmiştir.

Öğrenciler, uzaktan eğitimin avantajlarını belirtirken farklı özelliklere değinmişlerdir. Katılımcılar dört olumlu konu üzerinden görüşlerini belirtirken bir konu da ise olumsuz olarak değerlendirme yapmışlardır. Katılımcıların büyük çoğunluğu

uzaktan eğitimi *rahat eğitim* olduğuna vurgu yapmışlardır. Diğer katılımcılar ise *zaman ve mekân bağımsızlığı, sağlıklı eğitim ve ekonomik eğitim* olmasıyla uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime göre daha avantajlı olarak görmektedirler. Beş katılımcı ise uzaktan eğitimin örgün eğitime göre *avantajının olmadığını* belirtmişlerdir. Uzaktan eğitimin avantajları hakkında öğrencilerin genel olarak belirtmiş oldukları avantajlar şunlardır: öğrencinin kendi hızında ve başarısına göre eğitimlerine ölçülü bir şekilde devam etmesi, ödevlerin ve derslerin esnek olmasıyla uzaktan eğitimi rahat bir eğitim olarak görmesi ve son olarak belirli bir konuma bağlı olmadan istenilen yerde eğitimlerinin devam etmesi olarak görüşlerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak çevrimiçi eğitimde kişi kendi öğrenme stilini ve becerilerini anlamak, öğrenmenin kendileri için uygun olup olmadığını daha doğru bir şekilde belirlemelerini sağlamaktadır. Sonuçlara bakıldığında çevrimiçi öğrenme ortamının çoğu öğrenci için *rahat ve kullanışlı* olduğunu ve bunun akademik başarıyı olumlu yönde etkileyen önemli bir unsur olabileceğini göstermiştir. Genel olarak öğrenciler, uzaktan öğrenmenin sunduğu mevcut ve rahat eğitim ortamından memnun kalmışlardır. Kilit ve Güner'in (2021), yapmış olduğu çalışmada internet tabanlı uzaktan eğitimin öğrenciler üzerinde ne gibi avantajlarının olduğunu belirtmişlerdir: öğrenciler için zaman ve mekân bağımsızlığı, eğitim sürecinde esneklik, ders esnasından görsel ve işitsel materyallerin daha sık kullanılabilir olması ve son olarak ekonomik ve zaman tasarrufu sağlaması gibi avantajların olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçların sadece öğrencilere değil diğer eğitim paydaşlarına da avantaj sağladığını belirtmektedir. El Mansour ve Mupinga (2007), uzaktan eğitim sayesinde öğrenmenin birçok avantajını belirtmişlerdir. Özellikle öğrencilerin teknolojik ürün yardımıyla uluslararası erişimlere rahat ulaşarak eğitimlerini belirli bir zamana ve mekâna bağlı kalmadan eğitimlerini sürdürdüğünü belirtmiştir. Daymont, Blau ve Campbell'a (2011) göre; çevrimiçi dersleri tercih eden öğrenciler, nedenlerini esneklik ve rahatlık olarak ifade etmektedirler. Bu, kişinin ders almak için ortamını özgürce seçme yeteneğinin acil durum uzaktan öğrenimi için büyük bir avantaj olarak kabul edildiği bu çalışmanın bulgusuyla paralellik göstermekte ve yapılan bu çalışmayı desteklemektedir. Odabaş (2003), internet tabanlı uzaktan eğitimin avantajlarını şöyle belirtmiştir: öğretmen ve öğrencinin herhangi mekâna bağlı kalmadan geniş halk gruplarına yönelik dinamik bir eğitim fırsatı sunar, eğitim sadece ulusal olarak değil uluslararası bir boyutta taşınmakta ve eğitim sürecinin esnek olması en büyük avantajlarından. Bolliger (2004), çalışmasında öğrencilerin

okula gelmediğinde ya da çalışmak zorunda olan bireyler ders kayıtlarını videolar sayesinde eğitiminin devam edilmesini sağlayabilmektedir.

Ebeveynler, genellikle çevrimiçi eğitimde gelişimsel özelliklerin planlanması ve izlenmesi söz konusu olurken yüz yüze eğitimde daha çok bilinçlendirme çalışmalarının yapıldığı bilinmektedir. Bu çalışmada velilerin büyük çoğunluğu *zaman ve mekân bağımsızlığı* ile *bireysel eğitim* gibi iki farklı temayla uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre daha avantajlı olduğunu belirtmişlerdir. Beş katılımcı veli ise uzaktan eğitimin herhangi bir *avantaj sağlamadığını* ifade etmiştir. Uzaktan eğitim, öğretmen ile veliler arasında güçlü bir bağın oluşmasını sağlamıştır ve bu konuda velilere büyük sorumluluklar düşmüştür. Bazı velilere göre uzaktan eğitimin en güzel yönlerinden birisi de aile içinde iletişimin güçlendirilmesidir. Bazı araştırmalarda veliler, çocuklarının ödevlerini yaparken sorumluluk bilinci kazandığı, kendilerini geliştirdiklerini hissetmesi ve akademik olarak daha başarılı ve sorumluk kazandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada Covid-19 süreci döneminde öğrenciler zaman- mekân bağımsızlığı ve bireysel olarak eğitimlerine devam etmesiyle veliler için büyük bir avantaj olmuştur. Böylece veliler yüz yüze eğitime kıyasla uzaktan eğitim sürecinde çocukların öğretmenleriyle daha fazla iletişime geçerek güçlü bir iletişim kurulmasını sağlamıştır. Bu çalışmayı destekler nitelikte olan Van Voorhis'in (2004), araştırmasında olduğu gibi bu çalışmada da uzaktan eğitim sayesinde veliler, öğrenci ödevlerine yardım ederek öğretmen ve veli arasında güçlü bir iletişimin kurulmasını sağlamaktadır. Baysal, Ocak ve Ocak (2020), araştırmasında benzer sonuçlara ulaşılmış ve uzaktan eğitim, öğrencilere sanal eğitim imkânı sunarak sistem dahilinde derslerin içeriklerine eş zamansız ulaşabilmesi, zaman ve mekanla sınırlı kalmaması ve esnek öğrenmeyle çocukların eğitimlerini sürdürmesinde büyük bir avantaj olduğunu belirtmiştir. Ünsal (2012), yaptığı çalışmada internet tabanlı eğitimlerde bilgiye erişimin kolay ve rahat olması, bilimin tekrar edilebilmesi, her bireyin öğrenme hızına göre derslerin devam edilmesi, maliyetin azalması ve zamanla sınırlı kalmadan bireysel eğitimin sürdürülmesiyle avantajlı olduğunu belirtmektedir. Yamamoto ve Altun (2020) araştırmasında salgın hastalık döneminde okulların kapatılması ve derslerin uzaktan eğitim ile devam etmesinin bireyler arasında virüsün bulaşıcı hızını azalttığını belirterek çevrimiçi uzaktan eğitimin olumlu yönlerine değinerek avantajlı görmektedir. Çetin ve Ercan (2021), yaptığı araştırmada özel gereksinim duyan çocukların uzaktan eğitim sürecinde çevrimiçi eğitimin avantajlarını

belirtmişlerdir. Çevrimiçi eğitimin ebeveynlere göre avantajları: özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarının ders başlamadan önce zaman ve mekânı kendilerine göre belirlemesi, ders esnasında ebeveynlere ihtiyaç duyduğu esnada ebeveynlerden destek görmesi, öğrencilerde motivasyon sağlaması, öğrencinin kendine olan inancında pozitif değişimler ve derslerde esneklik sağlanmasıyla uzaktan eğitimin avantajlarını belirtmiştir.

4.1.3. Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitime Kıyasla Dezavantajlarına Yönelik Sonuç ve Tartışma

Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) personelleri uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime göre birçok açıdan olumsuz bulmaktadırlar. Yüz yüze eğitime nazaran dezavantajlı olarak ifade ettikleri hususlar; *teknoloji ve altyapı yetersizliği, motivasyon eksikliği, anti sosyal bireylerin yetiştirilmesi, yaşayarak öğrenememe ve fırsat eşitsizliği oluşturma* konularını belirtmişlerdir. Bazı personeller de sürecin bireylerde *sağlık problemleri oluşturmaya ve çevrimiçi derslere katılımın yetersiz olmasından* dolayı uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime göre dezavantajlı bulmaktadırlar. Ramos-Morcillo, Leal-Costa, Moral-García ve Ruzafa-Martínez (2020) ve De Paepe, Zhu ve De Pryck'e (2018) göre, öğrenciler eşit şartlara sahip olmadığından dolayı uzaktan eğitim sürecinin bireyler için dezavantaj yaratmış olduğunu ayrıca teknolojik aletlerin yetersizliği ya da altyapı sorunlarının yaşanmasından dolayı da uzaktan eğitimin dezavantajlarına önemli ölçüde vurgu yapmıştır. Horspool ve Lange (2012), araştırmasında uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin sosyalleşmeden mahrum kalmasıyla anti-sosyal bireyler olarak yetiştiğini ifade etmişlerdir. Kilit ve Güner'in (2021), araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin internet tabanlı eğitim sürecinde öğrencilerle yeterli düzeyde iletişim kuramama, dersleri anlayıp anlamadıklarını görememesi, derslere katılımın yetersiz olması ve ders esnasında öğrencileri kontrol etmede güçlük yaşadıklarını belirterek uzaktan eğitimin dezavantajlarını belirtmiştir. Wahlstrom, Williams ve Shea, 2003; Akt. O'Lawrence'ye (2005) göre bazı öğrenciler, başkalarıyla telefon veya e-posta yoluyla ne kadar iletişim kurarlarsa kursunlar diğer öğrencilerle yüz yüze iletişim kurmadan kendilerini yalnız hissederler; En önemli dezavantaj, uzaktan eğitimin daha fazla öz disiplin ve zaman yönetimi gerektirmesidir. Ayrıca uzaktan eğitimin sürdürülmesi için bazı insanlar, teknolojik ekipmanlar ve internet bağlantısı ihtiyaçlarını gideremediklerinden uzaktan eğitim dezavantajlı görülmüştür.

Uzaktan eğitimin dezavantajları konusunda öğretmenler; *yaşayarak öğrenmeye imkân tanımaması ve teknolojik altyapı yetersizliğinin* yüz yüze eğitime nazaran uzaktan eğitimdeki en önemli eksikler olduğunu ifade etmiştir. Bazı katılımcılar farklı dezavantajlara da değinmişlerdir. Bunlar: *motivasyon eksikliği, sağlık problemlerine sebebiyet verme, çevrimiçi derslere katılımın yetersiz olması ve disiplinsizlik* gibi konulardır. Keskin ve Özer Kaya (2020) uzaktan eğitim konusundaki araştırmasında öğrencilerin iletişim sorunuyla karşılaştıklarını ve teknolojik ürünlerle ilgili problem yaşadıklarını belirtmiştir. Diğer bir çalışmada benzer sonuçlar elde eden Koç (2020), çevrimiçi eğitimle öğrenci ve öğretmen arasında iletişim eksikliği, derslere katılımın yeterli düzeyde olmadığını ve teknik- ağ bağlantısı sorunlarına değinmiştir. Sadeghi'ye (2019) göre, uzaktan eğitim, birden fazla kişiye eğitim alma fırsatı sunsa da her zaman avantajlı görülmemekte ve dezavantajları da barındırmaktadır. Bunlar: bireyin dikkatinin çevrimiçi eğitimde farklı yönler gitmesi, karmaşık teknoloji, sosyal etkileşim olmadığından anti-sosyal bireylerin sayısında artış gözlemlenmesi ve öğretmenlerle iletişim kurmada problemlerin yaşanması gibi sorunlar uzaktan eğitimin belirgin dezavantajlarıdır. Serçemeli ve Kurnaz (2020), uzaktan eğitimin en büyük problemlerin başında öğrenci ve öğretmen arasında iletişim eksikliği yaşaması ve motivasyon eksikliğinin oluşmasından dolayı uzaktan eğitimi dezavantajlı olarak görmektedir. Uzaktan eğitimin öğretmenler için dezavantajlı olduğu ve öğretmenlere göre uzaktan eğitimin tek başına yeterli olmadığı; derslere katılımın yetersiz olduğu, öğrenci düzeylerini ölçememe ve geri dönütlerin yeterince alınamamasından dolayı uzaktan eğitimi dezavantajlı olarak görüldüğü de belirtilmiştir (Tang ve diğerleri, 2020).

Öğrenciler ve velilerle yapılan görüşme sonucunda benzer ifadelerle öğrenci ve veliler görüşlerini belirtmişlerdir. Bu konular; *yaşayarak öğrenememe, teknolojik altyapı yetersizliği ve motivasyon eksikliğinden* dolayı uzaktan eğitim sürecini dezavantajlı olarak görmektedirler. Bazı katılımcılar farklı konulara değinmiştir bunlar: *fırsat eşitsizliği, ekonomik olmama durumundan* dolayı uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime göre dezavantajlı olarak görmektedirler. Literatürde benzer sonuçların olduğu çalışmalara ulaşılmıştır. Gören ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan çalışmada, bazı katılımcıların çevrimiçi eğitimde yüz yüze eğitim gibi verim alamadıkları, öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarının yeteri düzeyde giderilmediği, internet bağlantısı sorunları ve en önemli sorunların başında yer alan veli ve öğrencinin yeterli düzeyde motive

edilememesinden dolayı çevrimiçi eğitimin dezavantajlı olduğunu belirtmişlerdir. De Oliveira, Penedo ve Pereira (2018), tarafından yapılan araştırmada uzaktan eğitimin çok avantajlı olduğu kanıtlanırsa da öğrenmeye karşı bazı önyargıları da vardır. Bunlar arasında, birey disiplinli olmalı ve sorumluluklarının farkında olmalıdır. Uzaktan eğitim aşırı esnek olduğundan gerekli disiplini yerine getirmek zor olduğundan öğrenciler için bir dezavantaj oluşturmaktadır. Ayrıca rehberlik edecek ve denetleyecek bir öğretmenin varlığı olmaması dezavantajları sayılmaktadır. Erkut'un (2020) yaptığı araştırmada; çevrimiçi eğitimin öğrencilerin öğrenme ihtiyacını karşılamadığını, yetersizlik, aktif öğrenmeyi desteklemeyen ve iletişim problemlerinin yaşanmasıyla süreci olumsuz olarak belirtmiştir. Vlasenko ve Bozhok (2014) yaptığı çalışmada uzaktan eğitimin en büyük dezavantajlarından birisi: öğrencinin sınıftaki diğer öğrencilerle etkileşim kaybıdır. Uzaktan eğitimde, grup çalışmasıyla yapılması gereken etkinlikler bir grup olmadan ya da birey diğer sınıf arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle fiziksel iletişim halinde olmadığından kişinin kendi başına çalışması ve etkinliği düzenlemesi zor olduğu için süreci dezavantajlı görmektedir. Bozkurt (2020) ise, uzaktan eğitim aşamasında öğrenci ve velilerin en çok sorun yaşadıkları iki önemli konuya değinmiştir. Bunlar: bireylerde motivasyon eksikliği ve bireylerin teknolojik aletlerle problem yaşama ve ağ bağlantısı olduğunu belirtmişlerdir. Böylece öğrenciler derslerinde verim alamadığından veliler ise öğrencileri motive etmekte zorluk yaşadıklarından dolayı çevrimiçi eğitim her iki katılımcıyı da olumsuz etkilemiştir. Lase, Zega ve Daeli (2021), tarafından yapılan *Endonezya kırsalındaki Covid-19 salgını sırasında ebeveynlerin uzaktan eğitim algıları* bu araştırmada ise ebeveynlerin uzaktan eğitim sürecini avantajlı görmediğine yönelik görüşler belirtmiş ve çevrimiçi eğitimin özellikle çocukların motivasyonunu düşürdüğüne değinmektedir. Akgül ve Oran'ın (2020), araştırmasında benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüş ve öğrenciler çevrimiçi eğitim sürecinde arkadaşlarını ve öğretmenlerini özlediğini, derslerinin takibinde problem yaşadıklarını ifade ederken veliler ise; çocuklarının psikolojik olarak rahatsız olduklarını, antisosyal çocuklarının yetişmesinden korkmaları, internet problemleri, yetersiz eğitim kaynakları özellikle altyapı çalışmalarının yetersiz olması çevrimiçi eğitimi dezavantajlı olarak belirtmişlerdir.

4.1.4. Uzaktan Eğitimin Verimliliğine İlişkin Sonuç ve Tartışma

MEM personellerinin büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin verimliliğine ilişkin görüşlerini *verimsiz eğitim* olarak belirtmektedirler. Özellikle eğitim planlamaların

ihtiyaçlara ve öğrenme kültürüne uygun olmadığı, eğitmenlerin fikirlerine başvurulmadığı, kurumlara uygun programların yapılmadığı, her kademeye uygun özelleştirilmiş programların yapılmadığı, eğitimci ya da öğrencinin uzaktan eğitim materyaller ihtiyaçlarının giderilmemesi ve en önemlisi öğrenciler geri dönüt alamadığından uzaktan eğitim süreci verimsiz olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu uzaktan eğitim yerine yüz yüze eğitimi daha verimli görmekte ve gelecek yıllarda uzaktan eğitim alternatif olarak eğzamanlı kullanılabilir olduklarını belirtmişlerdir. Birişçi'nin (2013) yaptığı araştırmada evrimii eğitimde, ğrenci ile ğretmen arasında yüz yüze bir iletişim olmadığından dolayı öğrencilerin derslere katılımın yetersiz olduğunu ve derslere ilginin azalttığını belirtmektedir. Doyle (2020) ve Vigdor, Ladd ve Martinez (2014) tarafından benzer konu üzerinde yaptığı araştırma bulgularına göre; eğitim paydaşları, materyal ve internet ağı gibi iki önemli bilişim ürünlerinde eşit imknlara sahip olmamasından dolayı eğitim sürecini verimsiz olarak görmektedir. Yılmaz, Güner, Mutlu, Doğanay ve Yılmaz (2020) tarafından yapılan benzer çalışmada ise; özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşan eğitim paydaşlarının COVID 19 virüs sürecinde internet ve teknolojik aletlerin eksik ya da olmaması süreci verimsiz etkilediğinden dolayı büyük bir sorun olarak belirtmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında kısmen olsa da uzaktan eğitimin verimliliğini birkaç katılımcı desteklemektedir. Alanyazın çalışmalarına bakıldığında benzer araştırmaların olduğu görülmüş ve salgın sürecinde eğitimlerin evrimii olarak devam etmesiyle virüsün yayılma ve bulaştırma riskinde azalma olduğunu belirtmişlerdir. Park ve arkadaşlarının (2016), çalışmasına bakıldığında geçmişte de salgın hastalıkların olması ve eğitim sürecinde benzer önlemlerin alındığı görülmüştür.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu uzaktan eğitim sürecini *verimsiz eğitim* olarak görmektedirler. Dokuz katılımcı verimliliğin *geliştirilebilir*, altı katılımcı ise *verimli eğitim* olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler genellikle: *ğrencilerde dikkat eksikliği yarattığını, ekonomik kaygıların ve teknolojik ürünlerin temin edilememesi, öğrenciler arasında fırsat eşit sızlığı* gibi nedenlerden dolayı uzaktan eğitim sürecini verimsiz görmektedirler. Gökdaş ve Kayrı'nin (2005) alışmasında; altyapı sorunları, ekonomik problemler, ğrenci ve velilerin bilinçsiz davranışları, bölgesel ekonomik kalkınma ve kültürlere bağlı olarak teknolojik aletlere bakış açısı ve teknolojiden yeterli düzeyde yararlanamama gibi olumsuzluklardan dolayı eğitimde verimsizlik grlmektedir.

Gökbulut'a (2021) göre, uzaktan eğitim sürecinde eğitim veren öğretmenlerin bir kısmı yüz yüze eğitimde olduğu gibi çevrimiçi derslerde derslerini sağlıklı bir şekilde anlatamama, derslerde öğrencilerin yeterli etkileşim kuramamasından dolayı eğitimi verimsiz etkilemektedir. Özgöl, Sarıkaya ve Öztürk (2017), tarafından öğretim elemanlarına yönelik yapılan araştırma sonuçların da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmekte ve sonuçlar şunlardır: uzaktan eğitim sürecinde bireylerin derslerde başarısının düştüğü görülmüş, öğretmenlerin iş yükünün yüz yüze eğitime göre daha fazla olması, derslere katılımın yetersiz olması, öğrencilerin uzaktan eğitimde dersleri önemsememesi ve en önemli sorunlardan birisi olan internet bağlantı sorunu ve altyapı yetersizliği uzaktan eğitim sürecini olumsuz etkilemiştir. Karakuş, Esendemir, Ucuzsatar, ve Karacaoğlu (2021) tarafından yapılan araştırmada; Türkçe öğretmenlerinin uzaktan eğitim üzerine yaptığı araştırmada uzaktan eğitimin Türkçe öğretmenleri ve öğrencileri açısından verimsiz olduğunu ifade etmişlerdir. Çevrimiçi eğitimle dört temel (okuma, konuşma, yazma ve dinleme) becerilerinin geliştirilmesinin zor olduğunu belirtmişlerdir. Yüz yüze eğitimle öğrencilerin ve öğretmenlerin aynı sınıf ortamında ve akranlarıyla beraber derslerde daha iyi verim aldıkları tespit edilmiştir. Bazı öğretmenler ise pandemi, sağlık problemleri ve kötü iklim koşullarında öğrencileriyle fiziki bir ortama bağlı kalmadan ders anlatmaya devam etmesi ve müfredat dersleriyle beraber internetin avantajlarından yararlanarak derslerin daha eğlenceli ve kalıcı olmasını sağladığından verimli olarak görmektedirler. Başaran, Doğan, Karaoğlu ve Şahin'in (2020), araştırmasında araştırmacı öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerini ele alarak uzaktan eğitimin verimliliği üzerine çalışma yapmış ve çalışmada pozitif noktalara değindiği görülmektedir. Alanyazın çalışmalarına bakıldığında benzer sonuçların yapıldığı görülmektedir. Bu da gösteriyor ki uzaktan eğitimde öğretmenlerin çevrimiçi eğitimde deneyimsiz oldukları ve teknolojik aletlerin kullanılmasında yetersiz olduklarından dolayı süreci verimsiz olarak etkilemiştir.

Öğrencilerin hemen hepsi uzaktan eğitimin verimliliğini değerlendirirken *verimsiz eğitim* olarak görmektedirler. Öğrencilerde; *dikkat eksikliği yarattığını, öğretmenle iletişim kuramama, ekonomik kaygıların olması, materyal eksikliği, teknolojik ürünlerin temin edilememesi ve öğrenciler arasında fırsat eşitsizliği* gibi nedenlerden dolayı katılımcılar uzaktan eğitim sürecini verimsiz görmektedirler. Özellikle öğrencilerin büyük bir çoğunluğu geleneksel eğitimde daha sağlıklı verim aldıklarını ve

uzaktan eğitim hakkında herhangi bir bilgileri ve tecrübeleri olmadığı için kendilerini bu süreçte çok pasif görmüşler ve süreci verimsiz görmüşlerdir. Bazı katılımcıların görüşlerine göre uzaktan eğitim gelecek yıllarda eş zamanlı olarak kullanılabileceğini önermişlerdir. Başaran, Doğan, Karaoğlu ve Şahin (2020), pandemi sürecinde uzaktan eğitimin etkililiği üzerine yaptığı araştırmada öğrencilerin büyük çoğunluğunun uzaktan eğitim sürecinde internet bağlantısı, materyal eksikliği ve eğitimde fırsat eşitsizliğinden dolayı derslerde katılımın yetersiz olduğu ve süreçte verim alamadıklarını ifade etmişlerdir. Sever ve Özdemir (2020) yaptığı araştırmada benzer sonuçlara ulaşmıştır. Sezgin ve Fırat'a (2020) göre, pandemi sürecinde zorunlu olarak uzaktan eğitime geçiş yapan eğitim paydaşlarının dijital eğitimde bireyler arasında büyük bir uçurumun olduğunu tespit etmiştir. Uzaktan eğitimin ilk zamanlar eğitimin sürdürülmesinde büyük bir avantaj olarak görülürken ilerleyen süreçte bireyler arasında önemli farklılıklar oluşturmuş ve dijital eğitime kontrolsüz, hazırlıksız geçişin yapılması bireyler arasında birçok sorunların yaşanmasına neden olup süreci verimsiz etkilemiştir. Sarıtaş ve Barutçu (2020) ve Doğan ve Tatık (2015), tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarında bu araştırmayla benzer sonuçlar vermektedir. Alanyazın çalışmalarına bakıldığında çevrimiçi eğitiminin verimli noktalarını belirten çalışmalar da vardır. Bu araştırmada bir katılımcı, uzaktan eğitim sürecini *verimli eğitim* olarak belirtmiştir. Öğrenci, EBA TV ve diğer eğitim platformlarının derslerin sürecinde kendisine katkı sağladığını ve derslerde anlatılan derslerin tekrar bir şekilde izleyerek daha çok iyi pekiştirdiğini ve derslerde yapılan etkinliklerden zevk aldığını belirtmiştir. Sağlık Terlemez, Özcan, Öztürk ve Batmaz'ın (2018), çalışmasında uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler için hazırlanan eğitici ve eğlendirici televizyon programları, derslerde kullanılan yöntemlerin ilgi çekici olması öğrencilerde motivasyon düzeylerinde artış gösterdiğini belirtmiş ve böylece uzaktan eğitim öğrencilerde verimli olarak görülmektedir.

Velilerin büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin verimliliğini değerlendirirken süreci *verimsiz eğitim* olarak görmektedirler. Sadece beş katılımcı *verimli eğitim* olduğunu belirtmiştir. Velilerin uzaktan eğitim sürecinde *öğretmenle yeterli derecede iletişim kuramama, ekonomik kaygılar, materyal eksikliği ve teknolojik ürünlerin temin edilememesi, öğrenciler arasında fırsat eşitsizliği* gibi nedenlerden dolayı uzaktan eğitim sürecini verimsiz görmektedirler. Diğer eğitim paydaşları gibi ebeveynler de ilk defa ülkemizde eğitimin uzun bir süre uzaktan eğitimle devam edilmesiyle karşılaşmıştır. Bu

yeni duruma alışmak ve oryantasyon sürecini başarılı bir şekilde geçmek her birey için verimli olmayabilir. Eğitim kademeleri fark etmeksizin velilerin neredeyse hepsi çocuklarının öğretmenleriyle yeterince iletişime geçemediğini, sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı kaygı duyduklarını, materyal eksikliği yaşadıkları ve eğitim süreci boyunca öğrenciler arasında eşit şartlarda eğitim imkânının sunulmadığını belirtmişlerdir. Bu çalışmayı destekler nitelikte alanyazında benzer çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar şunlardır: Baysal, Ocak ve Ocak (2020), arkadaşlarının okul öncesi öğrencileri ve ebeveynleri üzerine yaptığı araştırmada uzaktan eğitim süreci boyunca eğitimin sürdürülmesinde kullanılan EBA platformundaki problemlere vurgu yapmışlar ve ilkokuldan üniversiteye kadar ki eğitim sürecinde öğrencilere uzaktan eğitim verilirken okul öncesi çocuklar için EBA TV’de yeterli düzeyde çevrimiçi ders alamadıklarını ifade etmektedir. Özellikle vurguladıkları kısım ise; okul öncesinde eğitim alan ebeveynlerin çocukları bu süreç içinde materyallerin işlevsiz ya da yetersiz olması, psikolojik desteğin olmaması, derslerin içeriğinde motive edici videolar ve etkinliklerin yeterli düzeyde olmamasından dolayı sürdürülebilir olmadığını belirtmişlerdir. Gezer ve İlhan’ın (2018), *Akademisyenlerin perspektifinden Türkiye’de eğitimde fırsat eşitsizliğine neden olan faktörlerin sıralama yargılarıyla incelenmesi* ve Austin’in (2009) çalışmaları bu çalışmayı destekler niteliktedir. Arslan, Arı ve Kanat (2021) tarafından yapılan çalışmada, araştırmacılar Covid-19 sürecinde velilerin uzaktan eğitim görüşlerini araştırmışlardır. Çalışma sonuçlarına göre; veliler tarafından en sık rastlanılan sorunun velilerin uzaktan eğitim sürecinde çevrimiçi materyallerinin kullanımında yaşadıkları problemler ve dijital yeterliliği sahip olmaması, evde internetin olmaması, interneti olan evlerin ağ bağlantısının iyi olmadığı ve derslerde kopuklukların yaşanmasıyla dersleri yeterli düzeyde takip edememesi velilerin görüşlerinden tespit edilmiştir. Ayrıca Anderson (2020), tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmış ve ebeveynlerin Covid-19 sürecinde elektronik ürünlerin kullanımında problem yaşadıkları ve velilerin dijital okur-yazarlıklarının yetersiz olmasından dolayı süreç verimsiz geçmiştir. Pandemi sürecinde aynı zamanda kimi öğrenci öğrenimini kendi kendine yönetme becerisine sahip iken kimi birey ise ebeveynlerinin yardımına ihtiyaç duyacak zamanı olduğu konusundaki derin eşitsizliklere parlak bir ışık tuttu. Okulun sadece bir öğrenme yeri olarak değil, aynı zamanda sosyalleşme alanının olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca uzaktan eğitim sürecini verimli gören katılımcılar da vardır. Katılımcıların

belirtmiş oldukları ortak ifadeler; genellikle olağanüstü durumlarda öğrencilerin eğitimden mahrum kalmadığı, hastalık ya da salgınlarda çocuklarının güvenliğini sağlamak ve eğitimin devamlılığının sağlanmasından dolayı verimli olarak görmektedirler. Özdoğan ve Berkant'ın (2020), araştırmasında herhangi bir hastalığın ya da olağanüstü hallerde çocuklarının güvenliğinin sağlanması amacıyla uzaktan eğitim sisteminin eğitim hayatında olmasını verimlilik olarak görmektedirler. Ayaz (2021), çalışmasında pandemi döneminde uzaktan eğitim aracılığıyla ilköğretim Fen Bilimleri dersine devam eden öğrencilerinin başta EBA eğitim platformu ve diğer iletişim araçlarıyla derslerini düzenli takip ettiklerini ve zorunlu olarak ev ortamında derslerin devamlılığının sağlanmasından dolayı ebeveynler süreci verimli görmektedirler.

4.1.5. Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliğine İlişkin Sonuç ve Tartışma

MEM personelleri, uzaktan eğitimin sürdürülebilirliği hakkında farklı görüşler belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu negatif değerlendirme yapmış ve görüşlerini *sürdürülemez* olarak belirtmektedirler. Özellikle katılımcıların bulunduğu coğrafi konum itibarıyla uzaktan eğitimle ilk defa tanıştıkları görülmüş ve bazı katılımcıların uzaktan eğitim kelimesinin anlamını bilmediğini özellikle kırsal kesimlerde ve bazı mahallelerde elektrik, ağ bağlantısı, elektronik aletlerin yetersiz olması ve en önemlisi eğitim paydaşlarının ekonomik sıkıntılar yaşadıklarından dolayı uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini olumsuz olarak belirtmişlerdir. Katılımcılar, pandemi sürecinin başlaması ve ardından gelen iki yılın eğitim sürecini verimsiz olarak görmüşlerdir. Ayrıca MEM personelleri, eğitim paydaşlarından şikâyetçi olduklarını ifade etmiştir. Özellikle bazı öğretmenlerin ve velilerin elektronik ürün kullanmada büyük sorunlar yaşadıkları gibi derslerde çok işlevsiz oldukları tespit edilmiştir. Araştırmanın yapıldığı bölgede birçok eğitim paydaşının ifade ettikleri fikirlere bakıldığında uzaktan eğitimden bihaber oldukları gibi eğitim paydaşları bu süreçte çok pasif kalmış ve birbirleriyle iletişime geçmekte çok sorun yaşamışlardır. Güler, Güler ve Tabak (2022) çalışmasında uzaktan eğitimi genel olarak başarısız bulmuştur. Öğrenciler arasında fırsat eşitsizliğinin farklı bir boyutta olumsuz etkilediği, sosyoekonomik bireylerin süreç içinde derslere katılım sağlayamaması, internet problemlerinin yaşanması, öğrencilerin eğitim materyallerine yeterli düzeyde ulaşamaması ve EBA platformlarında sürekli yapılan değişikliklerin öğretmen ve öğrencilerde kafa karışıklığına neden olmasından dolayı olumsuz görmüşler ve çevrimiçi eğitimin sürdürüleemeyeceğini

belirtmişlerdir. Erkoca'nın (2021) uzaktan eğitimle ilgili çalışmasında; öğrenci ilgisizliği, öğretmen ve öğrencilerin teknolojik aletlere yeterli düzeyde ulaşamaması ve etkin kullanamaması, bireylerin ders esnasında kameralarını açmaması ve kırsal kesimde eğitimin yeterli düzeyde devam etmemesi gibi nedenlerden dolayı sürecin sürdürülemez olduğunu belirtmektedir. Erişen (1997), çalışmasında yine benzer noktalara değinmiş ve derslerde öğrencilerden geri yeterli dönüt alamama ve geri dönütlerin çevrimiçi eğitimde öğretmen ve öğrenci için önemli bir öğe olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle öğretmenler açısından sürdürülemez olduğunu ifade etmiştir. Yılmaz, Güner, Mutlu, Doğanay ve Yılmaz (2020) tarafından yapılan çalışmada da uzaktan eğitim döneminde birçok öğrenciye ulaşmanın mümkün olmadığını belirtmiş ve sürdürülebilir olmadığını belirtmişlerdir. Negatif görüş bildiren katılımcılar dışında beş katılımcı ise uzaktan eğitim sürecinin *sürdürülebilir* olduğunu belirtmektedir. Kaynar, Kurnaz, Doğrukök ve Barışık (2020) arkadaşları çalışmasında uzaktan eğitim yüz yüze eğitim sistemine alternatif olarak kullanılabileceği ve süreci daha etkin kılmasında fayda sağlayacağını belirtmiştir. Metin, Karaman ve Aksoy Şaştım (2017) tarafından, uzaktan eğitim yöntemiyle İngilizce dersinde verimliliği hakkında yapılan araştırmada bilgisayar ortamında anlatılan dersin öğrencilerde verimli sonuçlar aldığı görülmüştür. Verimli olarak gördükleri konular ise; derslerin bilgisayar aracılığıyla anlatılması ve derslerde kullanılan materyallerde çeşitliliğin fazla olması derslerdeki başarı oranını yükseltmiştir. Ayrıca derslere rahat ve mekân kısıtlaması olmadan öğrencilerin derslere rahat bir ortamda bağlanması öğrencilerin ilgisini çekmiştir.

Öğretmenler, öğrenciler ve veliler uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini birbirinden farklı konularla görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcıların hemen hepsi iki konu üzerine görüşlerini belirtmişlerdir. Araştırmada yirmi dokuz öğretmen, yirmi üç öğrenci ve yirmi iki veli bulunmaktadır. Öğretmen, öğrenci ve velilerin yarısı uzaktan eğitimin *sürdürülemez* olduğunu diğer yarısı ise *sürdürülebilir* olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların sürdürülemez olarak ifade ettikleri konulara bakıldığında ise; uzaktan eğitimin her kademeye uygun olmadığı, yüz yüze eğitim esnasında öğrenciler arasında zaten eşit bir eğitimin olmadığını ve pandemiyle birlikte bu sürecin daha kötü hal almaya başlaması ve bazı öğrencilerin görüşlerine göre çevrimiçi derslerinin güvenli olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca bölgede elektrik, ağ bağlantısı ve teknolojik aletlerin eksikliği ya da yeterli düzeyde olmaması gibi nedenlerden dolayı uzaktan eğitimin sürdürülmesinin

mantıklı olmadığını ve uzaktan eğitimin gittikçe eğitim sürecini daha kötü hale getirdiğini belirtmektedirler. Bakioğlu ve Çevik'in (2020), araştırma sonuçlarına göre benzer sonuçlara rastlanmış ve öğretmenlerin yarısından fazlası altyapının yeterli düzeyde olmadığı, internet ağının yavaş olması, uzaktan eğitime erişimin kısıtlı olması gibi etkenler araştırmanın ana sorunudur. Bilgiç ve Tüzün (2015) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre ise; uzaktan eğitim sürecinde doğru ve kullanılabilir teknolojik aletlerin seçiminin yapılamaması, kullanılan yazılımın ve sistemin birbiriyle uygun olmaması, kullanılacak olan sistem hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmaması ve oluşabilecek teknik sorunlara anlık olarak çözümlerin üretilemediğini belirtmektedir. Anderson'a (2020) göre, pandemi sürecinde teknolojik cihazların yetersizliği veya güvenilir internet bağlantıları olmayan çocukların eğitimden mahrum bırakıldığı, dijital yetersizlik ve eğitim sistemindeki derin eşitsizlikleri tüm çıplaklığıyla ortaya çıkarmıştır. Kabapınar, Kanyılmaz, Uğur ve Koçhan (2021) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmenlerin en çok rahatsız oldukları konulardan birisi de öğrencilerin uzaktan eğitime tam uyum sağlayamadığı ve derslere katılımın yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmaya benzer diğer bir çalışma ise; Yıldız'ın (2020) çalışmasında öğrencilerin uzaktan eğitimle yürütülen derslere katılımın yeterli düzeyde olmadığı ve etkinliklerde pasif kaldıklarını belirtmiştir. Odabaş'a (2003) göre, uzaktan eğitimin sürdürülememesi ve verimsiz olmasının en büyük sorunlarından bazıları ise; öğrencilerin ve öğretmenlerin bilişim okuryazarlığının yetersiz olması ya da okuduklarını anlamakta güçlük çekmekte ve çoğu öğrencinin kültürel yapısına uygun olmamasıdır. Aksoy, Güçlü ve Nayir (2020) tarafından yapılan çalışmada; özel müzik kurslarının salgın döneminde uzaktan eğitim durumları araştırılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre; uzaktan eğitimle öğretmen, öğrenci ve veli müzik derslerinin uygulanamayacağı ve uygulanmaya çalışılsa bile verim alamayacaklarını ifade etmişlerdir. Çevrimiçi eğitimle derslere devam eden bireylerde uyumsuzluk problemi ya da uyuşmazlıkların yaşandığı görülmüştür. Öyle ki eğitimci ders anlatmaya hevesli iken öğrenci kendini derse veremiyor ve bunun tam tersi de olduğundan süreç sanatla ilgili eğitimleri çok olumsuz etkilemiştir.

Öğretmen, öğrenci ve velilerin yarısı ise uzaktan eğitimin sürdürülebilir olduğunu belirtmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında katılımcıların bir kısmının uzaktan eğitim konusunda kendisini yeterli gördüğü, yeterli görmeyen katılımcıların ise bu süreçte kendini geliştirdiği ve sürece uyum sağlayarak verimli sonuçlar elde ettiğinden

dolayı sürdürülebilir olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca bazı katılımcılara göre her kademeye uygun eğitim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasıyla eğitim sürecinin sürdürülebilir olması kaçınılmaz olacağını belirtmektedirler. Almaghaslah ve Alsayari'nin (2020) konu ile ilgili araştırması incelendiğinde uzaktan eğitimin, pandemi döneminde eğitim ihtiyacını karşıladığını belirtmektedirler. Kaden'in (2020) araştırmasında, Covid-19 döneminde öğrenmenin zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde devam etmesi ve teknolojik aletlerin daha etkin kullanılması ve bireylerin bilişim becerilerinde artışının gözlemlendiğini belirtmektedir. Üstündağ (2021) tarafından yapılan çalışmada, pandemi esnasında ebeveynlerin görüşleri incelenmiş ve elde ettiği sonuçlara göre; çocukları için yeteri derece vakit ayırdıklarını, okul ve öğretmenlerin sağladığı destekten memnun kaldığı ve ebeveynler için her ne kadar yeni bir eğitim modeli olsa da eğitim paydaşlarının birbirlerine destek vermesiyle süreci olumlu ve sürdürülebilir olduğunu belirtmiştir. Horspool ve Lange (2012), çalışmasında uzaktan eğitimin bireyler arasında etkili iletişim ve öğrenme kolaylığını sağladığından dolayı uzaktan eğitimi avantajlı görerek sürdürülebilir olduğunu belirtmektedir. Demir ve Özdaş (2020) tarafından, salgın döneminde çevrimiçi eğitimde öğretmenlerin görüşlerinin araştırması sonucunda katılımcılar çevrimiçi eğitimin başarılı, verimli, sürdürülebilir, motive edici, eğlenceli ve öğretici eğitim olduğunu belirtmiştir. Bir kısım katılımcı ise verimsiz gördüğünü ama zorunlu olarak uzaktan eğitime geçilmesiyle kısmen de olsa derslerin sürekliliği sağlandığı için çevrimiçi eğitimi olumlu görmektedir. Bu çalışmaya benzer bir araştırma da Pınar ve Dönel Akgül (2020) tarafından yapılmış ve ulaşılan sonuçlar benzerlik göstermekte ayrıca pandemi devam ederken ve virüs hızının çok hızlı yayılmasıyla kısa süre içinde MEB tarafından eğitim kesintisiz bir şekilde devam etmiş ve EBA gibi eğitim araçlarının başarılı kullanması süreci olumlu etkilemiştir.

4.1.6. Eğitim Paydaşlarının Uzaktan Eğitime Yönelik Önerilerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

MEM personelleri, uzaktan eğitim hakkında önerilerini birkaç farklı konu ile belirtmişlerdir. Katılımcıların özellikle iki konuya yoğunlaştığı görülmüştür. İlk olarak *bölgesel altyapının geliştirilmesi ve eğitim paydaşlarına teknolojik aletler ile teknik desteğin sağlanması* gerektiği belirtilmiştir. İkinci görüş ise *eğitim paydaşlarının uzaktan eğitim hakkında bilgilendirilmesi ve yeterli desteğin sağlanması* gerektiği ifade edilmiştir. MEM personelleri genel anlamda pozitif yönlü öneriler sunarken iki katılımcı ise *uzaktan*

eğitim sistemin kullanılmaması gerektiğini belirterek negatif olarak düşünmektedirler. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde farklı çalışmalardan benzer öneriler yaptıkları görülmüştür. Bu araştırmalardan bazıları şunlardır: Sezgin (2021), salgın sürecinde gerçekleştirilen acil uzaktan eğitim sürecine ilişkin; yaşanan problemler ve öne çıkan eğitsel konuları küresel açıdan analiz ederek değerlendirmeyi amaçlamıştır. Böylece; internet altyapı çalışmaları, donanım problemi yaşayan bireylere destek, özel gereksinim duyan bireylere göre derslerin planlanmasının yapılması, çevrimiçi derslerle birlikte eş zamansız olarak katılabilecek derslerin hazırlanması, düzenli olarak geri bildirimlerin verilmesi gibi öneriler belirtmiştir. Genç, Engin ve Yardım (2020), tarafından yapılan *Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri* ile Kılıç ve Seyis'in (2014) araştırma önerileri Sezgin'in (2021) çalışma önerileriyle paralellik göstermektedir. Kırmızıgül'ün (2020), Covid-19 virüsünün eğitim sürecinde beraberinde getirdikleri hakkında yaptığı araştırmada birtakım öneriler getirilmiştir. Bunlar; öğretmenlerin süreç içinde yaşadıkları eksikliklerin tespit edilmesi, uzaktan eğitim süreci içinde ve sonrasında hizmet içi eğitimlerin verilmesi, öğretmen adaylarında benzer şekilde eğitimlerin alınması gerektiğini ve dijitalleşen dünyada gelişimlerin takip edilmesi gerektiğini, çocuklar ve ebeveynlerle iletişim halinde kalarak eksikliklerini giderilmesi ile pedagojik eğitimlerinin verilmesini önermiştir. Yakut ve İçbay'ın (2021) araştırmasında, salgın sürecinde okul yöneticilerinin, yönetim deneyimlerini belirlemeyi ve Covid-19 virüsüne benzer salgınlara karşı hazırlıklı olmaları için öneriler sunulmuştur. Bu öneriler şunlardır: öncelikle okul yöneticilerin salgın süreci boyunca eğitim paydaşlarıyla kesintisiz iletişim kurmalı, teknik ve altyapı çalışmalarının geliştirilmesi, derslerin kesintisiz devam edilmesi için kullanılan EBA eğitim platformunun zorunlu olarak kullanılmaması gerektiğini ve yöneticilerin empati kurarak eğitim paydaşlarını desteklemesi vb. öneriler sunulmuştur.

Öğretmenler, uzaktan eğitim hakkında önerilerini farklı görüşlerle belirtmişlerdir. Katılımcılar özellikle üç konuda görüş bildirmişlerdir. Konulardan ilki; *eğitim paydaşlarına teknolojik aletlerin sağlanması ve eşit bir eğitimin yapılması* gerektiğini belirtmişlerdir. İkinci konu; *eğitim paydaşlarının uzaktan eğitim hakkında bilgilendirilmesi ve yeterli desteğin sağlanması* ve üçüncü konu ise *uzaktan eğitimin geliştirilmesi* gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar genel anlamda pozitif değerlendirme yaparken beş katılımcı ise negatif görüş bildirerek *uzaktan eğitim sistemin*

kullanılmaması gerektiğini belirtmiştir. Alanyazında konu hakkında benzer çalışmalarının yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Can (2020), araştırmasında akademisyenlerin bilişim teknolojilerinin ve internetin doğru kullanımı, sunum hazırlama ve sunma süreci gibi konularda bireylerin hazırbulunuşluklarının yetersiz olduğu tespit edilmiş ve akademisyenlere teknik ve uzaktan eğitim hakkında eğitsel derslerin verilmesini önermiştir. Benzer öneriler farklı araştırmalarda da sunulmuştur (Doğan ve Koçak, 2020; Haşiloğlu, Durak ve Arslan, 2020 ve Saygı, 2021). Yavuz, Kayalı, Balat ve Karaman (2020), yükseköğretim kurumlarının salgın döneminde gerçekleştirdikleri çevrimiçi öğretim ve salgın sonrasına ilişkin öğretim hakkında yaptıkları araştırmada üniversitelerin uzaktan eğitime yönelik altyapı çalışmalarının iyileştirilmesi, derslerin içeriğinin zenginleştirilmesi, asenkron ve senkron araçlarının bulundurulması ve en önemlisi eğitmenlerin ve öğrencilerin süreç hakkında eğitsel bilgilerin alması gerektiği önerilmiştir.

Öğrencilerin uzaktan eğitim hakkında önerilerine bakıldığında özellikle iki konuda yoğunlaştıkları görülmüştür. Konulardan ilki, *bölgesel altyapının geliştirilmesi ve eğitim paydaşlarına teknolojik aletler ile teknik desteğin sağlanması* gerektiğini belirtmişlerdir. İkinci konu ise, *uzaktan eğitimin geliştirilmeye açık olması* gerektiğini belirtmişlerdir. Birkaç katılımcı ise eğitim paydaşlarına *psikolojik ve sosyal destek sağlanmalı, disiplinli eğitim olmalıdır*. Bir katılımcı ise *önerisinin olmadığını* belirtmektedirler. Katılımcılar genel anlamda pozitif bakış açısıyla değerlendirme yaparken iki katılımcı ise *uzaktan eğitim sistemin kullanılmaması* gerektiğini belirtmiştir. Konuyla ilgili alanyazında farklı çalışmalardan benzer öneriler yaptıkları görülmüştür. Kınalıoğlu ve Güven (2011), araştırmasında öğrencilerin genellikle teknolojileri kullanma düzeylerinde yaşadıkları problemlere, çevrimiçi eğitimin kuramsal altyapısına hazırlıklı olmadıkları ve bilgi iletişim araçları hakkında okuryazarlık düzeylerine sahip olmamalarının süreci olumsuz etkilediğinden bu gibi sorunların üstesinden gelmek için öğrencilere çeşitli eğitimlerin verilmesi gerektiğini önermiştir. Buluk ve Eşitti (2020), Ünal (2022), Kınalıoğlu ve Güven (2011) ve Sarioğlu, Altaş ve Şen'in (2020) araştırmasındaki öneriler ile paralellik göstermektedir.

Ebeveynler, uzaktan eğitim hakkında önerilerini üç farklı konuyla görüşlerini bildirmişlerdir. Konulardan ilki *uzaktan eğitimin geliştirilmesi* gerektiğini belirtmişlerdir. İkinci konu uzaktan eğitim *teknolojik ürünler konusunda desteklenmeli, altyapı desteği*

sağlanmalı ve üçüncü tema ise *eğitim paydaşlarının uzaktan eğitim hakkında bilgilendirilmesi ve yeterli desteğin sağlanması gerektiğini* belirtmişlerdir. Ayrıca bazı katılımcıların önerilerine göre uzaktan eğitimin birçok farklı alanlarda *hayatboyu devam etmesi gerektiğini* ve uzaktan eğitim süreci boyunca *öğretmenlerin velileri motive etmesi gerektiğini* ayrıca üç katılımcı ise önerisinin olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcılar genel anlamda pozitif değerlendirme yaparken iki katılımcı ise negatif görüş bildirerek *uzaktan eğitim sistemin kullanılmaması gerektiğini* belirtmiştir. Can'ın (2020), çalışmasında benzer sonuçlar ve önerilere değinilmektedir. Bu öneriler; çevrimiçi eğitimin devamlılığı için sistemsel ve teknik sorunların çözüme kavuşması gerektiğini belirtmiş, internet altyapısı güçlendirilmesi ve bilişim materyaller ihtiyaçlarının giderilmesi gerektiği ifade edilmiş, süreç içinde ebeveynlere ve çocuklara yeterli desteğin verilmesi ve motivasyonu arttıracak etkinlikler düzenlenmeli ve psikolojik destek verilmesi gerektiğini belirtmişler ve son olarak özel gereksinimli öğrenciler ile özel yetenekli çocukların bu süreçte daha fazla desteklenmesi gerektiğini önermişlerdir. Can ve Nikolayidis (2022) tarafından, veli ve öğretmenlerin uzaktan eğitimi Covid-19 sürecinde değerlendirilmesi üzerine araştırmacılarla benzer sonuçlara ulaştıklarını ve önerilerinin benzer olduğu görülmüştür. Bu öneriler; eğitim sisteminde yeterli destek görmek ve iyileştirmelerin yapılması gerektiği, teknik destek ve altyapı çalışmalarının daha fazla yapılması ve geliştirilmesi, öğretmenlerin ve yöneticilerin ebeveynlerle yeterli derece iletişime geçmesi, bireylere motivasyon sağlanması ve süreç boyunca ebeveyn ve diğer eğitim paydaşlarının bilgilendirilmesi gerektiği önerilmiştir.

4.2. ÖNERİLER

Bu bölümde iki farklı öneriler yapılmıştır. İlk kısımda uygulayıcılar ve politika yapıcılara yönelik öneriler; ikinci kısımda araştırmacılar için öneriler yer almaktadır.

4.2.1. Uygulayıcılar ve Politika Yapıcılara Öneriler

* Türkiye’de ve özellikle araştırmanın yapıldığı bölgede internet ağ sorunlarının giderilmesi ve altyapı çalışmalarının yeterli düzeye getirilmesi önerilebilir.

* Özellikle kırsal alanlarda ve kenar semtlerde altyapı hizmetleri ivedilikle sağlanamayacağından resmî kurumlar (Belediye, Okul, Valilik, Kaymakamlık, Milli

Eğitim Müdürlükleri, Halk Eğitim Merkezleri, Kütüphaneler) bünyesinde çevrimiçi eğitime uygun donanımlı sınıflar oluşturulabilir.

* Uzaktan eğitimin eğitim hayatımızın kaçınılmaz bir parçası haline geldiği göz önüne alındığında, çevrimiçi eğitim sürecinde ve sonrasında eğitim paydaşlarının dijital araçlar ve çevrimiçi platformlar hakkında bilgilendirilmesi önerilir.

* Uzaktan eğitim sürecinin daha verimli hale getirilebilmesi için tüm paydaşlara kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından hizmet içi eğitim programları ve eğitsel uygulamalı etkinlikler düzenlenebilir.

* Özellikle öğretmenlere uzaktan eğitim uygulamaları, kullanılan platformlar ve dijital araçlar konusunda bilgilendirme yapılabilir ve etkin kullanımlarıyla ilgili eğitimler verilebilir. Öğretmen adaylarına da lisans sürecinde staj ve uygulamalı derslerle online eğitim konusunda destekleyici uygulamalar getirilebilir.

4.2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler

* Salgın süreci bittikten sonra daha geniş bir örneklemde konu ile ilgili karma araştırmalar yapılabilir.

* Uzaktan eğitimde verimliliği artırmaya yönelik deneysel araştırmalar yapılabilir.

* Örneklem olarak uygulamalı eğitimin ağırlıklı olduğu teknik okullar seçilerek uzaktan eğitim sürecinin yeniden değerlendirilmesi yapılabilir.

* Şehir merkezindeki kenar semtlerde ve kırsal bölgelerde, köylerde, kasabalarda uzaktan eğitim sürecinin eğitim paydaşlarınca değerlendirilmesini ortaya koyan araştırmalar yapılarak bir kıyaslama yapılabilir.

* Örneklem olarak farklı coğrafi bölgeler seçilip araştırma daha geniş kapsamlı gruplara uygulanabilir.

* Uzaktan eğitimin verimliliği ve sürdürülebilirliğine ilişkin nicel bir araştırmayla bireylerin; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, eğitim seviyesi, mesleki kıdem ve öğretmenlerin branşına yönelik değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, A. B. ve Kılıç, A. (2020). Yükseköğretim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Uygulamalarına Bakışının Belirlenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (1), 685-712.
- Akgül, G. ve Oran, M. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Ortaokul Öğrencilerinin ve Öğrenci Velilerinin Pandemi Sürecindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 15-37.
- Akkan, B. (2020). Kovid-19'un çocuklar üzerinde etkisi ve çocuk odaklı sosyal politikalar. *TESEV Değerlendirme Notları*, (6), 1-8.
- Aksoy, Y., Güçlü, O. ve Nayir, A. E. (2020). Özel Müzik Kurslarının Pandemi Sürecindeki Uzaktan Eğitim Durumları. *Milli Eğitim Dergisi*, (1), 947-967.
- Akyürek, M. İ. (2020). Uzaktan Eğitim: Bir Alanyazın Taraması. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-9.
- Alkan, C. (1987). *Eğitim Teknolojisi*. Ankara: Yargıcıoğlu Matbaası.
- Ally, M. (2004). Foundations of educational theory for online learning. Theory and practice of online learning. *Flexible and Learning*, (2), 15-44.
- Almaghaslah D. ve Alsayari, A. (2020). The effects of the 2019 novel coronavirus disease (COVID-19) outbreak on academic staff members: A case study of a Pharmacy School in Saudi Arabia. *Risk Management and Healthcare Policy*, (13), 795-802.
- Anderson, J. (2020, 29 Mart). The coronavirus pandemic is reshaping education. Erişim Adresi <https://qz.com/1826369/how-coronavirus-is-changing-education/>
- Anderson, T. (2004). *Issues in Distance Education, Theory and Practice of Online Learning*. Canada: Athabasca University Press.
- Arabacı, S. ve Kardaş, F. (2022). Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Algısı. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (41), 166-174.

- Arslan, K., Arı, A. G., ve Kanat, M. H. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Verilen Uzaktan Eğitim Hakkında Veli Görüşleri. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, (57), 192-205.
- Austin, E. K. (2009). Limits to technology-based distance education in MPA curricula. *Journal of Public Affairs Education*, 15(2), 161-176.
- Ayaz, E. (2021). İlkokul Fen Bilimleri Dersinin Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitimine İlişkin Öğretmen ve Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 298-342.
- Aydın, A., Selvitopu, A ve Kaya, M. (2018). Eğitime yapılan yatırımlar ve PISA 2015 sonuçları karşılaştırmalı bir inceleme. *Elementary Education Online*, 17(3), 1283-1301.
- Aydın, C. (2005). Açık ve uzaktan öğrenmede kullanılan basılı materyallerdeki anlatım biçimine. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 131-147.
- Bakioğlu, B., Çevik, M. (2020). COVID-19 Pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 109-129.
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E. ve Şahin, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Sürecinin Getirisi Olan Uzaktan Eğitimin Etkililiği Üzerine Bir Çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 368-397.
- Baysal, E. A., Gürbüz, Ocak, İjlal, Ocak. (2020). Covid-19 salgını sürecinde okul öncesi çocuklarının EBA ve diğer uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin ebeveyn görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(2), 185-214.
- Berg, G. V. D. (2020). Context Matters: Student Experiences of Interaction in Open Distance Learning. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 21(4), 223-236.
- Biddle, N., Edwards, B., Gray, M., ve Sollis, K. (2020). Experience and views on education during the COVID-19 pandemic. *The ANU Centre for Social Research*

and Methods, Report (Research),1-26. Australian: Australian National University.

- Bilgiç, H. G. ve Tüzün, H. (2015). Yükseköğretim kurumları web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yaşanan sorunlar. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 26-50.
- Binkley, C. (2020, 28 Şubat). US Schools start planning for possible spread of coronavirus. Erişim Adresi <https://apnews.com/article/donald-trump-us-news-ap-top-news-wa-state-wire-virusoutbreak40804eed4cae5b12baf8ec41875f4e54>
- Birişçi, S. (2013). Video konferans tabanlı uzaktan eğitime ilişkin öğrenci tutumları ve görüşleri. *Journal of Instructional Technologies ve Teacher Education*, 1(2), 24-40.
- Bolliger, D. U. (2004). Key factors for determining student satisfaction in online courses. *International Journal on E-learning*, 3(1), 61-67.
- Bomba, R. (2006, 17 Aralık). Historia w perspektywie edukacji zdalnej. *Kultura i Historia*. Erişim adresi www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/pl/archives/41.
- Boz Yüksekdağ, B. (2016). Açık ve uzaktan eğitimde öğrenme. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 127-138.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Bulman, G., ve Fairlie, R. W. (2016). Technology and education: Computers, software, and the internet. *In Handbook of the Economics of Education*, 5, 239-280.
- Buluk, B., ve Eşitti, B. (2020). Koronavirüs (COVID-19) sürecinde uzaktan eğitimin turizm lisans öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. *Journal of Awareness*, 5(3), 285-298.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Can, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzak-tan eğitim uygulamaları. *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Can, E., ve Nikolayidis, U. (2022). Veli ve Öğretmen Görüşlerine Göre Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitimin Görünümü. *Başkent University Journal of Education*, 9(2), 136-153.
- Chiappe, A. ve Adame, S.I. (2017). Open Educational Practices: A learning way beyond free access knowledge. *Ensaio: Avaliação e Políticas Públicas em Educação*, (26), 213–230.
- Ciotti, M., Ciccozzi, M., Terrinoni, A., Jiang, W. C., Wang, C. B., ve Bernardini, S. (2020). The COVID-19 pandemic. *Critical reviews in clinical laboratory sciences*, 57(6), 365-388.
- Cook, C. W., ve Sonnenberg, C. (2014). Technology and online education: Models for change. *Contemporary Issues in Education Research*, 7(3), 171-188.
- Craig, A., Goold, A., Coldwell, J., ve Mustard, J. (2008). Perceptions of roles and responsibilities in online learning: A case study. *Interdisciplinary journal of e-learning and learning objects*, 4(1), 205-223.
- Çelik, B. (2022). Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi: Aydın İli Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (61), 23-51.
- Çetin, Ş., ve Ercan, T. (2021). Otizme sahip ergen öğrencilerin uzaktan eğitim deneyimlerinin ebeveyn aracılığı ile incelenmesi. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 105-121.
- Daymont, T., Blau, G., ve Campbell, D. (2011). Deciding between traditional and online formats: Exploring the role of learning advantages, flexibility, and compensatory adaptation. *Journal of Behavioral and Applied Management*, 12(2), 156-175.

- De Oliveira, M. M. S., Penedo, A. S. T., ve Pereira, V. S. (2018). Distance education: advantages and disadvantages of the point of view of education and society. *Dialogia*, (29), 139-152.
- De Paepe, L., Zhu, C., ve De Pryck, K. (2018). Drop-out, retention, satisfaction and attainment of online learners of Dutch in adult education. *International Journal on E-Learning*, 17(3), 303-323.
- Demir, F. ve Özdaş, F. (2020). Covid-19 Sürecindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim*, (1), 273-292.
- Develi, H. (2020). Dilimize Bulaşanlar Gündemdeki Bazı Tıp Terimleriyle İlgili Değerlendirme Yazısı. *Türk Dili Dergisi*, 8(821), 4-9.
- Doğan, S. ve Tatık, R.Ş. (2015). Evaluation of distance education program in Marmara University according to the views of students. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(1), 247-261.
- Doğan, S.ve Koçak, E. (2020). EBA sistemi bağlamında uzaktan eğitim faaliyetleri üzerine bir inceleme. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(14), 111-124.
- Downes, N. (2013). The challenges and opportunities experienced by parent supervisors in primary school distance education. *Australian and International Journal of Rural Education*, 23(2), 31-41.
- Doyle, O. (2020). COVID-19: Exacerbating educational inequalities. *Public Policy*, (9), 1-10.
- Durak, G., Çankaya, S. ve İzmirli, S. (2020). Covid-19 pandemi döneminde Türkiye'deki üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerinin incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 14(1), 787-809.
- Duran, E., ve Ertuğrul, B. (2012). İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Elektronik Ders Kitaplarına Yönelik Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 347-365.

- El Mansour, B., ve Mupinga, D.M. (2007). Students' positive and Negative Experiences In Hybrid And Online Classes. *College student journal*, 41(1). 242-248.
- Elitaş, T. ve Devran, Y. (2016). Uzaktan Eğitim: Fırsatlar ve Tehditler. *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*. 8(27). 31-40
- Emin, M. N. (2019, Haziran). “2019 LGS Sonuçları Neler Söylüyor?”, *SETA Perspektif*, Sayı: 244. Erişim adresi <https://setav.org/assets/uploads/2019/06/P244.pdf>
- Emmerson, A.M. A. (2004). History of the Changes in Practices of Distance Education in the United States from 1852–2003. *Ph.D. Thesis, Dowling College, New York, USA*, 2004.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Ergün, M. ve Arık, B. M. (2020, 24 Aralık). Eğitim izleme raporu 2020: Öğrenciler ve eğitime erişim. *Eğitim Reformu Girişimi*. Erişim adresi <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2020-ogrenciler-veegitime-erisim/>
- Erişen, Y. (1997). Öğretim Elemanlarının Dönüt ve Düzeltme Davranışlarını Yerine Getirme Dereceleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 9(9), 45-62.
- Erkoca, M. C. (2021). Uzaktan eğitim sürecinde öğrenci ilgisi – bir çalışma. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 148-163.
- Erkut, E. (2020). Covid-19 sonrası yükseköğretim. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 125-133.
- Erturgut, R. (2008). İnternet Temelli Uzaktan Eğitimin Örgütsel, Sosyal, Pedagojik ve Teknolojik Bileşenleri. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 1(2), 79-85.
- Eygü, H. ve Karaman, S. (2013). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Memnuniyet Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 36-59.

- Farley, H. S., ve Doyle, J. (2014). Using digital technologies to implement distance education for incarcerated students: a case study from an Australian regional university. *Open Praxis*, 6(4), 357-363.
- Gauthier, R. F. (2018). World Development Report 2018, Learning to Realize Education's Promise. Overview. *Revue internationale de l'education de Sevres*, (77), 1-52.
- Genç, S. Z., Engin, G., ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) Sürecindeki Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 134-158.
- Gezer, M. ve İlhan, M. (2018). Akademisyenlerin perspektifinden Türkiye’de eğitimde fırsat eşitsizliğine neden olan faktörlerin sıralama yargıları ile incelenmesi. *Yüksek öğretim Dergisi*, 8(3), 301-312.
- Gökbulut, B. (2021). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Uzaktan Eğitim ve Mobil Öğrenme. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 11(1), 160-177.
- Gökçe, A. T. (2008). Küreselleşme Sürecinde Uzaktan Eğitim. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 1-12.
- Gökdaş, Y, Kayri, Ö. (2005). E-Öğrenme ve Türkiye açısından sorunlar, çözüm önerileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1-20.
- Gören, S. Ç., Gök, F., Yalçın, M., Göregen, F. ve Çalışkan, M. (2020). Küresel Salgın Sürecinde Uzaktan Eğitimin Değerlendirilmesi: Ankara Örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 69-94.
- Güçlü, İ. (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Güler, E., Güler, Ç. ve Tabak, F. (2022). Covid-19 Salgın Sürecinde Millî Eğitim Bakanlığı Tarafından Uygulamaya Konulan Genelge ve Yönetmelik Değişikliklerinin Yöneticiler Açısından Değerlendirilmesi. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 128-151.

- Gültekin, M. (2020). Değişen toplumda eğitim ve öğretmen nitelikleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(1), 654-700.
- Hamzaee, R. G. (2009). An empirical analysis of student satisfaction influential factors in online learning. *Contemporary Issues in Education Research*, 2(1), 37-52.
- Haşiloğlu, M. A., Durak, S., ve Arslan, A. (2020). Covid-19 uzaktan eğitim sürecinde fen bilimleri şube rehber öğretmenlerinin gözünden öğretmen, öğrenci ve velilerin değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(3), 214-239.
- Haughey, M. (2013, 25 Şubat). Distance learning. *The Canadian Encyclopedia* 2013, Erişim adresi <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/distance-learning>
- Hausstätter, R. S. ve Nordkvelle, Y. T. (2007). Perspectives on Group Work In Distance Learning. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 8(1), 105-113.
- Hawkins, B. L. (1999). Distributed Learning and Institutional Restructuring. *Educom Review*, 34(4), 12-44.
- Holmberg, B. (1995). *Theory and practice of distance education*. USA and Canada: Routledge.
- Honeyman, M., ve Miller, G. (1993). Agricultural distance education: A valid alternative for higher education. *Proceedings of the 20th Annual National Agricultural Research Meeting*, (20), 67-73.
- Horspool, A., ve Lange, C. (2012). Applying the scholarship of teaching and learning: Student perceptions, behaviors and success online and face-to-face. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 37(1), 73-88.
- Hüseyin, E. ve Kocasaraç, H. (2022). Uzaktan Eğitimin Dünyadaki Tarihsel Gelişiminin İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8(3), 191-213.
- Işık, A. H., Karacı, A., Özkaraca, O., ve Biroğul, S. (2010). Web tabanlı eş zamanlı (senkron) uzaktan eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı analizi. *Akademik*

Bilişim '10- XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, ss. 361-368. Muğla: Muğla Üniversitesi.

İçişleri Bakanlığı (2020, 9 Nisan). 81 il valiliğine özel gereksinimi olan çocuk ve gençler genelgesi. Erişim Adresi <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-ozel-gereksinimi-olan-cocuk-ve-gencler-genelgesi>

İşman, A. (2008). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi 3. Baskı

İşman, A. (2011). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi 4. Baskı

İşman, A.,ve Dabaj, F. (2004). Roles of the students and teachers in distance education. *In Society for Information Technology and Teacher Education International Conference*, 5(4), 497-502.

Kabapınar, Y., Kanyılmaz, B. M., Uğur, Atik ve Koçhan, N. Ö. (2021). Öğretmen ve velilerin gözünden öğrencilerin uzaktan eğitime katılımlarının öyküleri: “Uzaktan eğitim mi, uzakta kalan eğitim mi?”. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 79-98.

Kaçan, A. ve Gelen, İ. (2020). Türkiye’deki Uzaktan Eğitim Programlarına Bir Bakış. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(1), 1-21.

Kaden, U. (2020). COVID-19 School Closure-Related Changes To The Professional Life Of A K–12teacher. *Education Sciences*, 10(6), 1-13.

Kandemir, A. ve Sezgin Nartgün, Ş. (2022). Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Yorgunluğu. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27), 40-67.

Karakuş, N., Esendemir, N., Ucuzsatar, N., ve Karacaoğlu, M. Ö. (2021). Türkçe dersleri özelinde uzaktan eğitim hakkında veli görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(3), 993-1011.

Kaya Osmanbaşoğlu, G. (2020). Bir Eşitsizlik Turnusolu Olarak Uzaktan Eğitim Süreci. *İnsan ve Toplum, Sosyoekonomik Eşitsizlikler*, 10(4), 569-574.

Kaya, Z. (2002). *Uzaktan Eğitim* (1.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Kaynar, H., Kurnaz, A., Doğrukök, B., ve Barışık, C. Ş. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(7), 3269-3292.
- Keegan, D. (2013). *Otto Peters on distance education: The industrialization of teaching and learning*. London and New York: Routledge.
- Keskin, M. ve Özer-Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Kılıç, S., ve Seyis, E. (2014). Uzaktan eğitim programlarından eğitim alan öğretim elemanlarının, uzaktan eğitimi ve aldığı eğitimi benimseme durumları. *Küresel Mühendislik Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 19-35.
- Kınalıoğlu, İ. H., ve Güven, Ş. (2011). Uzaktan Eğitim Sisteminde Öğrenci Başarısını Ölçülmesinde Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri. *XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildiriler*, 637-644. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Kırmızıgül, H. G. (2020). COVID-19 salgını ve beraberinde getirdiği eğitim süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 283-289.
- Kilit, B., ve Güner, P. (2021). Matematik derslerinde web tabanlı uzaktan eğitime ilişkin matematik öğretmenlerinin görüşleri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 85-102.
- Kirilova, GI, Soleimani, N., ve Vlasova, VK (2017). Uzaktan eğitim teknolojileri kalitesi alanındaki Rus ve İran deneyimlerini harmanlayan bir çalışma modeli. *Modern Dil Öğretim Yöntemleri Dergisi*, 7(3), 583–591.
- Koç, E. (2020). An evaluation of distance learning in higher education through the eyes of course instructors. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 25-39.
- Koçoğlu, E., Ulu Kalın, Ö., Tekdal, D. ve Yiğen, V. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye’deki eğitime bakış, *International Social Sciences Studies Journal*, 6(65), 2956-2966.

- Korlu, Ö., Bakioğlu, M. ve Gencer, E. G. (2021, 27 Mayıs). Eğitim izleme raporu 2021: Eğitim yönetişimi ve finansmanı. *Eğitim Reformu Girişimi*. Erişim adresi <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitimizlemeraporu2021egitimyonetismi-ve-finansmani/>
- Lase, D., Zega, T.G.C. ve Daeli, D.O. (2021). Parents' perceptions of distance learning during Covid-19 pandemic in rural Indonesia. *Journal of Education and Learning*, 16(1), 103-113.
- Lassoued, Alhendawi, ve Bashitialshaaer (2020). An Exploratory Study of the Obstacles for Achieving Quality in Distance Learning during the COVID-19 Pandemic. *Education Sciences*, 10(9), 1-13.
- Lau, J., Yang, B., ve Dasgupta, R. (2020, 12 Mart). Will the coronavirus make online education go viral. *Times Higher Education*, 12. Erişim adresi <https://www.timeshighereducation.com/features/will-coronavirus-make-online-education-go-viral>
- Li, W. ve Chen, N. (2019). *In Open and Distance Education in Asia, Africa and the Middle East*. Editors: Zawacki Richter, O., Qayyum, A., Eds.; Springer Briefs in Education; Springer: Singapore, 2019.
- Majalı, S. A. A. ve Abuhmaidan, Y. (2022). The psychological and social effects of distance education from the viewpoints of students' guardians. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 23(1), 178-194.
- Marty, O. (2014). Monetizing French distance education: A field enquiry on higher education value (s). *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 15(2), 107-120.
- Mathieson, D.E. (1971). Correspondence study: a summary review of the research and development literature. *Syracuse, National Home Study Council / ERIC Clearinghouse on Adult Education*. Correspondence Study; A Summary Revi-4 of the Research and Development Literature, 1-108. New York, USA.

- Metin, A. E., Karaman, A., ve Şaştım, Y. A. (2017). Öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine bakış açısı ve uzaktan eğitim İngilizce dersinin verimliliğinin değerlendirilmesi: *Banaz Meslek Yüksekokulu. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 640-652.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2020, 06 Haziran). Türkiye uzaktan eğitim istatistikleriyle dijital dünyanın listelerini zorladı. Erişim Adresi: <https://www.meb.gov.tr/turkiye-uzaktanegitimistatistikleriyle dijital dunyanin listelerini zorladi/haber/21158/tr#:~:text=EBA'ykarenciaktif,kullanlabiliraltypadyadakavutu.&text=EBAcanslnfuygulamasndabugne,bin174canldersyapld>
- Morens, D. M., Daszak, P., Markel, H. ve Taubenberger, J. K. (2020). Pandemic COVID-19 joins history's pandemic legion. *American Society for Microbiology mBio*, 11(3), 12-20.
- Mufarrıh Alı Alqahtanı, M. (2021). Attitudes of teachers of students with learning disabilities towards distance education during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Educational Research Review*, 6(4), 443-452.
- Ning, A., ve Corcoran, B. (2020, 25 Aralık). How China's Schools Are Getting Through COVID-19. *Edsurge Global Education*, Erişim Adresi <https://www.edsurge.com/news/2020-04-20-how-china-s-schools-are-getting-through-covid-19>
- O'Lawrence, H. (2005). A review of distance learning influences on adult learners: Advantages and disadvantages. *In Proceedings of the 2005 Informing Science and IT Education Joint Conference*, 81(5), 125-135.
- Odabaş, H. (2003). İnternet tabanlı uzaktan eğitim ve bilgi ve belge yönetimi. *Türk Kütüphaneciliği*, 17(1), 22-36.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2020, 12 Aralık,). France's Initial Response to Covid-19 Erişim Adresi <https://www.oecd.org/education/policy-outlook/country-profileFrance2020.pdf>.

- Özbay, Ö. (2015). Dünyada ve Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Güncel Durumu. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(5), 376-394.
- Özdoğan, A. Ç., ve Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43.
- Özer, M. (2020). Türkiye’de COVID-19 Salgını Sürecinde Millî Eğitim Bakanlığı Tarafından Atılan Politika Adımları Educational Policy Actions by the Ministry of National Education in the times of COVID-19. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-1129.
- Özer, M., Suna, H. E., Çelik, Z. ve Aşkar, P. (2020). Covid-19 salgını dolayısıyla okulların kapanmasının eğitimdeki eşitsizlikler üzerine etkisi. *İnsan ve Toplum*, 10(4), 217-246.
- Özgöl, M., Sarıkaya, İ., ve Öztürk, M. (2017). Örgün eğitimde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin öğrenci ve öğretim elemanı değerlendirmeleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 294-304.
- Özsoy, S. (2009). "Türk modernleşmesi", demokrasi ve eğitim: Dewey perspektifinden bir çözümleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(4), 1895-1931.
- Panda, S. (2005). Higher education at a distance and national development: *Reflections on the Indian experience*. *Distance Education*, (26), 205–225.
- Park, S. W., Jang, H. W., Choe, Y. H., Lee, K. S., Ahn, Y. C., Chung, M. J., ve Han, T. (2016). Avoiding student infection during a Middle East respiratory syndrome (MERS) outbreak: a single medical school experience. *Korean journal of medical education*, 28(2), 209-217.
- Pınar, M. A., ve Dönel Akgül, G. (2020). The opinions of secondary school students about giving science courses with distance education during the Covid-19 pandemic. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10(2), 461-486.
- Polymılı, A. (2021). Distance learning in primary education in Greece in the midst of Covid-19. *International Online Journal of Primary Education*, 10(2), 251-258.

- Porto, S. C., ve Berge, Z. L. (2008). Distance education and corporate training in Brazil: *Regulations and interrelationships. The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 9(2), 1-15.
- Pozzoli, T., Gini, G., ve Scrimin, S. (2022). Distance learning during the COVID-19 lockdown in Italy: The role of family, school, and individual factors. *School Psychology*, 37(2), 183-189.
- Prinsloo, L. (2019), *Open and distance education in Asia, Africa and the Middle East*: Editör: Zawacki-Richter, O., ve Qayyum, A. National perspectives in a digital age, Springer Open: Pennsylvania State University State College, PA, USA.
- Rahmadi, I. F. (2021). Teachers' Technology Integration and Distance Learning Adoption Amidst the Covid-19 Crisis: A Reflection for The Optimistic Future. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 22(2), 26-41.
- Ramos-Morcillo A.J, Leal-Costa, C., Moral-García J.E ve Ruzafa-Martínez, M. (2020). Experiences of nursing students during the abrupt change from face-to-face to e-learning education during the first month of confinement due to COVID-19 in Spain. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(15), 1-15.
- Reimers, F.M. ve Schleicher, A. (2020). 2020 COVID-19 Pandemisine yönelik bir eğitim müdahalesine rehberlik edecek bir çerçeve. *Organisation for Economic Co-operation and Development*, 14(04), 1-8.
- Sadeghi, M. (2019). A shift from classroom to distance learning: Advantages and limitations. *International Journal of Research in English Education*, 4(1), 80-88.
- Sağlık Bakanlığı (2020, 20 Mart). COVID-19 Bilgilendirme Platformu. Erişim adresi <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>
- Sağlık Terlemez, M, Özcan, H, Öztürk, S, Batmaz, B. (2018). Uzaktan öğrenme ortamı olarak televizyon: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Sistemi İngilizce programları. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 57-89.

- Salmieri, L. (2019). The rhetoric of digitalization in Italian educational policies: Situating reception among digitally skilled teachers. *Italian Journal of Sociology of Education*, 11(1), 162-183.
- Sarioğlan, A. B., Altaş, R., ve Rabia, Ş. E. N. (2020). Uzaktan Eğitim Sürecinde Fen Bilimleri Dersinde Deney Yapmaya İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Araştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 371-394.
- Sarıtaş, E. ve Barutçu, S. (2020). Öğretimde dijital dönüşüm ve öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşluğu: Pandemi döneminde Pamukkale Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Journal of Internet Applications and Management*, 11(1), 5-22.
- Saygı, H. (2021). Covid-19 pandemi uzaktan eğitim sürecinde sınıf öğretmenlerinin karşılaştığı sorunlar. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 109-129.
- Schrump, L., ve Hong, S. (2002). Dimensions and strategies for online success: Voices from experienced educators. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 6(1), 57-67.
- Serçemeli, M.ve Kurnaz, E. (2020). Covid-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitime yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53.
- Sever, M., ve Özdemir, S. (2020). Koronavirüs (Covid-19) sürecinde öğrenci olma deneyimi: Bir foto ses (photovoice) çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1653-1679.
- Sezgin, S. (2021). Acil Uzaktan Eğitim Sürecinin Analizi: Öne Çıkan Kavramlar, Sorunlar ve Çıkarılan Dersler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 273-296.

- Sezgin, S., ve Fırat, M. (2020). Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitime geçiş ve dijital uçurum tehlikesi. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 37-54.
- Simonson, M., Zvacek, S. M., ve Smaldino, S (2000). *Teaching and Learning at a Distance: Foundations of Distance Education*. Sixth. Charlotte, North Carolina: Information Age Publishing.
- Sindiani, A.M., Obeidat, N., Alshdaifat, E., Elsalem, L., Alwani, M., Rawashdeh, H., Fares, A., Alalawne, T., Tawalbeh, L. İ. (2020). Distance education during the Covid-19 outbreak: A cross-sectional study among medical students in North of Jordan. *Annals of Medicine and Surgery*, (59), 186–194.
- Singapur Eğitim Bakanlığı. (2022, 20 Mart). COVID-19 related matters. Erişim Adresi <https://www.moe.gov.sg/faqs-covid-19-infection>
- Subedi, S., Nayaju, S., Subedi, S., Shah, S. K., ve Shah, J. M. (2020). Impact of e-learning during COVID-19 pandemic among nurshing students and teachers of Nepal. *International Journal of Science and Healthcare Research*, 5(3), 68-76.
- Sumner, J. (2000). Serving the system: A critical history of distance education. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 15(3), 267-285.
- Şahin, M., ve Aytaç, T. (2019). *Eğitime giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tanaś, M. (2015). Distance education as an object of study and reflection of pedagogy in Poland. *International Journal of Electronics and Telecommunications*, (61), 237-243.
- Tang, T., Abuhmaid, A.M., Olaimat, M., Oudat, D.M., Aldhaeebi, M. ve Bamanger, E. (2020). Efficiency of flipped classroom with online-based teaching under COVID-19, *Interactive Learning Environments*, 28(7), 1-12.
- Taşkın, G. ve Aksoy, G. (2021). Uzaktan Eğitim Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (52), 622-647.

- Taylan, G., Ö. (2020). Eğitim Amaçlı İnternet kullanımı. *Dijital Okuryazarlık: Araçlar Metodolojiler Uygulamalar ve Öneriler*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- The Journal. (1999, 9 Ocak). The origins of distance education and its use in the United States. Diane Matthews, CPA, MS is a professor at Carlow College in Pittsburgh, Pa., and a Ph.D. student at the University of Pittsburgh. She teaches various online classes. Erişim Adresi <https://thejournal.com/Articles/1999/09/01/The-Origins-of-Distance-Education-and-its-use-in-the-United-States.aspx?Page=1>
- The New York Times. (2020, 15 Mart). Shapiro, Elisa March 15. New York City public schools to close to slow spread of coronavirus. *The New York Times*. Erişim Adresi <https://www.nytimes.com/2020/03/15/nyregion/nyc-schools-closed.html>
- Tuncer, M. (2007). Uzaktan Eğitim ve Uzaktan Eğitim Teknolojisinin Öğrenen Sağlığına Etkileri. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 26-31.
- United Kingdom Government, Department of Education. (2021 03 Mart). Get laptops and tablets for pupils and students who cannot access face-to-face education due to coronavirus. Erişim Adresi https://www.gov.uk/guidance/get-laptops-and-tablets-for-children-who-cannot-attend-school-due-to-coronavirus-covid19?utm_source=remote_education
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2020, 14 Ocak). How is China ensuring learning when classes are disrupted by coronavirus? Erişim Adresi <https://en.unesco.org/news/how-china-ensuring-learning-when-classes-are-disrupted-coronavirus>
- United Nations. (2020, 8 Ağustos). Policy Brief: Education during Covid-19 and beyond. Erişim Adresi https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2020/08/sg_policy_brief_covid19_and_education_august_2020.pdf
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2021, 1 Mart). Education: from school closure to recovery Erişim Adresi <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2022, 21 Mayıs). Education: From disruption to recovery. Erişim Adresi <https://www.unesco.org/en/covid-19/education-disruption-recovery>
- United States. Education Mission to the USSR. (1959). *Soviet Commitment to Education: Report of the First Official US Education Mission to the USSR*. US Department of Health, Education, and Welfare, Office of Education. Washington: United States Government Printing Office.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim* (1.baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ünal R. (2022). Covid-19 Pandemisi Döneminde Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilerle Gerçekleştirilen Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi. *Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice*, 4(1), 34-52.
- Ünsal, H. (2012). Harmanlanmış Öğrenmenin Başarı ve Motivasyona Etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 1-27.
- Üstündağ, A. (2021). Pandemi Sırasında Ebeveynlerin Uzaktan Eğitim Deneyimlerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 572-589.
- Van Voorhis, F. L. (2004). Reflecting on the homework ritual: Assignments and designs. *Theory Into Practice*, 43(3), 205-212.
- Vigdor, J. L., Ladd, H. F., ve Martinez, E. (2014). Scaling the digital divide: Home computer technology and student achievement. *Economic Inquiry*, 52(3), 1103-1119.
- Vlasenko, L., ve Bozhok, N. (2014). Advantages and disadvantages of distance learning. Modern trends and resources for teachers of foreign languages. *Linguistics and Culture Review*, 5(2), 121-136.
- Wellman B., Salaff J., Dimitrova D., Garton L., Gulia M. ve Haythornthwite C. (1996). Computer networks as social networks: Virtual community, computer-supported cooperative work and telework. *Annual Review of Sociology*, (22), 213-238.

- World Bank (2021, 02 Mart). How countries are using edtech (including online learning, radio, television, texting) to support access to remote learning during the COVID-19 pandemic. *Education and Technology*. Erişim adresi <https://www.worldbank.org/en/topic/edutech/brief/how-countries-are-using-edtech-to-support-remote-learning-during-the-covid-19-pandemic>
- Yakut, S., ve İçbay, M. A. (2021). Okul Yöneticilerinin Salgın Sürecindeki Yönetim Deneyimleri ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 4(3), 128-156.
- Yamamoto, G. T., ve Altun, D. (2020). The Coronavirus and the rising of online education. *Journal of University Research*, 3(1), 25-34.
- Yavuz, M., Kayalı, B., Balat, Ş. ve Karaman, S. (2020). Salgın Sürecinde Türkiye'deki Yükseköğretim Kurumlarının Acil Uzaktan Öğretim Uygulamalarının İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (1), 129-154.
- Yazçayır, G. ve Gürgür, H. (2021). Students with special needs in digital classrooms during the COVID-19 Pandemic in Turkey. *Pedagogical Research*, 6(1), 1-10.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, V. A. (2020). Covid-19 salgın dönemi uzaktan eğitim sürecine ilişkin öğretmen ve veli görüşlerinin incelenmesi. *International Symposium of Education* (4), 841-854.
- Yılmaz, E., Mutlu, H., Güner, B., Doğanay, G., Yılmaz, D., (2020), *Veli Algısına Göre Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitimin Niteliği*, Palet Yayınları, Konya.
- Zahariev, A., Ivanova, P., Angelov, A., ve Zaharieva, G. (2021). Evolution in the regulatory framework for distance learning in a pandemic environment-the experience of Bulgaria. *IJASOS-International E-journal of Advances in Social Sciences*, 7(20), 437-443.

Zan, N.,ve Zan, B. U. (2020). Koronavirüs ile Acil Durumda Eğitim: Türkiye'nin Farklı Bölgelerinden Uzaktan Eğitim Sistemine Dâhil Olan Edebiyat Fakültesi Öğrencilerine Genel Bakış. *Turkish Studies*, 15(4), 1367-1394.

Zarzycka, E., Krasodomska, J., Mazurczak-Mąka, A., ve Turek-Radwan, M. (2021). Distance learning during the COVID-19 pandemic: students' communication and collaboration and the role of social media. *Cogent Arts and Humanities*, 8(1), 1-20.

EKLER

EK-1. ETİK KURULU KARARLARI

Evrak Tarih ve Sayısı: 26.12.2021-1804

T.C.
SİİRT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU KARARLARI

Oturum Tarihi
20.12.2021

Oturum Saati
15:00

Oturum Sayısı
281

Üniversitemiz Etik Kurulu 20.12.2021 tarihinde saat 15:00'da Kurul Başkanı Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCI başkanlığında, aşağıda imzaları bulunan üyelerin katılımıyla toplanarak gündemdeki konuları görüşmüş ve aşağıdaki kararları almıştır.

ETİK KURUL KARARI

Siirt üniversitesi Etik Kurulunun aşağıdaki görüşü tavsiye niteliğinde olup üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.

ETİK İNCELEME KONUSU

Sorumlu Araştırmacının Adı Soyadı: Hamza ÜLGEN

Değerlendirilecek Araştırmanın Adı: "Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi"
başlıklı araştırmasının etik olarak uygunluğu.

Söz konusu araştırmada, Etik Kurulun görevi kapsamında değerlendirilen husus,
araştırma etiğiyle ilgilidir.

Araştırma etiği bakımından yürütülecek olan programın katılımcıların yararına olması ve onları herhangi bir zarara uğratma riski taşımaması gerekmektedir. Araştırma etiği bakımından ikinci olarak, rıza unsurunun gözetildiğine dair bilgi olmalıdır.

SONUÇ

Sonuç olarak, Sosyal Bilimlerdeki araştırmaların yayın etiği, insan katılımına dayalı olanların da araştırma etiği bakımından etik gereklere uygun olması gerekmektedir.

Katılımcıların zarara uğratılmaması temel ilkedir. Rızalarının olması halinde toplanan verilerin isim verilmeden raporlaştırılmasında araştırma etiği bakımından bir sakınca bulunmamaktadır.

Kurul Üyeleri:

Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCI
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Ayhan YILMAZ
Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Arif GÜLLER
Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Simla ADAGİDE YILMAZ
Kurul Üyesi

Doç. Dr. Adnan MEMDUHOĞLU
Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Varol TUTAL
Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Burçak ASLAN ÇELİK
Kurul Üyesi

EK-2. MÜLAKAT GÖRÜŞME FORMU

COVID 19 PANDEMİ DÖNEMİNDE UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sayın Katılımcılar,

Bu araştırmanın amacı COVID-19 pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecini eğitim paydaşları gözünden değerlendirmektir. Bu amaçla hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunun ilk kısmında kişisel bilgiler ikinci kısmında ise uzaktan eğitimin değerlendirilmesine yönelik sorular yer almaktadır. Görüşme formu verileri sadece akademik çalışmalar için kullanılacak olup amacı haricinde herhangi kurum veya kuruluşa verilmeyecektir. Araştırma sonuçları hakkında bilgi almak isteyen arkadaşlar mail yoluyla bilgi talep edebilirler. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Yüksek Lisans Öğrencisi Hamza ÜLGEN

Dr. Öğretim Üyesi Yunus Emre AVCI

Bölüm I: Kişisel Bilgiler

Cinsiyetiniz : ☐ Kadın ☐ Erkek

Öğrenim Durumu : ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Lisans ☐ Lisansüstü

Mesleki Kıdem : ☐ 1-5 yıl arası ☐ 6-10 yıl arası ☐ 11-16 yıl arası ☐ 16 ve üzeri

Kuşak: ☐ 1980 veya öncesi (X Kuşağı) ☐ 1981-1996 (Y Kuşağı) ☐ 1997 veya sonrası (Z Kuşağı)

Uzaktan Eğitimle İlgili Herhangi Bir Eğitim Aldınız mı? ☐ Evet ☐ Hayır

Bölüm II: Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi

1. Uzaktan eğitim nedir tanımlayınız?
2. Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla avantajları nelerdir?
3. Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla dezavantajları nelerdir?
4. Uzaktan eğitimin verimliliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz.
5. Uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz?
6. Uzaktan eğitim konusunda önerileriniz var mıdır? Varsa nelerdir?

EK-3. MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZİN BELGESİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.12.2022-63408

T.C.
SİİRT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-32790399-399-66571247
Konu :Bilimsel ve Eğitim
(Hamza ÜLGEN)

22.12.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi ;Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 21/12/2022 tarih ve 63052 sayılı yazıları

Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimler Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Hamza ÜLGEN'nin yürütmekte olduğu " **Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi** " konulu anket/ölçek çalışmasını 2022-2023 Eğitim öğretim yılında İlimiz Merkez ve İlçe İlkokul Ortaokul ve liselerde görevli öğretmen ve öğrenim görmektedir olan öğrencilere yönelik olarak gönüllük esaslarına dayalı olarak Okul Müdürlüğünün sorumluluğunda eğitim öğretimi aksatamayacak şekilde uygulanması hakkındaki Valilik Makamının 22/12/2022 tarih ve 66543532 sayılı olurları ilişikte gönderilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Deniz EDİP
Vali a
İl Millî Eğitim Müdürü

EK-1.Olur

DAĞITIM
Siirt Üniversitesi Rektörlüğüne
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müd.)
İlçe Kaymakamlıklarına
(İlçe Millî Eğitim Müd.)
Merkez Tüm Okul Müd

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Yeni Mah. Öğretmenevi 4 Kat. SİİRT

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (484) 223 10 28

E-Posta: sirtmem@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: MUSA AYDIN /Şef

Unvan : Şef

İnternet Adresi: www.meb.gov.tr

Faks: 4842232298

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden **6d8c-2fcb-388a-988c-02fa** kodu ile teyit edilebilir.